

SALA
DE
LECTURĂ

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România

scrie nouă • miercuri, 13 mai 1991

20 (68)

Intellectualii și Revoluția (III)

dar a venit 16 decembrie, la Timișoara, apoi 22 decembrie, la București. A venit, zice-se, Revoluția. Nici n-am avut vreme în două-trei luni să ne dăm seama, că a și trecut. Parc-ar fi fost un exorcism (diavolul exorcizat din ființa noastră națională fiind, se înțelege, dictatorul, adică, până atunci „cel mai iubit”, „cel mai genial”, „genialul strateg” etc. etc.) iar nu o răsturnare de orinduire socială, inevitabil dureroasă și prelungă. În sfârșit, după alegerile din mai '90, un guvern monocolor propune unui parlament ca și monocolor un program de reformă de tip liberal dar uită (și uitat a rămas până azi) să schimbe vechile structuri de tip comunist și vechii executori cu mentalitate comunistă. Rezultatul? Dintr-un succes teoretic reforma a devenit relativ repede un eșec practic. Statul de drept, deja constituit pe hirtie, e bine umbrat, în viața reală, de resurrecția securității și naționalismului, cele două forțe — una fizică, alta ideologică — pe care se bazuise anterior toată politica dezastruoasă și criminală a dictatorului. Libertatea cuvintului, incontestabilă, nu folosește la mai nimic de vreme ce se vorbește în cor și nimeni nu ascultă pe nimeni, e un simplu vacarm cu valoare de bumerang. Puterea știe asta și, după cum se manifestă, pare să i convină situația. Privatizarea, condiția dinții a economiei de piață, bate pasul pe loc, mai curind obstrucționată decât încurajată de burocrata comunistă rămasă bine mersi pe poziții chiar dacă, e aici pe colo, s-au mai înlocuit oameni. Ar fi trebuit să se înlocuiască mentalități, ceea ce nimeni de pe tabloul puterii n-a încercat (cu excepția primului ministru, care a încercat dar numai în vorbe). Pofta de a cere a sindicatelor (cereri, fără îndoială, justificate) era mult mai mare, în primul an de după revoluție, decât pofta de a munci. În rezumat: o economie în curs de scufundare și o politică în curs de dezarticulare. Dacă aceste două tendințe, vizibile azi cu ochiul liber, nu vor fi stopate, nu știm ce riscuri ne așteaptă dar întrevădem o soluție mai periculoasă decât orice risc: pinochelizarea. Nu credem că se poate o nefericire mai absurdă pentru un popor decât să cunoască o dictatură în condițiile economiei de piață după ce a bine cunoscut o dictatură în condițiile economiei comuniste.

Accasta fiind situația, ce fac acum, la mijlocul lui 1991, intelectualii români, în speță scriitorii? Exact ce făceau acum trei ani, acum cinci ani, acum douăzeci de ani, acum cincizeci de ani, acum o sută de ani. Unii, destul de numeroși, au trecut cu arme și bagaje de partea puterii actuale și sint priviți ca, nu-i așa?, însoțitori de nădejde ai acesteia. Alții, ceva mai mulți decât cei dinainte, zimbesc în fața puterii și-i rinjesc în spate, fiind priviți, grație duplicității lor, ca nesiguri din toate părțile. Unii, cei mai mulți, încearcă să reziste la noile presiuni politice, doar că de data asta o fac deschis, pe față, prin intervenții publicistice iar nu prin esopismul operei, făcând adică opoziție și fiind tratați de condeierii oficioși drept adversari. Alții, mult mai puțini, cer puterii de a dreptul să renunțe la revizuirea mascată a instrumentarului comunist, să-și recunoască proveniența și să abandoneze „caii morți” pe care încă mizează, fac, cu alte cuvinte, un chip mai special de disidentă și sint priviți de partizanii puterii ca dușmani ai poporului, după cel mai tipic comunist procedeu.

Aceste patru feluri de atitudini caracterizează, spunem, la scară istorică, raportul intelectualului român cu politica. Implicit cu momentele supratensionate ale acesteia, ca de pildă Revoluția. Și nu atât cu revoluția propriu-zisă înțelegând în unitatea de timp a miezului ei fierbinte, cât cu vremea de după revoluție. S-ar putea înțelege de aici că înainte de o revoluție sau după o revoluție e totuna. N-am vrea să se înțeleagă astfel, sperăm să nu se înțeleagă astfel dar nu vom pretinde că ar fi numaidecât o greșeală dacă s-ar înțelege astfel.

Șerbana DRĂGOESCU

Ilustrăm acest număr cu reproduceri după lucrări din expoziția „CARTEA-OBJECT” care se va deschide pe 15 mai la Muzeul Colecțiilor din București

Bărăția

Stau aici lângă turnul unei biserici
nu cade nici un mesaj de acolo
stau aici lângă o femeie
ca un turn

stau mic zgribulit lângă
turnul unei biserici
biserica scamănă cu acea
femeie
care acum îmi este străină

stau într-o pace absentă
lângă trupul unei biserici
stau cu mâna întinsă
această mână așteaptă

de la cel ce veghează
în turnul unei biserici
unde stau eu și nu va cădea
nici un bănuț
nu voi căpăta mila

Dan Laurențiu

Ion STENDL

pag. 16:
UMBERTO ECO

PENDULUL LUI FOUCAULT

chegar

Pathocrația

Nu știu dacă termenul există, deja, dar își reclamă răstît dreptu' la pronunție. Nu atît maldia puterii și isterizantului ei edificiu malefic, bolnav de dispreț față de supuși, de ură pentru înșurșanți și de frică în fața încheșării negației. Nu atît scrișnetul rușnit, spumegarea vindictivă și forfota de viespar, deranjat de orice sursă de aer și lumină, a "majorității parlamentare". Dar, mai ales, uriașul elan al absurdului represiv, spaima ridicolă a cefantului înaintea albinei, tropotrea enormă, de copite adînc potcovite, pe creștetul citorva flori crescute, ca prin minune, pe cîmpul definitiv invadat de buruieni. Pathocrația este, într-un fel, mai rea decît gerontocrația (care striveste, dar nu nimiceste), auto-crația (cu efecte, inevitabil, limitate, în timp) sau tirania (de care se poate scăpa, prin fugă, măcar). Pathocrația acționează mecanic, fizic, chimic și psihic, deopotrivă. Ea rupe oase, scufundă-n acid sulfuric, dar și otrăvește, cu di-chis, toate țesuturile. Că lovește, asta-i un bagatel față de infuzia de agenți patogeni. De aceea, cum am mai zis, „mineriada” a fost numai un suav preambol pentru complicatul, multilaterala-dezvolta-tul mecanism de alienare în masă, produs de lugubra noastră (a noastră?) criptocrație și practicat cu vrednicie de ipostazele ei oficiale. Față de ceea ce se cheamă, în sumbră tradiție, „propagandă”, cu efectele ei devastatoare de-a lungul a generații întregi, arma chimică-i un moft. Ea arde, usucă și mortifică între limite, în vreme ce timpirea programatică, minciuna totalitară și perpetua instigare semi-oficială la război civil ajung să modifice însăși zestre genetică a nației, activînd uci-gaș pînă și ultima fibră vie. Ce altceva, de nu slujirea (cu poftă, cu sadism, cu jubilație atroce) a unor idealuri pathocrațice a făcut televiziunea, anul trecut, căleînd în picioare, cu grosolană, macabră indiferență, nucleul și, totodată, ansamblul Pieței Universității, spre a nu mai vorbi de cosmarul de după 13 iunie? Și ce altceva, dacă nu furia și frica — derivate, ambele, din complexul pathocrațic — infioară, acum, toate „cutele pături conducătoare”, în fața filmului cu pricina? Măcar acum de-ar fi tăcut, lăsîndu-i pe nefericiții din sală să-și consume-n voie reacțiile de plante stropite cu vitriol! Cînd tu ai scîlțet exclusiv răul, nu ai dreptul să-l acuzi pe celălalt de a fi selectat exclusiv binele! Dacă televiziunea ar fi vrut să vadă în Piața Universității și altceva decît exerescențele, mai mult sau mai puțin (in)evitabile, ale unui fenomen încărcat de simboluri, pe cît era plin de capcane parazitare, atunci, cu siguranță că și filmul de azi era drept să i se ceară radiografia completă a acostuia. Dar, așa... Mă rog, ce să mai vorbim!

Dar, că filmul „Piața Universității” trebuie modificat — cu asta sint de acord! Lui trebuie, neapărat, să i se adauge, ca „post scriptum”, superba poziție a lui Andrei Pleșu, din seara de 7 mai! Nu vă supărați, însă, la ora actuală, ea face tot atît de mult cît filmul întreg. Și cit... toate scenarile.

Dan C. Mihăilescu

dictatura personală

Jumătate dumnezei, jumătate diavoli

Suntem suverani în a desface relațiile stabilite între gîndurile noastre și între stările lor de conștiință? Dar în a reda fiecărei stări de conștiință o autonomie perfectă? suntem lăsați, de fapt, de Puterea Asuritoare să fim stăpîni pe noi înșine? Cînd dictatura comunistă ne-a învățat permanent să ne distrugem propriul eu, pe cît posibil, eu ce nu generalizează decît dorințe, nu? Dorințe idealiste, neconcordante cu politica realității din jur: ba dorința să fii liber, ba dorința să afli adevărul, ba dorința să fii tu însuși, ba dorința să fii demn, în particular și între oameni... Democrația originală de azi, neocomunistă, avînd și ea tendința să ne învețe definitiv mințe...

Am fost obsedați o viață întreagă de Securitate, de ofițerii-iadului-profesionist și de armata ei de civili delatori, informatori. Am fost obsedați de frică și de imprezibilitatea forțelor ei obscure... Imbolduînd de suspiciune generații după generații: de cine să te fi ferit mai întîi, atunci? De cine să te ferești acum mai

întîi, cum să te strecoari, să fii lăsat în pace și să nu faci compromisuri cu Puterea Represivă, de tip totalitar? Și cum să rămii cu acea libertate interioară măcar, a ta, curată, fără de care nimic nu are sens în toate cite îți sunt date de la Dumnezeu să și te întîmple... Jumătate de la Dumnezeu, jumătate de la Diavol: o unitate din adînc, ancestrală, ținîndu-ne împreună în veci, victime și călăi — unde e binele trebuînd să fie și răul, în definitiv, devenirea noastră de fiecare zi fiind Legea care guvernează cosmosul... Legea, ehe...

La cite își face „fiecare din noi” cu mina lui: nu mai departe acum, la un an și jumătate de la Revoluție, ce legi (lege = a te lega?) stau gata în Parlament să scape cu colți de lupi, să scape din cușca majorității F.S.N.-iste (F.S.N. = P.C.R. = K.G.B.?) și să ne lege de miini și de picioare, să ne scoată ochii ori să ne pună pumnul în gură și să ne astupe urechile, gata să ne pună la zid? Ce credeți? Cumva din scopuri transcendente,

momos:

Bătălie în marș!

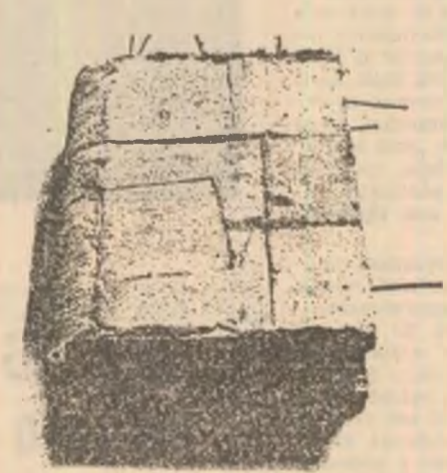
atunci cînd Galina Nicolaeva își scria cartea cu titlul de mai sus, ea spera că Stalin e mort. El, Stalin era mort, dar cei care gîndeau ca el, nu! Rusia, marea imperiu stalinizat, nu murise. Ba chiar din contră, el înmugurea în țările satelite Moscovei. Știm noi care, una dintre ele este cea care ne oprează astăzi pe noi, maestră în stalinism, maestră în disimularea bătăliei în marș, cu comunismul. Autoarea, păcălită sau nu, credea atunci imediat după moartea lui Stalin, că o dată cu el au murit toate relele din lume, că răul se intruchipează și că mort trupul

fiind, răul s-a dus din lumea noastră. Ei bine, nu! Răul este veșnic, trupurile lui trecătoare. Ceaușescu a fost un trup, cei de astăzi, conducătorii noștri aieși, sint alt trup. I-am ales fiindcă, orice s-ar spune, chiar noi sintem trupul răului. A nu-ți dori binele este o formă de existență. În patru labe nu trebuie să-ți bați capul cu nimic și atunci cînd citiva își ating creștetul cu mina, tu îi poți omori pentru blasfemie. Omul, în definitiv, e făcut din două orificii biunivoce. Ce intră pe o parte iese pe cealaltă, și invers. Creștetul aparține cerului și, ca să fim realiști, altei lumi. Noi sintem făcuți din găuri, așa

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● **PETRU CLEJ**: „...senatorul F.S.N. de Buzău, dl. Gelu Voican Voiculescu a fost numit ambasador în Senegal.” (România liberă). ● **CĂLIN CLINCIU**: „Vizita la Moscova seamănă mai mult cu o chemare la ordine decît cu una de bună vecinătate și prietenie”; „La ce-or mai fi murit oare răzeșii lui Ștefan ca să apere acele pămînturi...?” (Expres). ● **ANDREI VARTIC** (deputat al poporului în Parlamentul Republicii Moldova): „În 1991, în aprilie, în zilele Sfîntelor Paști, Basarabia a fost cedată pentru a treia oară. Domnul Ion Iliescu, președintele ales al României, ales de marea majoritate a românilor din țară, a vindut Basarabia pentru nu știu cite milioane de m³ de gaze”; „Încălzește-te la gazele Siberiei, dulce Românie!”; „Frați români, să dea Domnul să ridicati în România o societate mai comunistă decît aceea închipuită de Ana Pauker... Noi, basarabeni, vom veni în România prin gazele în care ne-am transformat murînd în Siberia. Vom împinge, deci, și noi la carul prosperității voastre...” (România liberă). ● **MIRCEA MIHĂIES**: „...V.C. Tudor adresează un omagiu de toată frumusețea marelui vecinut de la răsărit. Articolul, plîngînd de mila basarabenilor, pe care, nu-i așa, nu-i putem ajuta în nici un fel, se încheie cu aceste cuvînte, animate de-un vibrant patriotism: «Față de minunatul popor rus avem nesfîrșite sentimente de dragoste!». E o propoziție cel puțin imprudentă, din partea cuiva care, demagogic, promitea să îmbrace «cămășă mortii» pentru cauza românismului. Vai, cămășă lui V.C. Tudor nu e decît o pravoslavnică rubașcă, aflată în inventarul Kremlinului!” (Orizont) ● **ANONIM**: **MARIAN MUNTEANU** — Relații apropiate cu Petre Țuțea, șef de cuib legionar și secretar de stat în guvernul legionar. În timpul liber, Marian Munteanu și colegul său Mihai Gheorghiu îl acoriseau prin Cișmigiu și pe la Casa Universitarilor pe bătrînul instructor legionar Țuțea”. (Europa). Marele filosof Țuțea a

făcut ani lungi și grei de pușcărie, nu? Criminalii bolșevici Nikolski și Drăghici, încă în viață, au stat măcar o secundă în temniță pentru activitatea lor de casapi al poporului român? ● **ION CRISTOIU**: „...publicația Europa este o oglîndă vie, fidelă, ca să mă exprim în termenii realismului socialist, a tot ce a avut mai rău și mai prost regimul Ceaușescu; Europa, condusă de un fost secretar de partid și de un fost uslaș (iată că așa știe să bată nu numai cu scutul, ci și cu coada tocului) reușește să ne reamintească tot ce a-vea mai negativ perioada Ceaușescu. Tot ce avea mai rău, pentru că revista respiră o ură grea, animalică împotriva curerilor democratice, fie ele și firave de după răsturnarea dictatorului.” (Expres) ● **MANOLE NEAGOE**: „În afara scrisorilor trimise la Europa Liberă ce a mai scris D. Cornea?”. (Națiunea) Prin ce metamorfoză malefică ai trecut, dragă Goe?

Nicolae ONUCSAN

exteroare ordinii naturale, supratemporale?

Ce legi? Legea privind organizarea funcționarea Serviciului Român de Informații și Legea privind siguranța națională a României — vă dați seama, le ducea dorul! Fluterînd a pagubă în ciuperca Oare? Prin ele avînd astfel posibilitate să fie impușcați doi iepuri deodată: pă trînd legătura cu structurile comunis reformate și refăcînd legătura iluzorie „comisarii”, „detectivii” și „agentii” (dinainte de 1944 — să poată să fie adomită vigența bietului român liberalizat amețit și așa de noua democrație a regelui Iliescu—Petre Roman...

Chiar așa! La un an și jumătate cînd jalnicele figuri ale foștilor securiști își sculptau în sîn și începuseră să-și ui meseria: taman cînd spionii, teroriști destabilizatorii și vinduții secretelor (stat duseseră țara de ripă, România fiind cucerită și de unguri și de capitalul străș și de K.G.B.-iști și de C.I.A.-iști și cîr autohtonii începuseră să mai uite (frica atavică? Vai, nouă: vechii și ne securiști vor avea ce să-și scoată pîrle: la cu virf și îndesat de aici înainte lege „multi-legalizată”... Securisti răcițiați a ba în S.R.I., ba în Serviciul de Informa Externe, ba în Serviciul de Protecție Pază, ba prin „contrainformații M.A.N sau ale M.I. — militari și civili ajutați obligatoriu la o adică de Ministerul Justiției și Direcția Generală a P nitencierelor... Să ne forească Dumnezeu! Dumnezeu pe jumătate Diavol...

Liviu Ioan Stoiciu

(Va urm...)

ne-au învățat legile istoriei, iar nu d creștet și verticalitate. Astea două în preună duc rapid către moarte, iar înain de asta, duc către suferință și orgoliu. I noi care sintem români iar nu polone sau unguri, nu avem nici un chef de s ferință și orgoliu. Noi avem chef de gău de o gaură în care intră ceva și de al prin care acel ceva degradat este d afară în dreptul nasului nostru.

Faptul că ecjecția pute, nu ne dera jează deocamdată. La fel ca și eroii un roman celebru la vremea lui, noi cred că este felul de a fi al omului, da ales felul lui de a lupta: cu nast, scîrnă! Destrămarea imperiului este de camdată în stadiul acesta, iar cei care conduc ne învăță că mirosul scîd și nec sar pentru adevărata purificare. La fel și în romanul pomenit, noi ne înmulț și murim crezînd că conducătorii noș actuali sint niște sfinți și că nimic nu mai adevărat decît ei. Bătălia în ma prin căcat, a început demult, și nu se sfîrși niciodată pentru noi.

Pentru noi care, încă fiind în viață, șp răm la nemurire.

Ștefan Agopian

● **ALCIBIADE**: „Ce ne facem cu «R mânia liberă»? (România Mare) Păi să facem? La prima ocazie o decapitam ● **TUDOR CARANFIL**: „...de la primă imagini sintem martorii unui cinema graf emanat din proclamațiile «Allan cvice» și G.D.S.”; „...fenomenul grev tilor foamei este eludat prin declarații nonime peste imaginea apatică a pens narilor din corturi”; „În citeva cuv autorii filmului deploră lipsa dialog în imagine, le scapă mărturia că în r: ță numai dialogul nu era dorit!”; „I despre studioul condus de dl. Pintilie, poate spune că ar fi păsit mai curînd și dreapta decît cu dreptul...”. (Libertate) ● **ALCIBIADE**: „...ia mai scutiți-ne grosolanțiile voastre!”. (R.M.) ● Din p iectul de lege privind siguranța naționa a României: „Fondurile de arhivă: fostului Departament al Securității S tului, cu excepția dosarelor penale și celor referitoare la măsuri represive, tele decît cele stabilite prin hotărîri: decătorești, nu pot deveni publice, de după trecerea unei perioade de 90 de e de la adoptarea prezentei legi”. (Text p luat din Expres). Dragi foști turnăre puteți dormi liniștiți... ● **PIULĂ CO TRA RIDURILOR**: „Cică S.R.I.-ul cumpărat de la GEPA mai multe maș de călcat”. (Tineretul liber) ● „...domi Ioan Bălan, pensionar din Brașov, ar d să cunoască biografiile amănunțite Doinei Cornea, Marian Munteanu, Raf Cămpoanu, Paler, P.M.B., Deliei Bude nu”... (Azi). Și noi am vrea să cunoașt biografiile amănunțite ale Angelei Băcu, Marian, Moși, Hamza, Emanuel V leriu, Gheorghe Dumitrașcu și ale mul altora. ● **KATY ROMOȘAN**: „Nu vă i tați cu mirare, îndispus, rău-voitor, la meia care vă îndeamnă să vă dați pantalonii”. (Internațional Sax) ● **IC GHEORGHE**: „Din cite palate și ce mari am zidit / Ne-a rămas un sediu / salubru, umilitor, / Dar care ne însu gîndul nedreptății / Și-n răzburării (...). Noi am pierdut o bătălie, dar n-am e zut / Din nesăbuintă și nepriecere po tică (...) // Scoaterea noastră din mar sedii / A înlesnit vînzarea patriei, la ma verde(t) (...) // Dar noi am edificat mai clasă / A muncitorimii truditore, / I- insuflat mindria ocîrmuirii (sic!) / Ni odată nu se va pierde opera noastră. (// Nici peste o sută de ani, pentru no Nu va fi prea tirziu”. (Socialistul). I nici peste o sută de ani nu vom uita bir facerile comunismului pe sol românesc

Petre Stoica

Către o reformă a învățământului

Vălițoarea lege a învățământului va fi chemată nu numai să restructureze sistemul educațional, dar și să hotărască profilul intelectual al populației țării noastre în viitor. Învățământul umanist va trebui restaurat pentru a-și recâștiga locul cuvenit în viața socială, politică și spirituală a țării. Căci el a fost practic vorbind desființat de regimul comunist și rezultatele se văd: s-a fabricat o intelectualitate de un oarecare nivel, dar aproape complet ruptă de ceea ce reprezintă moștenirea trecutului, cu valorile ei: tradiții, istorie, limbă, — una din marile victorii ale comunismului asupra poporului român, cu implicații mai profunde decît se admite și tot atât de durabile.

„Omul nou“ pe care-l programase utopia comunistă, dar și mai concretul „om al muncii“, nu era în nici un caz un istoric aplecat asupra vechilor hrisoave, nici vreun artist de mare forță expresivă, nici un poet cu imaginația inflăcărată, ci un tehnician de cît mai înaltă calificare, lucrînd la același mod ideal, asupra realităților imediate și urmînd un plan de acțiune. Omul nou nu era în nici un caz un economist și cu atât mai puțin un comerciant ingenios, un avocat excelent sau un medic pasionat de profesiunea lui altruistă. Era totdeauna și la diferite grade omul tehnic, un tip cu însușiri specifice, valorificate într-un cadru dinaintea hotărît de sistemul planificat.

Căci în 1948, cînd au luat puterea în România, comuniștii s-au însărcinat să ducă mai departe (fără însă a o recunoaște) procesul de industrializare a țării pe care-l inițiaseră o bună parte din clasa conducătoare veche, îndeosebi Partidul Liberal. Forma brutală, accelerată și exclusivistă a procesului a înfruptat calificarea lui drept „revoluționar“, și o reformă radicală a învățământului (1948) a fost chemată să ofere „cadrele“ acțiunii: tehnicienii executanți, — muncind fără a gândi dincolo de orizontul profesiunii lor. Am fost martorul acestui proces formativ și deformativ, eu aparținînd ultimei serii a liceului teoretic care a putut să opteze pentru „secția modernă“, în

timp ce spre cea „reală“ se îndreptau marea majoritate a colegilor mei mai mult sau mai puțin dotați într-ale matematicii, dar sigur seduși de perspectivele unei cariere lucrative în condițiile programelor comuniste de industrializare din primele cincinale.

Cei care s-au lăsat ispitiți și apoi cuceriiți de acest spirit, deși de multe ori foarte reacționari în sinea lor, au lucrat (măcar inconștient) în slujba sloganelor oficiale: era totuși un teren mai neutral, nu cu totul alterat de politică, în care capacitatea profesională mai conta, iar rezultatele erau sesizabile, chiar spectaculoase. Se planifica în socialism, se constăta, se „realiza“, se făcea. Activismul, rîvna lor de oameni cinstiți erau satisfăcînte de naivitatea, tipic comunistă, după care un „obiectiv“ construit e în tot cazul un adaos la averea țării. Simpli executanți mai inteligenți, însă, lipsiți de inițiativă, de posibilitatea de a-și exercita capacitatea creatoare, ei au rămas la nivelul unor funcționari tehnici, ceva mai bine plătiți decît ceilalți și mai siguri pe posturile lor. Prin anii '50, datorită numărului lor redus, puteau fi asimilați cu privilegiile regimului, mai apoi inflația de noi „absolvenți“ le-a redus cu totul demnitatea profesională. Desigur și ei erau nemulțumiți de neajunsurile materiale generale, de plafonarea foarte joasă a ofertei, și consumului, de aberațiile la nivelul deciziilor economiei de comandă, dar, indiferent de opțiunile lor politice din trecut, ei sunt virtualmente dușmanii liberalismului, ai liberei inițiative, ai spontaneității, ai descentralizării și dezetatizării, ca să nu mai vorbim de economia de piață.

De ce? E foarte simplu de răspuns: pentru că un ins de asemenea formație nu înțîneste niciodată în lumea calculelor sale omul, cu specificul lui, cu mentalitatea, cu varietatea și imprevizibilitatea lui derutant, cu libertatea lui de finitorie. Un tehnician poate foarte bine construi un mecanism de mare performanță sau un pod de mare anvergură fără a se întreba la ce folosește, ba chiar și a clădire cu o sută de etaje în care „omul“ să fie un simplu indice numeric, sau o cantitate oarecare de particule nediferențiate. În timp ce pro-

Suzana FĂNTĂNARU

mul, avocatul, medicul sau comerciantul se izbesc tot timpul de fenomenul uman, trăiesc din însuși specificul acestuia, inginerul sau omul tehnic în genere are atitudinea de tipică indiferență marxistă față de om. El e preocupat prioritar de planuri, de organizare, de programări... Pentru acest tip de intelectual comunismul n-a fost o aberație din capul locului, ci o doctrină posibilă, cu virtuți sigure, doar greșit aplicată. Extravanțele lui Ceaușescu l-au întărit în această ultimă convingere, fără să țină seama că în R.D.G. și în Cehoslovacia comunismul a falimentat poate și mai lamentabil dacă ținem seama de nivelul de unde a pornit „construirea“ lui și de rolul mult mai mare jucat de „tehnicieni“. Ei continuă să creadă că societatea umană poate fi reglementată, prin ucizuri (bine concepute) că dezvoltarea economică poate fi programată (firește: științific) că raporturile dintre oameni nu contează, că interesele lor pot fi satisfăcute prin previziuni inteligente. Spiritul economic este complet absent la acest tip uman, în timp ce predomină cel de sistem.

Intelectualul comunist este structurat în acest fel și nu e de mirare că notele-i caracteristice apar atît de corespunzător la actualii conducători ai țării, indiferent că e vorba de ingineri autentici (dl. P. Roman) de unii doar în virtualitate (dl. Iliescu) sau fictivi (dl. Văcaru). Mai semnificativ e că și în trecut, cînd numărul de ingineri era în România minim, în mișcarea comunistă ei erau surprinzător de numeroși: Al. Dobrogeanu-Gherea, Marcel Pauker, S. Calmanovici, Belu Zilber, Walter Ro-

man (chiar și Gheorghiu-Dej voia să treacă drept așa ceva și sugera că ar fi absolvit o politehnică „muncitorească“).

Cine e cît de puțin atent la retorica frunțașilor F.S.N. surprinde dincolo de limbajul militar, tipic activistului comunist, pe cel ingineresc, dublindu-l firesc pe primul sau confundîndu-și sorgința: planuri, programe, măsuri, mobilizarea de forțe, ceea ce dezvoltă formația lor intelectuală și adoptarea stilului de comandă, specific gîndirii totalitare.

„Rîndurile de mai sus ne-au fost inspirate de trecerea d-lui general Stănculescu la cel mai important minister economic. Manevra (ca să ne exprimăm și noi în limbaj militar) e obscură și interpretabilă. S-ar putea să fie vorba de o onorabilă trecere pe linie moartă, recompensă pentru eroismul dovedit de titular în evenimentele din ultimul an și jumătate; s-ar putea ca prezența d-sale să fie pur decorativă. Dar dl. Stănculescu e departe de a repeta situația celebrului general Ciupercă, de pe vremea războiului, cel care promitea solemn subordonaților săi să-l convin-gă pe dl. Mareșal să abroge legea cererii și a ofertei. Nu, pericolul e mult mai mare și de natură exact contrarie: dl. Stănculescu e un tehnician în armată, un specialist în armament și tranzații cu acesta. Și ne temem de el nu pentru că ar fi un militar, ci pentru că s-ar putea ca în fruntea noului său minister să se comporte ca un inginer.

Alexandru George

minimax

Cum se țese de se leagă (I)

III ai înțîi un fapt. Unul dintre mai multe asemănătoare prin semnificație. La săptămînal-obișnuita ședință cu reprezentanții presei din 7 mai a.c. condusă de mai puțin obișnuitul purtător de cuvînt al guvernului (chiar dacă este mereu același, cu aceleași gesturi, intonații, accente ș.a.m.d.), problema centrală, ori, altfel spus, problema majoră, de importanță națională, a fost aceea a **eticii profesiei de ziarist**. Ba chiar a fost singura problemă demnă de interes. Nu șomajul, nu grevele muncitorilor sau ale universitarilor, nu asistența medicală, nu poluarea, nu salariile devansate binisor de prefurile „liberalizate“, nu prostituția, nu delicvența de toate soiurile, nimic din toate astea, pentru că nici una și nici toate laolaltă nu merită acum atîta atenție cît (ne)respectarea codului deontologic al profesiunii de ziarist. Formulată mai pe șleau, marea noastră problemă este aceea că **unii ziařiști mint**. (Și, într-adevăr, este o problemă). Grav fiind că nu mint așa de amorul artei și nici ca să arunce tiribombe aducătoare de profit prin iscarea curiozității, ci mint cu bună, adică rea intenție și cu rea credință, defăimînd pe Cei cărora 23 de milioane de români (deci inclusiv sugarii) le-au acordat, le acordă și le vor acorda, orice-ar face Ei, toată încrederea. Iar nocivitatea socială a faptului i-a impus mai puțin obișnuitului purtător de cuvînt guvernamental (căci așa se autoapreciază domnia sa) nominalizarea, pac: cutare și cutare au mințit, cutare nu face altceva decît

să se dedea unui „bocet perpetuu cu valențe dizolvante“ (?!). Cine minte sau... dizolvă? După cum era de așteptat (de către cine, din partea cui, nu mai e nevoie de precizat), semnăturile demne de oprobriul public pot fi găsite în cotidianul **România liberă**, care cotidian, ar trebui să înțelegem odată!, este un fel de lider al calomniei și dezinformării. De bună seamă, s-o mai întîmpla și prin alte ziare (mai puțin cele slujitoare Puterii), dar R.L. merită o atenție cu totul specială, cel puțin din cauza tirajului. O merită și o are.

Toate cele de mai înainte fac însă referire nu la propriu-zis, ultima ședință săptămînală prezidată de dl. Bogdan Balăzar, ci la „imaginea“ ei așa cum a putut fi receptată de telespectatori la „Actualități“, în seara respectivă. Iar dacă ne-am oprit asupra acestei sevențe politice este pentru că ea se arată a nu fi deloc întîmplătoare, ceva de genul unui mic incident de presă ca, bunăoară, o gafă dintr-un articol cu oarecare răsunset, taxată prompt ca atare. Extragerea și difuzarea de către cel mai eficient mediu informațional doar a pomenitei probleme, și numai a ei, își arată în plenitudine rostul său abia prin corelare cu **luările de poziție** (!) la adresa unei anumite părți a presei, de către... cealaltă parte a presei, aceea care este în deplin acord cu TVR. Mai mult decît conținuturile respective, parcă mereu cam aceleași, **intensitatea** tonului folosit în acest „dialog“, identică celei din perioada preelectorală ori chiar depășind-o, este

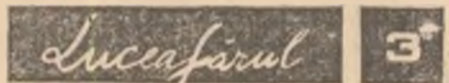
îndeosebi semnificativă. La fel după cum, remarcabile sînt în această strădanie propagandistică nu atît precizarea teoretică, evidențierea adevărului cu privire la anumite evenimente ori argumentația logică, ci nominalizarea (pentru a nu spune **atacul la persoană**) cu ample referiri caracteriologice și biografice mergînd pînă la părinți și/sau rude colaterale. Dincolo însă de faptul că preponderența afectivului, a evenimentului, a contingentului nu duce la calmarea spiritelor, ba dimpotrivă, ceea ce ar putea să fie într-adevăr preocupant, mai cu seamă gîndind întru viitor, este că atunci cînd dirigenții purtători de cuvînt ai Puterii nu au acces la credibilitate recurg fără opreliști la incriminare și, mai departe, ca o concluzie, la contestarea evidentă a libertății presei, tocmai pentru, vezi Doamne, protejarea acestei libertăți. Acuzația cea mai tare și tot mai des folosită este aceea de **trădare națională**. În aceste condiții, adică într-un climat psiho-informațional stînd sub semnul **scandalului și al confuziei axiologice** (îndeosebi în privința valorilor politice), **limitarea legală a libertății presei** are toate șansele să întrunească o adeviere majoritară; adică nu doar în Parlament, unde atunci cînd trebuie se votează orice și tot ce trebuie, dar în întregul corp social. Și pentru că este superfluă, nici nu-și mai are loc precizarea că unde libertate a presei (dar libertate libertate) nu este, nici democrație nu are cum să fie cît hăul.

Într-un același context ideatic, dar avînd, poate, o semnificație încă mai amplă (datorită straniei singularității a fenomenului socio-uman originar), se cuvine plasată disputa iscată în jurul primului film inspirat de zilele și nopțile **golaniilor** din Piața Universității. Că au protestat vehement deputați și senatori despre care nu e nevoie să se precizeze căruia partid sau partiduleț aparțin, era dinainte perfect previzibil. După cum și în privința ziařiștilor care, de asemenea, au o identitate de grup (sau de grupă!). Că ei vor protesta mai departe și poate mai violent la intervenția lămuritoare a ministrului cul-

turii, este iarăși previzibil. Căci dacă cele spuse de dl. Andrei Pleșu ar putea avea audiență la cei cărora s-a adresat îndeobște, atunci, de fapt, filmul nici n-ar fi ajuns să existe vreodată pentru simplul motiv că n-ar fi existat nici „golani“, nici „mineri“ și nici „gospodinii“ și „gospodinele“ indicîndu-le „minerilor“ care sînt „golani“ — acest din urmă amănunt omis poate cu bună știință de realizatorii filmului datorită unei viziuni într-adevăr profund umană și într-adevăr profund românească. Ceea ce ar putea să intrige este așadar altceva decît reacția negativă a Puterii pusă sub semnul pretenției respectării obiectivității. Ar putea să intrige că, în București, nu s-a întîmplat ca proiecția să fie întreruptă așa cum s-a întîmplat altcîndva la Moscova cu filmul **Căința**. Întrerupere datorată disputelor din sală. Presupunînd că mai nimeni din București n-a rămas neutru la **Piața Universității**, două dintre interpretările ipotetice ale faptului că filmul poate fi totuși proiectat fără întrerupere merită atenție. Prima este aceea că pe parcursul anului care a trecut, cum a trecut, a avut loc o schimbare de opinie față de fenomenul respectiv. Poate, deși puțin probabil. Cealaltă explicație ar fi aceea că cei care s-au ferit atunci, ca dracu' de tîmție, să stea o seară în **interiorul** zonei eliberată de (neo)comunism, se fereau și acum la fel să vizioneze filmul, dar ascultînd și citînd cu viu interes pîrerile despre; și nu numai pentru că se poartă. Lor și numai lor li se adresează parlamentarii zbuciumați de o sfințită indignare! O indignare care se vchiește propagată căci astfel protestul democratic al maselor va putea curăța ecranele așa cum s-a făcut curățenie și în iunie cu un an în urmă.

7 mai 1991

Șerban Lănescu

Din nou Asachi

Continuând, cu o remarcabilă eficiență și într-un ritm susținut, activitatea de retipărire a clasicii literaturii române (deocamdată numai cei de dincolo de Milcov), activitate benefică de care am mai avut ocazia să ne ocupăm în chiar paginile acestei reviste, Editura Hyperion din Chișinău trimite în acest an cititorilor, din toate părțile unde se vorbește românește, cele două volume ale unei noi ediții din opera lui Gheorghe Asachi. Ele reproduc, cu minime modificări, textul ediției lui N.A. Ursu apărute la Editura Minerva din București, tot în două volume, în 1973 și 1981. Versurile acestei ediții sunt reproduse în întregime, ca și teatrul său (care trece, din volumul întâi al ediției bucureștene, în cel de al doilea al ediției de la Chișinău), iar proza este reprodusă selectiv: lipsesc secțiunile de „Cuvintări și rapoarte școlare”, „Cronici literare și științifice”, „Cronici teatrale, muzicale și de arte plastice”, „Cronici economice și politice”, „Oameni și locuri”, „Prefete” din ediția lui N. A. Ursu, și chiar importante „Amintiri și însemnări de călătorie”, cu caracter autobiografic deseori utilizat de istoria literară și la care autorul studiului introductiv face de mai multe ori referențe. Sînt adăugate în schimb câteva texte în proză inexistente în ediția lui N. A. Ursu: două din almanahuri (ubirea de patrie și Lopușna, ultimul apărut postum, în 1870) și două din Albina românească pe 1841 (Tintirimea de la Roma și Un portar), considerate ca aparținând lui Asachi de către Lovinescu în cunoscuta sa monografie dar a căror paternitate a fost respinsă de N. A. Ursu; ele au fost mai de mult atribuite lui Asachi și de către Efim Levit, în monografia sa din 1966 și în diferitele ediții pe care le-a publicat. Argumentarea lui N. A. Ursu privind lipsa lor de originalitate n-a fost

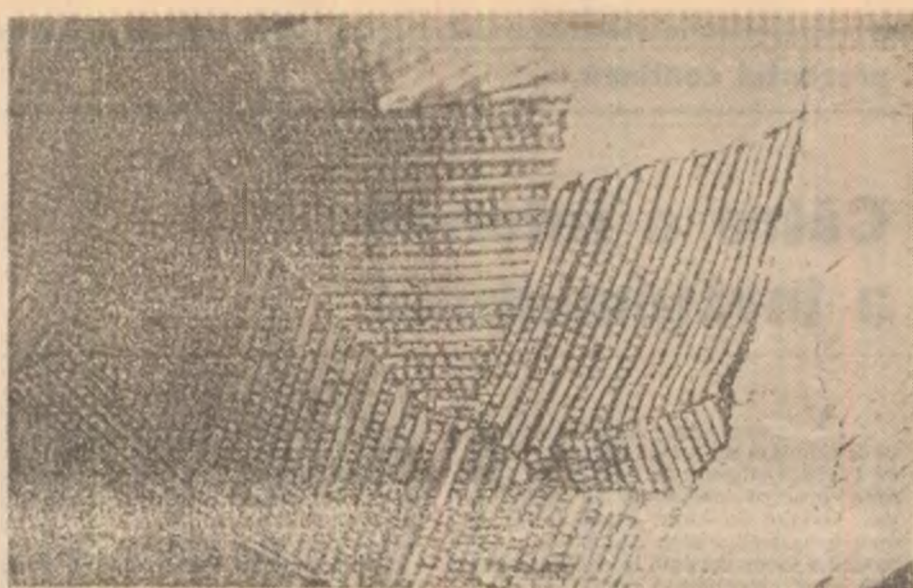

Alexandru PĂSAT

infirmată de E. Levit nici în această ediție și le putem include între operele lui Asachi — eventual — numai ca traduceri sau adaptări.

Cu sau fără aceste texte, opera lui Asachi este suficient de întinsă și de diversă ca să justifice repetate investigații ale istoricilor literari, tinzînd să definească atît propria ei esență, cît și rolul ei — în orice caz important — în configurarea peisajului literar și cultural al epocii. Că așa s-a și întîmplat o arată întinsa bibliografie critică pe care prefațatorul și îngrijitorul ediției o așază la sfîrșitul celui de al doilea volum: mai mult de douăzeci de articole, studii și materiale inedite au apărut numai după publicarea ultimului volum al ediției lui N. A. Ursu, decî în ultimii nouă ani. Cîștigul pe care această ediție de la Chișinău îl aduce în urma noilor publicații este însă destul de mic: nici în privința textelor cuprinse aici (amintim că între timp s-a publicat de către A. Nestorescu textul primei piese a lui Asachi, *Fete pastorale des bergers moldaves*), nici în aceea a interpretărilor — în primul rînd din studiul introductiv, căci notele se reproduc în general pe cele ale ediției Ursu — contribuțiile ultimilor ani n-au lăsat prea multe urme.

Văzuț ca un petrarhist și un clasicizant de Călinescu și ca un căutător al structurilor morale de către Maria Protase (singurii critici români pe care îi citează E. Levit), ca un spirit complex, care pornește din clasicism pentru a transfigura într-un fel propriu fiorul preromantic după D. Popovici, ca un precursor al lui Macedonski și Duiliu Zamfirescu de către M. Zăciu (pe care nu-i citează), Asachi este pentru autorul studiului introductiv un enciclopedist practicînd „un enciclopedism pragmatic” ale cărui coordonate ar fi „răspîndirea pe toate căile a învățaturii... secularizarea intensă a culturii și subordonarea ei cerințelor stringente ale dezvoltării țării... valorificarea prin toate mijloacele a limbii materne”. El este „unu din primii poeți moldoveni de formație modernă” (desi „versuri laice au început să fie scrise cu vreo trei-patru decenii înaintea lui”), care „a scos poezia cultă din anonimatul în care s-a aflat pînă la dînsul”, are încontestabile merite „de a fi compus cele dintîi piese dramatice originale, de a-și fi încercat forțele în proză și de a fi abordat, tot pentru prima dată în țară, vastul domeniu al publicisticii” (p. 6-7), inaugurează „cea dintîi școală de

Lia PERJOVSCHI

fete din Principate” la mănăstirea Bărboi (p. 11) etc. Toate aceste merite, mai mult culturale, care se bazează pe priorități, au inconvenientul că pot fi ușor contestate prin invocarea altor priorități: prima școală de fete din Principate este cea a lui Dinicu Golescu, din 1830, de la Belvedere, anterioare pieselor lui Asachi sînt cele ale lui Iordache Golescu așa cum în domeniul publicisticii îl precede, fie și numai prin faptul că gazeta sa apare cu o lună înaintea celei a lui Asachi, *Heliade Rădulescu*, primii poeți moderni sînt considerați în general Văcăreștii, în special Alecu, și Ioan Cantacuzino ș.c.l.

Informată și corectă în liniile ei generale, așa cum era și firesc din partea unui specialist al problemei, prefața lui E. Levit ni se pare însă îndatorată unor scheme mentale și unor obișnuite critice depășite de interpretarea critică mai nouă și mai puțin marcată de — să zicem — sociologism. Pentru a sublinia meritele lui Asachi în privința introducerii limbii române în învățămînt și perfecționarea ei ca instrument al literaturii naționale se spune că „boierimea autohtonă, pătura cultă de atunci, însușise cultura elină și se complăcea în vorbirea limbii grecești, uitînd de tradițiile, obiceiurile și limba poporului crunt exploatat” (ca și cum Văcăreștii, Kogălniceanu, Alecsandri tatăl și fiul, Alecu Russo și ceilalți n-ar fi fost boieri), iar în prezentarea condițiilor în care s-a făcut prima reprezentare teatrală în limba română precis databilă, la 27 dec. 1816, se spune că „biruințele numeroase piedici, în special prejudecățile boierimii, ei a înjghebat o trupă de amatori...” (p. 9). Dar această trupă de amatori era alcătuită tocmai din tineri boieri din familiile cele mai cunoscute, Ghica și Sturdza, iar reprezentarea s-a bucurat de sprijinul hatmanului Constantin Ghica, „boier generos și iubitor de cultură” zice chiar Asachi, și a însuși mitropolitului Moldovei Veniamin! Și în continuare se vorbește de învățămîntul lui Asachi, „democratic în sens burghez, indicînd limita superioară a progresismului său”, de „compasiunea sa sin-

ceră pentru sărăcimea suferindă și infometată”, în clișee perimate care golesc de orice conținut altitudinea patriotică și relativ democratică a scriitorului, depășit totuși în acest domeniu de gîndirea mult mai revoluționară din punct de vedere social a unor contemporani ca Ionică Tăutu, Alecu Russo. În același timp, autorul prefeței scapă ocazia de a sublinia meritele lui Asachi în inovarea metricii poeziei românești printr-o analiză care să depășească generalitățile (el „inovează sintaxa versului, elaborînd o frază desfășurată, dar bine organizată, clară și precisă, ...el elaborează și specifică strofă odică, de o carență largă, perfect adecvată speciei...”), fie și prin recurgerea la aforismele lui L. Galdi din cunoscuta sa *Introducere în istoria versului românesc*.

Stăruind asupra unor puncte de divergență cu autorul prefeței nu intenționăm să diminuăm nici meritele acesteia în prezentarea generală a activității sale, nici pe cele ale editorilor, care au oferit cititorului o ediție bogată, bine informată și corectă în cea mai mare parte a sa. Semnalăm totuși prea numeroase greșeli de tipar, și nu numai cele de literă, ci și de paginare, ceea ce face ca informații privind un poem să fie trecute sub tilul altuia (de pildă la p. 478-479, unde izvorul horatian indicat de Caracostea se referă nu la *Amorul arător*, cum apare în ediția de la Chișinău, ci la *Iarna*, cum corect este indicat în ediția de la București).

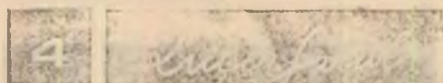
Mircea Angheliescu

P.S. Intrucît juriul care a acordat premiile Uniunii Scriitorilor pe 1990 pare să fi avut lacune de informare, fiind obligat să premieze la „ediții critice” o carte purtînd pe copertă anul de apariție 1989 (Lovinescu, vol. 8, o ediție excelentă de altfel), îi semnalăm chiar post-festum o ediție excelentă și mult mai dificilă: Iordache Golescu, *Scrieri alese*, a lui Mihai Moraru, apărută chiar în 1990 la Cartea Românească, pe care am prezentat-o la timpul potrivit în coloanele *Lucefărului*.

povestea vorbei

Un reper stilistic

dacă sintaxa lui Dimitrie Cantemir nu mai e astăzi cu atîta ușurință judecată și condamnată (ca fiind bizară, stîngace sau artificială, oricum în afara spiritului limbii române), cauzele pot fi cele firești — intrarea în circuitul mai larg a interpretărilor științifice pertinente, a concluziilor cercetărilor stilistice (cu privire la manierismul greco-latin, la voința cărturarului de a impune limbii un model retoric) și chiar mai buna cunoaștere a operei în discuție; se mai adaugă însă, probabil, o treptată schimbare de context: sintaxa dislocată și recompusă în structuri prozodice nu mai e atît de izolată între varietățile stilistice contemporane. Iată un exemplu: „Numai că, în acel verb primordial, eu m-am (din capul locului) simțit înșurubaț din plin (în clipele mele de vîrf, evident) (cite și cînd vor fi fost), și, oricum, măcar întotdeauna implicat (pe întreg

traseul curgerii mele de fiecare zi printre lucrurile și făpturile lumii de toate zilele) (și, nu mai puțin, a lor prin ființa mea) (Mihai Șora, *A fi, a face, a avea*, București, CR, 1985, p. 6). Dislocarea morfosintactică, izolarea prin virgule și paranteze a unor segmente de text recompozabile, regula adaosului și a suprapunerilor de idei sînt cel puțin argumente formale ale identificării unei variante moderne a stilului cantemiresc. O apropiere de ipoteticul model o constituie chiar planul lexical, prin coexistența neologismului filosofic cu fragmente de limbaj familiar; o alta, mai profundă și perfect firească (justificînd astfel dislocările) este constituirea de unități ritmice perfecte, amintind de clauzele antice; ele intră în conflict, sporind tensiunea textuală prin juxtapunerea tiparelor diferite: *iambul* — „eu m-am (din capul locului) simțit înșurubaț din plin” — *amfibrahul* — „(în clipele mele de vîrf, evident)” — *dactilul* — „(cite și cînd vor fi fost)” — Raportarea la un arhetip stilistic (în cazul nostru, reprezentat în cel mai înalt grad de fraza lui Cantemir) permite și mai clara înțelegere a diferențelor. În

fraza modernă, *ruptura* e indisociabilă de polifonia discursului: ea ilustrează multiplicarea vocilor (interioare), relativizarea perspectivei supuse unor repetate modalizări și intervenții meta-textuale. Precizarea, completarea sau punerea sub semnul îndoielii apar ca elemente ale unui dialog puternic marcat argumentativ. „Numai că”, „evident”, „oricum”, „nu mai puțin” modifică în continuu perspectiva; repetiția însăși e mai înclinată către sugerarea diferenței (curgere „de fiecare zi”; — lucrurile și făpturile lumii „de toate zilele”) și chiar către răsturnarea perspectivei: viziunea curgerii omului printre lucruri e completată de aceea a curgerii lucrurilor prin ființă. Aparențele unor procedee sintactice asemănătoare sînt produse de cauze diferite: pauza impusă de hiperbaț e rezultatul fie al amănunțirii unei viziuni unitare, fie al juxtapunerii de elemente divergente; aproape același manierism retoric sudează sau disociază.

În *Divanul* lui Cantemir, segmentarea, inversiunea, sacadarea discursului tind către recompunere, către refacerea unității; o dificultate lexicală destul de redusă și o mai pronunțată deviație stilistică (abuzul de diminutive) nu pot împiedica surprinderea acestei convergențe: „acest al meu puțințeluș pentru mult, mititeluș pentru mare dar cu rugăminte spre priimire îl aduc — carele dintîi născutul a proastii și nevrednicii mele minți ca un de floricele cules și legat mănuncheaș, carele întăia a ostentării mele răzșădire și odrăslire iaste, spre a mării-tale bună mirosală l-am, alegîndu-l și gătîndu-l, adus” (București, EA, 1974, p. 111). Continui-

tatea și omogenitatea nu depind, cum se vede, de fluiditatea gramaticală; ele pot fi asigurate de persistența unui tipar de simetrie. La Cantemir e surprinzătoare prin amploare utilizarea unui model simbolic anunțat încă din paginile „Cărții de închinăciune” a *Divanului*: acela al diadei care, prin relație, generează triada: poli și axul care îi unește, frații și iubirea dintre ei „care ca al trilea frate a fi să socotește”. Sfînta Treime. Cînd modelul se actualizează în structuri textuale minimale, prin repetiția cu doi și trei termeni, efectul e unul de reconfirmare a stabilității: „În credință bine mi-ai dzis necunoscătoriu, căci de a tale nemică știu, iară de le și știu, precum mincinoase să fie le știu; iară de sînt — după al tău cuvînt — necunoscătoriu, pentru aciasta sînt, căci, prin tine imblind, imblu ca cum nu aș imbla în tine” (ed. cit., p. 133; s.n.). Repetiția insistentă, pe spații mici (generatoare de paradox, ca mai sus, sau nu) e mai puțin agreată de moderni: într-un text în limbă veche, efectul ei incantatoriu e incontestabil. Se vede, oricum, că toate cele aduse în discuție nu dovedesc nimic altceva decît existența unei fragilități și unor contestabile continuități: aceea a unor structuri sintactice asemănătoare, distincte totuși în măsura în care proliferază prin permutare formală într-un șir unitar sau prin introducerea reală a divergenței; e vorba pur și simplu, de o persistență, în forme și cu valori noi, a alianței dintre meditația morală și filosofică și prozodie.

Rodica Zafiu

Narațiunea mitică (II)

Mircea Eliade, *Noaptea de sinziene*, 2 vol., Editura Minerva, B.P.T., București 1991

Cind a apărut la Paris, în traducerea romanistului Alain Guillemeau, de la Sorbona, romanul lui Mircea Eliade, *Noaptea de Sinziene* (*Forêt Interdite*, Gallimard, 1955), nu a confirmat speranțele pe care autorul și le punea în el. În 1955, Mircea Eliade avea sentimentul că își juca, în Franța, destinul literar, la capătul celui mai susținut efort de creație pe care l-a cerut vreunul din romanele sale. Dar cu excepția unui feuilleton mai important din *Les Nouvelles littéraires*, scris de René Lalou, romanul a trecut ca și neobservat, cum notează decepționat Eliade în *Les moissons du Solstice* (Paris, Gallimard, 1988, în traducerea lui Alain Paruit). Printre motivele care ar fi putut explica indiferența criticii: numărul prea mare de pagini (aproape 650), litera mică, mulțimea personajelor cu nume greu de reținut, începutul complicat („proba” celor o sută de pagini) și mai ales faptul că un roman-roman, adică o carte bazată măcar în parte pe tradiționala poveste, nu avea cum să placă, în anii '50, elitelor literare franceze, pentru care singura formulă curentă de roman era aceea a narațiunii deconstructurate și împinse până la limita de inteligibilitate a unui text, ca în *Zgomotul și Furia* de Faulkner, cum mai precizează Mircea Eliade în *Fragments d'un Journal*, (Paris, Gallimard, 1973).

Firește, despre o receptare românească a cărții, imediat după apariția ei la Paris, nici nu putea fi vorba. Dimpotrivă, cei care au riscat s-o citească și s-o comenteze (după ce actrița Marietta Sadova a reușit să transporte un exemplar la București) au intrat în pușcărie, unde au rămas până la mijlocul anului 1964. Între ei: Constantin Noica, N. Steinhardt, Alexandru Paleologu.

În Franța, romanul lui Mircea Eliade a mai fost publicat o dată, în versiunea românească de la „Editura Ioan Cușă”

(2 volume, Paris, 1971). Dar nici de data aceasta ecourile franceze sau românești n-au fost pe măsura așteptărilor autorului. Iar la București, cea mai complexă operă de ficțiune a lui Mircea Eliade continua să fie interzisă.

Noaptea de Sinziene este deci o carte cu un destin extrem de complicat, și așa spune că „semnul rău” sub care ea s-a născut continuă s-o urmărească și astăzi. Cel puțin până în momentul în care scriu această cronică literară, în ciuda unui tiraj record, epuizat oarecum peste noapte (încît Editura „Minerva” s-a grăbit să lanseze zilele acestea încă o tranșă), reacția de întipinare a criticii întârzie să se facă simțită, iar în cazurile rarissime în care se produce totuși, ea pare să fie mai degrabă reticentă. S-ar putea evoca și de data aceasta un număr de motive de „inhibare” a criticii, asemănătoare cu acelea l-a care s-a gândit Mircea Eliade în jurnalele sale: momentul apariției, foarte puțin indicat pentru lecturile susținute, numărul mare de pagini, tiparul modest, formatul meschin și, în plus, hirtia cenușie, poroasă, respingătoare, care îți taie cel puțin trei sferturi din pofta de a mai citi. Din păcate, hirtia mizerabilă, inventată parcă pentru a-i speria pe cititori și vindută (ca și cum cinismul n-ar fi fost suficient) la prețuri cu adevărat prohibitive, prezintă zodia spre care se îndreaptă producția de carte la noi. Am ieșit din „epoca salamului cu soia” și intrăm în „epoca hirtiei de closet”. Căci nu cred să mai fi apărut vreodată în România cărți la fel de urite ca acelea pe care le aruncă de la un timp pe piață tipografiile noastre. Nu trecem printr-o perioadă de criză a creației, cum poate ar dori unii, dar ne aflăm în plină criză a hirtiei, a tiparului a prețurilor de cost și în general a producției de carte, ceea ce ar putea pune în cele din urmă în primejdie orice act creator.

Ar mai fi însă un motiv. Mă tem că peste toate explicațiile de mai sus am

uitat să ne mai bucurăm la apariția unei cărți importante sau poate că, Doamne ferește!, obiceiul acesta nici n-a prea existat în critica literară românească. Pentru că, în definitiv, oricum ar arăta ea, cartea lui Mircea Eliade reprezintă un autentic prilej de bucurie.

Noaptea de Sinziene este unul dintre cele mai importante romane românești din perioada de după cel de-al doilea război mondial. El ocupă un loc special în sistemul romanului nostru modern, în primul rând prin felul în care își asumă realitatea. Cu o rețea relativ simplă de personaje (în ciuda aparențelor și în raport cu proporțiile cărții), dar în planuri care se completează și se înlocuiesc în permanență (București, Iași, Londra, Lisabona, din nou București și în cele din urmă Parisul), *Noaptea de Sinziene* se fixează pe unul dintre cele mai dramatice momente din istoria Europei — anii de dinaintea și anii de după cel de-al doilea război mondial. Mai exact, perioada cuprinsă între 1936 și 1948, când se succede în România regimurile cele mai autoritare și se produce pentru noi cea mai tragică schimbare de destin din întreaga noastră istorie modernă, odată cu schimbarea la față a întregii Europe. Ca frescă istorică (în care momentele cele mai dramatice sînt rebeliunea legionară din ianuarie 1941, războiul împotriva Uniunii Sovietice, bombardamentele americane din aprilie 1944, urmate în august de cele germane, apoi invazia „eliberatorilor” ruși, completată de decimarea trupelor românești pe frontul de vest și cu decimarea politică a țării, după înlăturarea brutală a Regelui Mihai), *Noaptea de Sinziene* nu are nici un termen autentic de comparație în literatura noastră. Pot fi invocate, parțial, *Bietul Ioanide*, *Luntrea lui Caron*, romanul postum al lui Blaga,

Radu IGASZAG

sau *Delirul*, dar puterea generală de cuprindere a cărții lui Mircea Eliade este incomparabil mai mare. Și ceea ce este mai important, prin felul în care își apropie această realitate și o reconsideră sau o recuperează, *Noaptea de Sinziene* ne oferă una din puținele alternative literare românești la versiunea oficială pe care a încercat s-o impună la noi „realismul socialist”.

Iar peste schema istorică, schițată de cele mai multe ori în stilul în care se succede într-o cronologie de specialitate *analele*, se înalță, ca virfurile unor munți, câteva din scenele cele mai pregnante ale romanului: imaginea isterizată a Bucureștilor, într-unul din momentele anarhiei legionare, „înțoașirea” morților de la Stalingrad, zborul planat al unui avion de vânătoare german, la marginea orașului, spectacolul pe care îl dă un soldat rus, în casa lui Biriș, pentru a captura o damigeană cu vin („La priatin” și „Pac! pac! pac! Kapu!”), în timp ce Irina încearcă să anunțe moartea unui preten, actorul și dramaturgul Dan Bibicescu. Tot aici trebuie amintit spectaculosul episod al încercării pe care o face învățătorul de țară Gheorghe Vasile de a scoate din Bucureștii amenințați de ruși o căruță cu cărți, destinate unui „Așezământ cultural” în stil Iorga. Cu singura deosebire că biblioteca autodidactului Gheorghe Vasile este o colecție de cărți de popularizare, constituită prin ruinarea unei biblioteci savante, de valori clasice și de rarități. Este una din cele mai aiuritoare pagini din câte s-au putut scrie la noi pe tema cărții, căci lupându-se cu Istoria și încercînd să salveze colecția completă a vechii „Bibliotecii pentru toți”, învățătorul Gheorghe Vasile este un Don Quijote român, de care nu ști dacă trebuie să rizi sau să plîngi. Este posibil totuși ca prin acțiunea lui Gheorghe Vasile, Mircea Eliade să fi vrut să reia teoria savantă a „scufundării bunurilor culturale” și, în general, ideea răsturnării tuturor valorilor, a prăbușirii mitului în istorie și a desființării sacralului prin profan.

Împreună, toate aceste episoade formează prima dimensiune, cea mai vizibilă și mai ușor de urmărit în *Noaptea de Sinziene* — dimensiunea timpului istoric, care se întindește, se încrucează sau se împletește cu timpul psihologic și, numai din cînd în cînd, cu timpul mitic. În plasa timpului istoric se zbat aproape toate personajele cărții lui Mircea Eliade, unele acceptîndu-l, până la a se topi în el (ca Biriș sau ca demonicul Bursuc), altele încercînd, dimpotrivă, să-i scape (ca în cazul straniu personaj Ștefan Viziru, cel care tinjește la un moment dat după condiția de sfinț).

Florin Manolescu

solilocvii

Locuri comune sau despre apropiatul congres al istoricilor

Că TVRL nu organizează, cu nici un chip, mese rotunde, e de multă vreme limpede. Sistemul cu „azi unul, mîine celălalt”, azi alba, neagra abia mîine, are eficiența lui și meritul evident de a amete cetățeanul și a nu-l „influența” doamne ferește, nelăsîndu-l să fie martor la vreo confruntare directă, în cazul căreia ideile s-ar bate cap în cap precum cocoșii, iar omul ar putea să aleagă. Însă nici în restul cetății lucrurile nu stau cu mult mai bine. Cîte un interviu ici-colo, cîte o conferință din inițiativă cel mai adesea individuală și mai curînd legată de vreo prezentă externă, chiar dacă sînt cu totul altceva decît festivismul amortit de mai an, nu sînt deloc dovada unei societăți preocupate de ea însăși.

A și trecut un an și jumătate; sîntem în plină perioadă de tranziție și de schimbări poate chiar decisive, pentru foarte mulți ani de aici înainte. Și într-un asemenea moment hotărîtor, cei mai mulți dintre noi ne lăsăm, fără nici o grijă, conduși de o mină de oameni. Toată participarea noastră la transformarea propriilor destine s-a redus la votul de la 20 mai (oricum ai lua-o, un vot rămîne ceva mecanic) și, în cazul unuia doar, la contestarea ulterioară a administrației (chestie care începe să devină și ea ceva mecanic, chiar dacă nu din vina contestatarilor, ce puțin nu în primul rînd, dar lucrul e cert). În fond, în loc să strigăm toată ziua „jos Iliescu!”, poate că ar fi cu mult mai util să facem altceva, un altceva care ține de formarea unei opinii publice informate, o muncă cu roade ceva mai îndepărtate dar mai sigure.

Scriitorii, e adevărat, au avut un congres, ori o conferință națională, mă rog, ce-o fi fost. Dar, ca și alegerile, s-a desfășurat mult prea devreme, cînd oamenii nici nu se dezmeticiseră bine, ca și alegerile a fost ceva mai curînd administrativ și la fel ca acelea nu a lămurit cu nimic tocmai în chestiunile arzătoare, cele strategice, de atitudine, de transformare/însănătoșire morală.

Apoi, cu sufletul la gură, mă așteptam să văd desfășurîndu-se cît mai grabnic un congres al economiștilor de pildă, specie extrem de numeroasă în patria noastră socialistă. Eventualitatea că aceștia sînt prinși, pînă peste cap, unii cu deingolada economiei etatizate iar alții cu ciubucăreala privatizată, nu explică chiar totul. Oare chiar nu există printre ei și din aceia care să aibă microbul teoriilor și strategiilor, oare chiar nu au nimic de spus, sînt numai niște simpli execuțanți (în dorul lelii) ai „inaltei politici”?

Tot cu sufletul la gură, mă așteptam și mă mai aștept încă la un congres al istoricilor, care să revizuiască ceea ce e de revizuit, să ceară și să facă reabilitările necesare, să analizeze rolul nefast al celor care vor fi avut un asemenea rol. Sau poate că nu e nimic de spus, poate că nu e nimeni de reabilitat și nimeni de condamnat (d.p.d.v. moral). Să ne înțelegem, eu nu cer să fie nimeni băgat neapărat după gratii, cu toate că o merită destul, dar ceea ce se întîmplă azi în România înseamnă o recunoaștere tacită că pînă la 21 decembrie 1989 totul ar fi fost perfect.

Păi, atunci de ce-am mai abandonat glorioasa cale spre zorii omenirii. Doar eram atît de aproape, tovarăși; deja intrasem cu un picior.

Chiar așa? Di-zi-ma-ne-pe / Co-munis-mu-nu-mai-e! A fost, dar s-a dus. Hocus pocus. Sîntem alții acum, vezi bine. Nu, nu e nici o aluzie înaltă aici, nu de oportuniștii din actualul vîrf al piramidei e vorba (fie ei de guvernămint, liberali, sau orice altceva), ci de noi înșine. Iară noi, dragi tovarăși, sîntem tot așa; numai ne prefacem că sîntem alții. Nu numai la fel de leneși, mincinoși, corupți, indiferenți, etc., etc., ci mai ales inconștienți. Și nu vom fi alții, și nici pe copiii noștri nu-i vom lăsa să devină altfel decît am fost noi, pînă cînd n-o să ne asumăm trecutul, pînă cînd n-o să spunem ce știm și ce gîndim fiecare, pînă cînd n-o să acceptăm unde, cînd, cum, cu ce am greșit în această lungă jumătate de veac.

Nu putem, e un „fals”!!!, să trecem pur și simplu cu arme și bagaje dincolo; asta nu-l decît mimetism, simulare, nu are deloc aerul unei acțiuni conștiente, motivate, asumate, libere. Știu, nu putem să ne dezbrăcăm, peste noapte, de mentalitatea comunistă, dar e o eroare care va avea consecințe incalculabile să te comporți ca și cum ai fi făcut-o. Știu, mulți dintre noi pretindem că acest comunism ar fi fost numai o coajă, o spoială a sufletelor noastre. Dar este oare adevărat? Nu cumva confundăm utopia comunismului cu strategia dictaturii proletariatuului, ale cărei efecte au fost și sînt încă reale?

Cu puține excepții notabile, între care și recentul simpozion de la Timișoara, vreme de un an și jumătate, vreme lungă, totul s-a redus la o presă în cea mai mare parte de senzație (indiferent de atitudinea față de liderii momentului), în cele mai bune cazuri, una eseistică, iar nu una analitică (inclusiv articolul de față). Am știut și stim să luăm atitudine, să strigăm „ios”

sau „sus”, să facem mișto, dar fără să demontăm mecanismele ascunse și adevărate ale atitudinilor noastre, și mai ales fără să oferim sau măcar să pregătim alternative.

Să fie vorba doar de incapacitate organizatorică, adică lene? Într-o măsură, cum e normal pe la noi, probabil că da. Să fie și teama de declanșarea unor mecanisme periculoase, chiar și sociale (cum s-a și întîmplat în 29 ianuarie, 18 februarie și 13—15 iunie)? Dar oare somnolența unei opinii publice, aflate în stadiul de debilitate mintală (din punctul de vedere al capacității de exprimare și al cunoștințelor despre lume), absența curentelor de opinie fundamentate, nu permite și ea declanșarea marilor spongioase ale acestor mecanisme? Și-atunci?

Ar mai rămîne și arhicunoscutul, de toate zilele românescul „n-avem”. N-avem pur și simplu istorici, economiști, etc., sau aceia care sînt nu au sau nu vor să aibă îdel. Avem numai scriitorii și esești (și chiar și aceia sînt, în mare parte, fricoși sau oportuniști), iar o intuiție oricît de strălucitoare rămîne un joc de paiete în lipsa analizelor specialistului.

Mihail Oprea

În același cadru poate fi discutată și problema neorganizării alegerilor locale, cheie pentru o democratizare reală (citește și descentralizare). Mai exact, ar trebui discutat faptul curios că problema nu e pusă tocmai de opoziția parlamentară, ceea ce ar însemna fie că opoziția nu le înțelege importanța (ceea ce e imposibil), fie, mai grav, că nu e pregătită la nivel local și nu vrea să riște înfrîngerii usturătoare. Dar, (și aici apare culpa noastră) cîți oameni înțeleg sau i-am ajutat noi să înțeleagă că neorganizarea alegerilor locale (promise, în retorica electorală, pentru toamna anului trecut) demonstrează fără dubii atît „buna credință” centralistă a guvernanților cît și marea slăbiciune a opozițiilor.

negoia irimie

Rişca

În mijlocul străzii

Trăieşte-ţi viaţa aşa cum este,
Precum cafeaua — simplă sau dublă :
Un capăt al ei este-o simplă poveste,
Cel'alt, îl joci rişca pe-o rublă

Trăieşte clipa ce-ţi este dată,
Precum cafeaua — mai amăruie,
Zodia minţi — mai trage o dată,
Luna pe ceruri o vezi şi nu e ;

Isus pe cruce rugineşte în cuie.

Din piscul clipei

Am amintiri de mai'nainte
De a mă şti că m-am născut,
Căci noul mai ţine mînto
Riul curgînd către trecut

Şi, cum aleargă spre izvoare
Pe aripi albe, vultureşti,
Tu, gînd ascuns, te simt cum creşti
Din piscul clipei viitoare.

Andrei OIŞTEANU

Pe-o frunză de tutun

Să începi ziua cu-un gînd bun,
Sub cerul unui tîrg de vite,
Ce rumează, îngălbenite,
Frunzele unui vechi tutun.

Te-ai subţiat că văd prin tine
Vechi amintiri uscînd la soare
Zăpezile eleusine
Din vechile abecedare

Şi ţie ce-ţi rămîne-n rest,
Şi tu ce mai visezi, în fond,
Decît să fii, pe mapamond,
O ţandără de Everest

Fum fără foc

Pufăiam dintr-un Kent cu mustăţi
de porumb,
Gîndul meu se făcea zmeu subţire,
departe,
Aripi lungi prelungeau două foi
dintr-o carte
Lustruind vechi mesaje încirate în
plumb.

Grădiniţele Waldorf, gîngurindu-l
pe Goethe,
Mizgăleau cerul clipei atîrnindu-l
de-un gard,
Pe la porţi trecătorii răsuceau ţigarete
Şi un fum fără foc se isca la Stuttgart !
S-a-ntimplat, cum să spun, uite-aşa,
într-o doară,
Ca şi cum însuşi Wolfgang cocoşat
peste gard
Să-şi aprindă din mers o ţigară,
Dar elevu-i răspunse ; — Plus tard !

Dan PERJOVSCHI

Hebdomadare

N-a mai rămas măcar o urmă
Din frontispiciul unui ziar
Pe unde azi mistreţul scurmă
Vechea greşală de tipar

Răsar din ţarine mistreţii
Brăzdaţi vioi în alb şi negru,
Cînd sună cornul dimineţii :
Unde eşti, suflete, integru ?

Vezi cum prin oastea de porumb
Mistreţul îşi mai plimbă ritul,
Mîncea-l-ar boala şi uritul
Tipografiilor de plumb.

Roata norocului

Albastru, indigo şi violet,
În ţandări sare discul solar,
Lecţia lui sub cer o repet
Dar nu îmi mai lasă o şansă măcar.

Imaginea ei, îţi spun acum stric-o,
Vom trage o alta la plombagină,
Cînd galic cocoşul cîntînd Cocorico !
Dă deşteptarea în limba latină.

Tăcerea pîtită prin dicţionare
Se face o roată de foc,
Şi spîtele — ţandări solare,
Fac Roata norocului la loc, Hai noroc !

CĂRŢILE SĂPTĂMÎNII

GANGUL ŞI RANGUL LITERATURII

Un difuzor de cărţi şi ziare îmi zice : „Domnule, au pus aşia titlul VIOLUL la cartea aia a lui Pitigrilli cu Fecioara de 17 ani. Am vîndut o grămadă. Au scos alţii pe urmă aceiaşi carte cu titlul original. Acelaşi conţinut, n-o ia nici dracu' Contează ! Fiţi şi dumneavoastră mai atent la titluri că dacă greşiţi... De exemplu, asta cu **Amantul doamnei...** cum-îi-zice merge bine”.

Atent o să fii ! Şi cînd oi scoate un volum de versuri, neapărat îl voi intitula **Crime sexuale**. Ce ? Nu v-aţi prins că e o aluzie la Orwell ? Ce fel de intelectuali sînteţi ?

Ce este mai bine ? Să ne ţinem rangul sau să ducem, pe orice cale, cuvîntul nostru drept în casa, pe masa cititorului ? Să ne gîndim la asta şi vom învinge cu gangul pre gang călînd. Cît priveşte titlul de mai sus nu cumva să mi-l furaţi că mă supăr... Adică nu mă supăr, vă acţionez direct în judecată. Că lumea junglă se făcu !

Horia Gârbea

Tudor Popescu
O DRAGOSTE NEBUNĂ, NEBUNĂ, NEBUNĂ
Editura Cartea Românească

Cartea lui Tudor Popescu, cuprînzînd şapte piese nu trebuia şi nici nu putea să-mi placă. Motivul : dramaturgul Tudor Popescu fiind adeptul unui

tip de teatru pe care-l consider apus, eram silit să mă rezum la discutarea lui în contextul — dataţ — din care face parte. Ceea ce am să şi fac.

Pornind lectura fără această prejudecată, eliminată cum era de presupus, pentru simplificare, piesele tot mi-au dispăcut. Voi încerca să expun motivele, pe cele care nu provin cum spuneam, dintr-un punct de vedere partinitor, advers generaţiei lui Tudor Popescu.

Piesele lui Tudor Popescu sînt „uşoare”, sînt voită neserioase. Autorul face concesii gustului ieftin. Spun **face concesii** pentru că este evidentă forţarea acestui gust. Cred că natura sa, pusă în valoare mai bine de texte precum **Noaptea marilor speranţe**, este lirică şi înclinată spre metaforă, gravă şi mediativă. Dintr-o pornire firească de a „face succes”, Tudor Popescu devine frivol lipsit de profunzime, grotesc, oferind în final imaginea stranie a unui comediant, fără simţul umorului.

Culai Nebunul, parabolă a dictaturii (cu personaje principale numite cu a propoz **Culai** şi **Lenţa**), este lipsită de de orice substanţă. Autorul deghizează în costume sărăcăcioase eroii unei cauzistici banale, mult reduse, nesurprinzînd nimic din demenţa, comedia şi tragedia dictaturii. Identificarea este mecanică, replicile n-au strălucire.

Celelalte piese sînt cu mult mai profunde dar minate de o manevră defectuoasă a comediei. **Mîncinosul** este plicticoasă prin tipurile văpsite gros, adunate de prin scheciurile programelor de varietăţi. Tema este interesantă, bine formulată şi ofertantă. Prin tratură, cu o condamnabilă şi deliberată superficialitate, Tudor Popescu o face bucată.

Noaptea marilor speranţe este o dramă cu două personaje şi mai multe voci. Situaţia e foarte teatrală şi de o stranie tensiune, găsîndu-se atît de grozavă încît, înfiorat pesemne, dramaturgul renunţă să-şi declanşeze facilităţile de varietet ca s-o strice. Dar şi aici cu atît mai evident prin nereuşită, demonul gustului indoielnic îşi vîră coada prin — de pildă — o onomastică sinistră şi cîteva replici răsuflă în fiecare scenă.

O dragoste, nebună, nebună, nebună e mai puţin interesantă tematic şi mai caligrafică dar îndeamnă actorii la isterie. Dialogul e uneori de melodramă, fără conţinut, fără sugestii :

— „Taci, Tudore, te rog.
— Unde te duci, găseşti cite unul indiferent la sufletul omului, ca să-i fie lui bine.

— Tudore ! Potoleşte-te ! Nu aduci tu dreptatea printre oameni.

— Mama ei de viaţă !
— Nu pleca ! Te rog !

— N-o să mai vin aici decît atunci cînd o să mă chemi tu !”

Aceste platitudini au cusurul că nu se răsfrîng asupra personajului ci asupra piesei şi autorului. Impresia de trîncăneală e imputabilă nu eroului ci dramaturgului. La fel în **Mi-am spus adio şi-am plecat din mine**.

Ultima dragoste a lui Don Juan nu face decît să „bifeze” tema pe presupusa listă a lui T. Popescu. În fine, **Sinuciderea unei cochete** e un scurt dialog îndeminatic şi cu destul spirit pe tema sinuciderii, prea gravă pentru o comedioară de aceste dimensiuni.

Aşa cum iese din această carte, Tudor Popescu nu e convingător. Obişnuinţa de a scrie teatru îi dăunează la fel de mult ca dorinţa de a plăcea. Ceea ce mă dezamăgeşte mai grav este că dramaturgul riscă foarte puţin. Lucează ca un bucătar cu reţete moştenite care nu mai găseşte pe piaţă decît jumătate din ingredientele cerute de acele reţete şi are, ca singură inovaţie, cerută de necesitate, doar grija de a găsi „înlocuitori”.

În mod indiscutabil şi totodată neplăcut, Tudor Popescu este unul dintre puţinii noştri dramaturgi profesionişti de luat în seamă.

Nichita Danilov
DEASUPRA LUCRURILOR, NEANTUL
Editura Cartea Românească

Este posibil ca, în generaţia optzeci, din care am auzit undeva că am face cu toţii parte, Nichita Danilov să fie poetul cel mai atipic. Modul lui de a miza în primul rînd pe lirism şi pe meditaţie îl depărtează de experienţa şi revoluţia congenerilor. Totuşi poezia lui Nichita Danilov este şi un breviar de procedee optzeciste pe care mixajul doar, foarte personal, le alinează făcîndu-le de nerecunoscut. Concluzia ce

se poate trage de aici este pozitivă : sigiliul poetului este extrem de personal.

Volumul de faţă care, dacă nu mă înşel este al patrulea din bibliografia autorului ieşean, este şi cel mai consistent. În el Nichita Danilov apare cu multiple, felurite măşti, toate stîndu-i bine şi existînd dincolo de ele, ca o unică şi puternică individualitate.

Avem lirica pură : „E noapte şi inima ta se ridică / deasupra tuturor inimilor. În întuneric, / în somn aura ei străluceşte. Doar / capul ţi se înclină / pe piept şi buzele / se crispează în sine. Puţin.” (**Portret**) Avem şi scenariul prefăcut în poem (în felul lui Vişniec din **Oraşul cu un singur locuitor**), şi poemul-parabolă despre Marele Rege şi artiştii. Avem în sîrşit poemul lung care orchestrează fragmente din toate aceste „tipuri” (**Iluzie**).

Volumul poate să pară eclectic. Ori-cum, formal cel puţin, îi lipseşte o structură, un principiu ordonator ceea ce este poate mai bine pentru că atîtea cărţi apar cu fragmente „trase” silnic la temă.

La Nichita Danilov momentele de viziune onirică alternează cu cele de descriere încordată a unei realităţi palpabile. Acurateţea cu care se realizează ambele moduri de reprezentare dă un rezultat foarte „omenesc”, aşa cum este alternanţa naturală de reverie şi trezire.

Caracteristic pentru cartea lui Danilov este acest ritm care devine consonant cu cel biologic, un ritm respirator sau sistolic al tensiunii şi relaxării, lirismului şi prozazării. Prin faptu că îl simt, reduc totul la o judecată de gust : acest mod de a scrie îmi place pentru că îl percep natural.

Mai este, deasupra lucrurilor şi neantul, pe care Nichita Danilov îl sondează cu prudenţă şi modestie dar şi cu fineţe : „În cea mai neagră apă / în cel mai sumbru timp / cîntă cea mai sumbră lebedă. / Cîntecul ei îl auzim, îl înţelegem. / Noi, valuri fără de număr / pe marea fără de ţarm, / noi sîntem cîntecul ei !”.

Drumul egal al fiecărei dimineți pierdute

/ Gabriela Adameșteanu /

Bizareria sistemului editorial din ultimii douăzeci de ani, dar și căutările obsesive ale autorilor siliți să ardă la nesfârșit etape sub impulsul sincronismului neîndurător, omenească înconstanță a prozatorului român, sfișiat între lecturile occidentale și balcanismul proliferant, torturat pe drumul Golgoței între genotip și fenotip, la care adăugăm ca ingrediente orgoliul, invidia, flecăreala, beția, biografia erotică — ansamblul de date contradictorii din care se configurează sistemul de condiționări al autorului contemporan. Iată de ce — nu-i nici un secret! —, până spre anii '80 ai descătușării post-modernității și ai absolutizării dogmei libertății de expresie, operele romancierilor autohtoni stau sub semnul hibridului și hibridizării. Iată de ce evoluția lor e bizară, adesea incoerentă, iar puținii care încearcă să urmeze un program estetic ferm scriu și/sau publică extrem de puțin. Optzeciștii, chiar dacă nu au convins decât într-o măsură sau alta, par a fi primii în ale căror texte se străvede coeziunea dintre gândit și făcut. (Repet, chiar dacă, în afară de cinci-șase titluri, nu au dat nimic concret, palpabil, dar asta-i deja altă problemă.)

Borna '80 este aleasă în această sumară încercare de sinteză în mod desăvârșit de convențional. Ea nu implică încă, mod absolut, un corolativ axiologic. Nimic mai fals decât a crede că, înainte, hibridul șaptezecisto-șaptezecist a fost pe de-a-ntregul ratat și, după, experimentul (auto)ironic și totalizant-entropic, distorsionat, oricum — însă — coerent cu sine, ar fi o reușită ce anulează din plecare anterioritatea strictă. Nu noțiunea de valoare, a cărei cuantificare rămîne întotdeauna supremul exercițiu de subiectivitate critică, face ordinea în acest conflict deschis al granițelor meue schimbătoare între analogic și dialogic, recuperant și restructurant, constructiv și deconstructiv. (Dacă ar fi totuși să propun eu un criteriu de separație între aceste două vârste ale literaturii din ultimele trei decenii, acela ar fi cel al ironiei și al rolului său proteiform.)

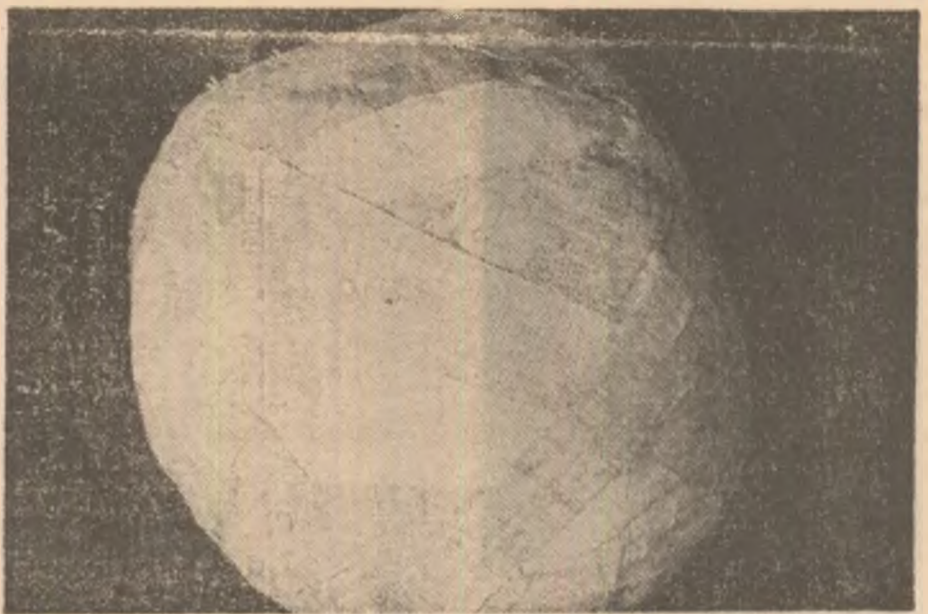
Toată această introducere de mai înainte nu are menirea de a prefata un tratat, care ar putea, eventual, să lămurească ce și cum cu literatura (în belă, proza, romanul) în timpul din urmă. Dimpotrivă! Măcar printre rînduri, e de spus și presupus că nimic nu s-a decantat încă în chip convenabil, lămuritor. De aceea, înainte de a paria pe curente, serii, promoții și generații (cuvînt blestemat și stricțios de amiciții), sînt de luat în discuție scriitorii, mulți-puțini, care, făcînd puțină ordine în labirintul de cordoane ombilicale cu care sînt înconjurați, au reușit și reușesc să se impună exponențial, ca individualități literare. Fără a cădea în pa-

cate apodictice, ei trebuie scoși din arena negocierii infrageneraționiste și examinați, cu nesilită detașare, în „serii” atemporale constituite fie și dintr-un singur membru.

Pe Gabriela Adameșteanu, de pildă, unde vi s-ar părea mai potrivit s-o plasați? La șaptezeciști? La optzeciști rămași de inventat avant la lettre? La textualiștii fără de promoție? Cite răspunsuri — fanteziste, oarecum obiective, aberante, euristice, subtile — nu se pot da! **Drumul egal al fiecărei zile**, și, parțial, **Dăruiește-ți o zi de vacanță** ar situa-o în perimetrul, măcar cronologic, șaptezecist. Însă, există oare cu adevărat această promoție? Dacă da, pe baza căror criterii, dincolo de vîrstă și anii în care au fost publicate, există ea? În schimb, aclamata **Dimineață pierdută** constituie un experiment de factură holistică, vizibil post-modernistă și, rară calitate, deloc ostentativă. Deși perspectiva se modifică vizibil, **Întîlnirea** (150 pag.) din volumul de „proze scurte” **Vară-primăvară din 1989** se circumscrie tot acestei „vîrste noi” a literaturii. Multe din textele de mai mică întindere constituie tot atîtea digitații hiper-/meta-/para-textuale. Dar, reîntorcîndu-ne la **Dimineața...**, acest roman „poate fi citit dintr-o singură respirație, ca un roman tradițional și numai după aceea să-ți dai seama prin ce strategii narrative a fost obținută curgerea, cit de savant fărîmițat este acest discurs ce și s-a părut linear”, căci „tehnicele întrebuințate — și îndeosebi alternarea monologului interior cu dialogul — sînt atât de bine stăpînite, tinute în frîu, justificate, chemate de structura romanului și de corințele personajelor, încît devin invizibile” (Monica Lovinescu). Super-modernism sau post-? Ionic sau corintic? Cum să interpretăm rulajul naratorial și auctorial? Dar, în alte texte, în micile proze intervențiile **din off** ori plierea pe particularitățile dialectale? **Ei caetera!**

Nu cred, totuși, că analiza, oricît de subtilă, a sintaxei prozei ne va conduce la răspunsuri „lămuritoare”. S ar putea ca rezultatele obținute să ne ducă, la rîndu-le, spre alte întrebări și, tot așa, cercul vicios să se recicleze la nesfîrșit. Am senzația că, fascinați de dexteritatea tehnică superioară a Gabrielei Adameșteanu, tindem s-o fetisizăm și s-o considerăm scop în sine, făcînd din autoare o „textualistă”. Nu spun că acest aspect trebuie înlăturat din travaliul interpretativ. Ar fi o nedreptate, pe care i-am face-o, în primul rînd, scriitoarei, care a reușit să ne ofere o operă impecabilă sub raport stilistic (termen generic, comprimînd „sintacticul” „poeticul” ș.c.l.). Dar, absolutizînd „textul” și centrînd hermeneutica pe „structura” sa, îi vom face o nedreptate și mai mare.

Consider că înțila sa performanță rămîne, folosesc alt termen generic, cea de pe plan „tematic”, viziunea asupra textului lumii. Remarcabilă și pentru faptul că, fără a repeta păcatele pitoresc-naturaliste ale unei părți importante a

Lila PERJOVSCII

prozei noastre, reușește proiecția asupra istoriei de jos în sus, plecînd de la ceea ce am numit altcîndva „poezia sufleteilor mărunte”. Mă uit la femeia asta, la Vica Deleă și la bărbatul ei, care a fost angajat trei ani la fabrica de ciocolată a lui Zamfirescu, și... **Și-acu, îi vine tot mai greu să plece de-acasă, da o dată, de două ori pe lună tot își ia țoasca de piele (aia de-o are de la mama Daniel), o indeasă cu ce, se mai găsește la îndemînă, își trage pe ea cojoacele, își pune dinții, se imbrobodește cu două basmale, își leagă cu un fular basca țeapănă pe care și-a făcut-o din resturile de la palton, acu nouă ani, și e ia din loc. Omu ei, el îi zice c-o ia din loc:**

— **Ce faci, lar o lei din loc?... hiriile, de-acolo din pat, dintre păturile îngrămădite peste plapumă, de unde stă, cu capul înfășurat într-un jersu vechi, hărtănit, de-al ei; că și-a rătăcit fesul decolorat pe care, de obicei, îl poartă.**

Cînd vorbește, gîfite între cuvinte, e gras și înalt, a trecut peste suta de kilograme. **Pielea gîtului îi atrînă moale, fleșcălă, dar obrazii îi sînt cărnosi, aproape rumeni și, pe ei, barba rasă la cîteva zile, crește țeпоasă și albă.**

N-ar fi nimic dacă acest cuvînt, „țoască” — l-ați remarcat, cum să nu —, nu m-ar urmări pe tot parcursul romanului. Se poate face o obsesie din cauza cuvîntului „țoască”? (Observați cum evit formularea „unei țoaste” sau, și mai direct, „țoastei”. Același lucru mi se întîmpla cînd, stagiind la Roșiori de Vede, le interziceam copiilor genitivul

Valeriu MLADIN

Premiile literare CORONA pe anul 1990 ale revistei „Calende,,

Juriul premiilor literare CORONA pe anul 1990 ale revistei „Calende”, care apare la Pitești cu concursul Uniunii Scriitorilor din România și al Inspectoratului pentru Cultură Argeș, alcătuit din d-nii Al. Th. Ionescu, Nicolae Oprea Călin Vlasie (presedinte) a decis să decerneze:

— premiul pentru poezie d-nei **Ana Blandiana** pentru volumul „Arhitectura valurilor”, ed. „Cartea Românească” (10 000 lei)

— premiul pentru proză d-lui **Stelian Tănase** (pentru volumul „Corpuri de iluminat” ed. „Cartea Românească” (10 000 lei) ;

— premiul pentru dramaturgie d-lui **Matei Visniec** pentru piesa „Bîncă, mamă, dar ăstia povestesc în actul II ce se întîmplă în actul I” pusă în scenă la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț în 1990 (10 000 lei) ;

— premiul pentru critică și istorie literară d-nei **Monica Lovinescu** pentru volumul „Unde scurte”, ed. „Humanitas” (10 000 lei) ;

— premiul pentru activitate publicistică d-lui **Cornel Nistorescu**, directorul publicațiilor „Expres”, pentru articolele publicate în cursul anului 1990 (10 000 lei) ;

— premiul pentru poezie (debut) d-nei **Simona Popescu** pentru volumul „Xilofonul și alte poeme”, ed. „Litera” (10 000 lei).

— premiul pentru proză (debut) d-lui **Vasile Gogea** pentru volumul „Scene din viața lui Anselmus”, ed. „Litera” (10 000 lei).

Premiile anuale ale revistei „Calende” sînt sponsorizate de firma CORONA cu sediul în Pitești.

Festivitatea de premiere va avea loc sîmbătă 25 mai, ora 11, la „Casa Cărtii” din Pitești. Cu acest prilej Inspectoratul Județean pentru Cultură Argeș va organiza simpozionul „Coordonate ale literaturii române contemporane”, iar librăria „Casa Cărtii” va deschide o expoziție de carte cu vinzare.

„Vezi” — „lunca Vezi”, „apa Vezi” etc. în liricoidele compunerii ale vîrstii gimnaziale. Idiosincrasii care pornesc de la cuvinte sînt infinit mai durabile decît cele care au la origine oameni, personaje mai mult sau mai puțin îndepărtate ale scenei exterioare. Un cuvînt, urit, enervant sau scribos te scormonește de o mie de ori mai oftînt decît priveștiștea unui humanoid timpit sau un idiot. Tot așa cum o stupiditate a unei femei frumoase, eventual fesenistă, te face să scuipi mai cu obidă decît laba oribilă a unui picior grotesc de femeie urîtă. Mult timp, Breban m-a indispus mai ales din cauză că a abandonat franciscana — adică din **Francisca** — „labă” a piciorului în favoarea sclivisitului „plantă” din **Don Juan** ș.c.l. Greu de spus cum de coexistau, în pace și fericire, în mintea mea mitocă-nismele bine găsite din **Francisca** și sintagmele fantezist franțuzite din textele lui Dan Hăulică apărute în **Secolul 20**, din care am colecția aproape completă. Ani de-a rîndul, cei mai frumoși ani ai tineretii mele — 18, 19, 20, 21, de ani — am umblat de nebur prin anticariate după numerele lipsă din **Secolul 20**. Odată, prietenul meu din liceu, Nae Singureanu, ajuns student la Silvicultură, la Brașov, mi-a adus de acolo vreo zece numere absolut intruabile. După aceea, nu știu de ce, relațiile noastre s-au răcit brusc și, în vacanțe, am început să flanez singur pe străzile Bucureștilor, în jurul anticariatelor de altă-dată. — Am folosit de curînd, într-o cronică, expresia „polițai flanează abulic”... La Brașov, coincidentă, am ajuns prima oară invitat tot de un prieten viitor-neprieten, care, împreună cu alt mi-s-a-părut-mie-prieten, m-a dus inclusiv la geniala cofetărie numită „La gaura dulce”. Este aproape imposibil de crezut că, sub ceausism, era tolerată, în chiar centrul unui mare oraș — e drept, orașul în care, la 15 noiembrie... — o **gaură dulce**. Și, totuși! Era, poate, un exercițiu homeopatic. Ani în șir, Ioana, care acum plînge, mi-a reproșat că am făcut o obsesie pentru acest cuvînt: „Homeopatic”. Indubitabil, se poate face literatură plecînd de la cine știe ce cuvînt, care îți răsare, cine știe cînd, în față, pe stradă, într-o cofetărie, la un meci de fotbal. Romanul nu numai că le suportă pe toate, mai mult, le înghite, le devorează, le halește nesățios — „Dă-i una peste bot / Bau-bau-lui netot!” Mă gîndesc că ar putea fi, chiar, un malaxor de cuvinte înainte de a fi o întrepătrundere, un angrenaj, o bielă-manivelă de personaje!... N-am terminat cu malaxorul. Relau: un malaxor în care cuvintele, proastele și urîtele, sînt aruncate peste umăr, conform unui ritual de dez-pocire. — Aș da orice să vă obsedeze acest termen! Malaxorul ăsta ar semăna cu o țoască în care intră, așa de firesc, așa de remarcabil dar neremarcat, de toate. Trebuie, însă, să știi.

— ... al dracului obicei mai ai să colinzi... toată viața ți a picat mucu pe la ușile altora...

— Ecce-tec... răspunde ea.

Nici nu se uită la el. Gata să plece, infolită cu toate cite și le a pus, umblă de colo pînă colo prin sală, mută din loc troacele și mai ia cite ceva: un borcanel de gogoșari, niste ceapă, că are destulă în iarna asta, citeva căpățîni de usturoi, un rest de țuică, pe care-l toarnă într-o sticlă mai mică, de sirop de tuse. Le-deasă în țoască, peste pungile goale de plastic. Nu-i place să se ducă eu mina-n gură și orice lucru prinde bine la casa omului.

— eeee-tec... răspunde ea.

Dan-Silviu Boerescu

Geta BRĂTESCU

marius tupan

HALTA

(comedie într-un act)

Impiegatul. Bărbat între 45-50 de ani, care ține locul șefului de haltă și al casierului.

Pasageri. Pot fi cinci, șase sau mai mulți în funcție de necesitățile regizorului.

Se simulează oprirea unui tren, apoi, pe lângă impiegatul care ridică felinarul, semn că trenul are verde, trece un personaj straniu și intră în sala de așteptare, alăturată încăperii în care-și desfășoară activitatea impiegatul Melencu. În momentul următor, revenit la postul său, Melencu ridică receptorul și anunță gara învecinată, plecarea întârziată a garniturii. În sala de așteptare, personajul straniu e deja în apropierea unui pasager și-i vorbește în șoaptă. Din cînd în cînd face semn cu capul spre camera alăturată, adică spre Melencu.

Pasager II (oarecum îngrijorat) : Doamne, dar nu se poate ! Are un obraz roșu, ca un măr, să-l tai cu firul de ață...

Pasager I (ridicînd vocea să fie auzit) : Ei au folosit creionul. L-au trecut pe linia moartă.

Pasager III (care a tras cu urechea, iluminat) : Pică, înțeleg !

Pasager II (revenindu-și) : Deci nu-i în linie dreaptă ?

Pasager I (mai puțin misterios) : Ei, și dumneata ! Chestia aia numai Cel de Sus hotărăște. Cei de la un etaj mai jos, din cadrul regionalei, l-au tăiat de pe o listă și l-au aruncat pe alta.

Pasager III : Neagră

Pasager I : Noaptea toate pisicile sînt negre. Era ora zece și ceva cînd am văzut-o. La un bec chior ochi.

Pasager II (bine destins) : Bată-te să te bată norocul ! Da' știi că trăsei o sperietură, de era să cad jos ! Păi asta e la ordinea zilei, ca peste tot, doar nu intrăm și noi în Europa ?

Pasager III (totuși îngrijorat) : Deci valsea !

Pasager I : Valea și depresiunea.

Pasager II (scuturîndu-și capul) : Stai, frate, că iarăși nu te mai înțeleg : ce să cauți în depresiune ? Adică îi dai totuși ceva ?

Pasager I (amuzat) : Praful de pe tobă.

Pasager IV (o bătrînă venită lîngă ei) : Am eu vreo legătură bună de-aici...

Pasager I (simulînd nemulțumirea) : Cu noi în nici un caz !

Pasager IV (împingîndu-se în ci din cauza surzenicii) : Cu Oțălu!

Pasager I (îmbufnat chiar) : Numai cu Fonta.

Pasager IV : Da, trece și pe la Salonta.

Pasager I (amuzat de data asta) : Da' știu că ai o ureche !

Pasager II (îngrijorat) : Le arc pe amîndouă.

Pasager I (suficient) : Ce folos ! Și nu-i vorba numai de ea. (Tot mai insinuant). Aude tot satul, dar la urmă sau niciodată bărbatul.

Pasager II (făcînd semn spre impiegat) : Vorbești matală de omu' ?

Pasager I (extrem de grav) : O să-l ia ca din oală.

Pasager III (iluminat complet) : Ce spui, frate, nu mai suportă nici o aminare ?

Dar acum, cînd se pun alte probleme, pe noi, pasagerii, nu ne întrebă nimeni ? Chiar a ajuns țara asta un sat fără clină ?

Pasager II (acompaniindu-l) : Sau un cîine fără stăpîni.

Pasager III (vorbind tare) : Tot n-am scăpat de metodele lui Aia, Odiosul ?

Cine și-a băgat coada acum ? (Vorbînd parcă de la o tribună) De ce cade domnul Melencu ?

Pasagerii sălii de așteptare se mișcă alertaji și produc un zumzet aproape nefiresc. Se aud chiar citeva lovituri de armă în afara spațiului în care se află ei.

Pasager I (apropiindu-și de gegete) : Sonorul mai mic ! Ferestrele au urechi și peretii ochi !

Pasager V (apărînd în scenă) : E tocmai pe dos !

Pasager II (iarăși îngrijorat) : E treabă sigură ?

Pasager I : Cum mă vezi și cum te zăd.

Pasager II (punîndu-și ochelarii) : Nu-i a bună, domnule !

Pasager IV (împingîndu-se iarăși în ci) : Cum iau eu legătura cu Oțălu ?

Pasager I (amuzîndu-se) : Prin Baia de Fier. (Apoi către ceilalți) Cam asta-i tot : păcat !

Pasager V (urcînd treptat tonul) : Nu-i

nici un păcat ! Eu am simțit mai demult ceva nereguli aici, dar nu mi-a stat în caracter să... unde trebuia. Că nimeni nu mai avea pe atunci curajul, doar știm cu toții, aruncați piatra și venea, pe alte căi, tot în capul tău. Se legau frații între ei (arată cu capul spre impiegat), unul de coada altuia, ca șobolanii cînd coboară în puțină să-ți mănînce murăturile.

Pasager III : Murăturile dracului !

Pasager V : Peștele de la cap se împuțte !

Pasager I : Și de la coadă se curată !

Pasager III : Boală veche de cînd lumea.

Pasager V : Omul a lucrat fără rușine.

Pasager I : Să nu aruncăm cu vorbe !

Iau de mai mulți ani trenul din haltă asta și e pentru prima oară cînd aud așa ceva.

Pasager V (măsurîndu-l cu privirea) : În situația dumitale, n-aș băga mina în foc. (Apoi către Pasager I) E clară treaba ? Cînd au de gînd ?

Pasager I (mulțumit că vestea lui a rodit) : Preț de zile, ore sau chiar minute.

Pasager II (după ce inspectează cu privirea, de pe peron, pe impiegat) : E totuși altit de liniștit !... Or în cazuri din astea...

Pasager V (sigur de el) : Joacă tare !

Altfel cum ar fi rezistat în haltă asta atîția ani. Numai cei ne...

Pasager I : Dar gata, i-a sunat ceasul !

Pasager V (iritat) : Si noi, fraților, îi ținem de urît, ne uităm unul la altul, fără să luăm o hotărîre.

Pasager IV : Eu cum prind legătura cu Oțălu ?

Pasager V (furios) : Țara se piaptănă și baba asta arde !

Pasager II : E tocmai pe dos !

Pasager V (oarecum incurcat) : Nu te cunosc, nu mă cunoști, ne-am întîlnit întîmplător în haltă asta, dar parcă imi vine mie să te iau de undeva.

Pasager II : Tot de-aici, din haltă. Nu e pentru prima oară cînd trec.

Pasager III : Dumneata, nu-i așa, dacă înțeleg eu bine, îl cam aperi, sau e altceva la mijloc ?

Pasager V (furios) : Se opune, ce mai la deal la vale, ca toate cozile de topor. Nu poate omul acum să ia o hotărîre colectivă că, gata, s-a și format opoziția !

Pasager III (conciliant) : Zău așa, frate, nu-i cazul, a venit și vremea noastră să mai hotărîm în această țară, unde toți străinii și-au bătut joc de noi, că cine nu-și iubește (patetic) poporul, e străin în propriul său cuib. Cum au vrut ei ne-au mințit și ne-au jucat acești tovarăși...

Pasager II (uimit) : Tovarășul impiegat ? !

Pasager III : Că cu l-o-i fi îmbrăcat în uniforma aia... singeroasă și l-o-i fi pus acolo !

Pasager V : Că noi l-om fi agățat de gît felinarul roșu !

Pasager III : Iertați-mi rușinea, ca la bordel !

Pasager V : Nu mai vrem să fim manevrați de curve ! Trebuie să lichidăm cu galoanele, cu uniforma cu tot ce ne aminteste de Odios !

Pasager III (pe acclaji ton, vindictiv) : Să tăiem răul din rădăcină, să nu ne mulțumim cu jumătăți de măsură, schimbăm totul, nu mai lăsăm nimic, garnitura acestei țări nu mai poate fi manevrată de oricine.

Pasager II : Omul n-are nici un amestec !

Pasager V (hotărît) : Trebuie să demonstrăm tuturor că am înțeles vremurile noi, trebuie să le luăm înainte !

Pasager I (simulînd naivitatea) : Cui, frate ?

Pasager V : Regionalilor, sau cum s-or numi, deputaților, senatorilor, guvernantiilor.

Pasager I : Oare, avem noi dreptul ?

Pasager V : Mai mult, datoria, căci țara e în pericol, dacă nu mișcăm noi se mișcă alții și iar încapem pe miini...

Pasager III : Străine și pătate.

Pasager V : E democrație, păi să vină de jos în sus ! Și primul ministru și președintele să se alinieze. Ei sînt doar aleși, pardon, ce legătură voiaj matală, mamele ?

Pasager III (cnervat) : Acum hotărîm o platformă nouă nu pe ceea de la (apăsăți)... Oțălu.

Pasager V : (cîntîndu-l în strună) : Platforma matală îi-o aduce aia cu coasa ! Deși îl este de-ajuns și o scere !

Pasager III : Ciocanul l-a luat în servietă Melencu.

Pasager V : Așa-i, fraților, să ne întorcem la oile noastre : ce facem cu Melencu ?

Pasager II (tare, să audă și cel împri-

cinat) : Dar ce-a făcut, fraților, Melencu ? A fluierat în biserică ? A pregătit vreo catastrofă ? Feroviară ? Vreo grevă ?

Pasager V (iritat) : S-a luat o hotărîre, de sus, nu ?

Pasager II : Erați de acord numai cu una de jos !

Pasager III : Acum se combină una cu alta. (către Pasager I). E la mijloc și vreo femeie ?

Pasager I (perfid) : E chișes și bine întreținut, omu'.

Pasager III : Doar îi trec atîția bani prin mină.

Pasager II : L-a dovedit cineva ?

Pasager V : Se vede cu ochiul liber ce-i poate pielea ! Și că nu-i curat !

Pasager II : Are fintina la doi pași !

Pasager V : Ce să mai lungim vorba : femei, băutură, jocuri de noroc, abuzuri în funcție, falsuri în acte publice, din toate astea trebuie să fie ceva la mijloc.

Pasager II : Teamă-mi este că le-a adunat pe toate.

Pasager I (simțînd ironia) : Una însă le intruce pe toate (arată cu degetul pe umăr) Cirip ! Cirip !

Pasager II (uluit) : Nu mai spuneți ? Chiar, cirip, cirip ! ?

Pasager V (sigur de sine) : Mai mult chiar : scirța-scirța !

Pasager II (tot mai uluit) : Pe hirtie ?

Pasager V : La organe. Sus, jos, la dreapta, la stînga, unde se aflau.

Pasager II : Melencu ? Dar e omul cu care să te legi la rană !

Pasager III : Parcă poți să știi ce bandaj are ? Bănuiam și eu...

Pasager V : Mi-a trecut și mie pe sub ochi o, zi-i să-i zic, foale.

Pasager II : Erau vorbele lui ?

Pasager I : Captate de la alții din haltă, unde se vîntură atîta lume. Stilul însă, personal.

Pasager III : Și ce stil ! Nu-i scapă nimic !

Pasager II (furios) : Ticălosul ! Și eu să afl, ca întotdeauna, cel din urmă.

Pasager III : Niciodată nu-i prea tîrziu pentru o hotărîre.

Pasager II : Ce mai așteptăm, fraților ?

Pasager V (punîndu-i mina pe frunte) : Prea brusc și se ridică temperatura ! Noi sîntem niște domni, nu, cîntărim bine, tovarășii !

Pasager II (la fel de furios) : Orice murdărie am îngăduit la viața mea, dar ciripitorii i-am urît de moarte, vînzarea de frate, fraților e ca și o crimă ! (spre ghiseu) Spurcăciune, afară !

Pasager I (apropiindu-și cele două degete) : Sonorul mai mic !

Pasager II : Nu mă pot stăpîni. Afară, spurcăciune !

Pasager V (meditativ) : Aici e o treabă, frate, dacă îl alungăm așa deodată, îi va fi ușor să păcălească și pe alții în altă haltă. Trebuie să-l luăm în așa fel să-și ceară el plecarea.

Impiegatul (deschide ghiseul) : Poftiți la bilete !

Pasagerii, surprinși de noua situație, tac cu toții, privindu-l rece și dușmănos pe Melencu. Nimeni n-are puterea să-i adreseze vreun cuvînt. Imaginea sa parcă i-a paralizat.

Impiegatul : Dorește cineva vreun bilet ?

Pasagerii (în cor) : Nu !

Impiegatul (amuzat) : Vă anunț că s-a schimbat Nașul.

Pasager V : Urmează și alții !

Impiegatul (rinjînd) : Viața merge înainte.

Pasager I : Luînd seama la ce s-a petrecut înapoi.

Pasager II (abia stăpînîndu-și nervii) : Așa, măcar în ultimul ceas e cazul să...

Impiegatul (uitîndu-se amuzat la ceas) : Mai sînt destule pină atunci. (Închide ghiseul).

Pasager III : Mă tem că știe ce-l așteaptă !

Pasager V : Și ca un lup înaintea morții, mai încearcă să sfișie încă o dată.

Pasager I : Și da, și nu !

Pasager II (tot mai incurcat) : Ori da, ori Nu !

Pasager I : Are multe meciuri la activ.

Pasager III : Să i-o spunem pe-a dreaptă : lasă-ne omule !

Pasager V : Abia așteaptă : să-l lăsăm să fiarbă.

Pasager III : Pierdem trenul.

Pasager V : Alții au pierdut averi, fiindcă dragi și tot nu s-au mai plîns. Ce contează o zi, două în viața unui om, dar știm că i-am plătit cum trebuie unui ticălos.

Pasager II (strîngînd din dinți) : Stau aici pînă la moarte să-l pot ucide treptat. Prea și-a bătut joc de noi. S-a zis, frate

(către impiegat), pardon, tovarășii ! Te vom judeca numai noi, pînă !

Pasager IV : Cum ajung eu la C ?

Pasager III : Dacă moartea astă deschide o dată gura...

Pasager V : Stai, frate, blind, treburi mai importante în țara as

Pasager I : Fără violență ! Doa mai învățat și noi cite ceva din lo aia. De stat sau de... Cum îi zice

Pasager III : Atmosfera generală n mulează... (apoi, după o clipă de mîie, către Pasager I) : Da' e sigură aia ?

Pasager I : Cum zic Tatăl nostru.

Pasager II : Creștin ?

Pasager I : Creștin democrat.

Pasager I : Cum zice Tatăl nostru

Pasager II : Creștin ?

Pasager I : Creștin democrat.

Pasager V (sare să-l îmbrățișe) : Simțeam eu că ești de-ai noștri, d temeam de vreo confuzie. Nici cu ta, nici cu bradul...

Pasager I : Cu ochiul, frate !

Pasager II (ușor iritat) : Ey și Timpanul ! Zău, așa, s-o lăsăm culu de politică, nu-i bine, toate menirile să le facem fără ca. Me ce facem cu Melencu ?

Pasager III (după ce-l inspectează impiegat) : Ride acolo ca prostul.

Pasager II : De cine ride ?

Pasager I : Prostul ride de ce-și ce aminte.

Pasager II : De noi ride.

Pasager III : Trebuie închiat tr-un fel bilciul.

Pasager II : N-am luat noi bile nu-i vom lăsa nici pe alții să pere.

Pasager V (chicotînd) : O să-l găm să dea faliment. Apoi, va i halta.

Pasager I : Puțin o să-i pese !

Pasager II : Are dreptate domnu ceva, mai dureros.

Pasager I : Avem nevoie de levizor.

Pasager V : Am găsit ac de c lui ! Semnăm un protest și-l d televizor. În haltă Măruntelu, tivul de pasageri, luînd în conștie comportamentul tovarășului I cu, impiegat de mișcare, care și-a sit și alte funcții, pe toate liniile, țărît să nu părăsească sala de tare și nici chiar peronul pînă r na mai sus menționată nu va scriem mai departe ?

Pasager III : Să plece sau să nă pînă la noi ordine ?

Pasager V : Dacă pleacă îl s dacă rămîne ce facem cu el ?

Pasager III : Dacă protestul ajunge tot la unul ca el...

Pasager III : Ciripitor adică ?

Pasager I (decî) : Într-adevăr, sus, sînt mai numeroși și mai uni tre ei.

Pasager II : (incurcat) : Domnu hotărîta sau nu situația lui Me

Pasager I : Vine cu primul sau doilea tren.

Pasager II : Dar ce-i cu întî astea ? Au rămas toate garnitur semnal ?

Pasager III : De-ar fi venit, ar

Pasager II : Și dacă s-au ră între timp ?

Pasager I : Trenurile ?

Pasager II : Nu, frate, regional

Pasager V : Treaba lor, dar noi nu poate exista o altă ieșire lencu trebuie să plătească !

Pasager IV : Și eu cum...

Pasager III : Matală nu ești pe noastră. Vezi coasa...

Pasager I : ...și ciocanul.

Pasager V : Trebuie s-o fi iertat nezeu !

Pasager II (îndignat) : Nu Nu plecăm !

Pasager I : Asta și așteaptă. Cu tilhari în libertate, o să-i fie as securitatea.

Pasager II : Într-adevăr îi fac cul.

Pasager III : Trebuie făcut ceva. (iluminat) Ieșim pe aici ieșirea) cu toții, ne postăm în fat, lui și-l obligăm să semneze.

Pasager II : Ce să semneze ?

Pasager III : Demisia.

Pasager II : Trebuie un moti vîrat, verificat.

Pasager V : Cine știe mai bine ce are pe suflet ?

Pasager I : Întotdeauna alții și mult decît tine.

Pasager II (iarăși îndărădnic) : că ar fi mai bine să așteptăm să totuși decizia de sus.

Pasager V : Ne întorcem iară trecut ?

Pasager III : Propui un atac ? la corp ?

Se string cu toții, împingînd-o i și pe bătrînă, se pregătesc ca niș dați de luptă.

Pasager V : Eu cînd mă enerv mai răspund de mine. Poate nic că am trecut cu toții prin m grele. N-ar fi bine să ne reprezin tale ? (o împinge în față pe b

Pasager IV : Eu cum iau legăt

lă, doar pe vremea aia, oricine putea
facă orice. Măi, măi, cum ne pierdem
atât de ușor tradiția! Vorbești la
telefon, dai bilete, ridici felinarul. Eu,
el, trebuie numai să vrei... (trece în
la lor). Să încheiem pentru totdeauna
vechea (arată spre umăr), strectu-
tă la toate nivelurile, virite în mij-
cul nostru, în mine, în tine, ca să mă
prim așa, pentru a nu mai avea în-
edere în nimeni, și să facem din țara
ta, la vreme de mare cumpănă, o
mare, un trandafir, spre exemplu. Fie-
re trebuie să-și primească nedrepta-
re), domnule, pardon, tovarășe Me-
necu, dumneata, cu, dacă sint prins cu
aia mică!

Pasager V: Și cu felinarul roșu.
Pasager III: Halta asta a ajuns un
rdel unde au aterizat toate parașu-
le...

Pasager V: Mai pe șleau, curvele, fi-
dca aveau în față una mai... care si-a
licat poalele în față... (pauză) celor
re au plătit mai bine și i-au dat o pi-
albă.

Pasager III: Noi acești pasageri min-
i, păcăliți, într-un cuvânt duși de nas
legați la gură (cu subliniere) pină
um, nu mai putem răbda, spunem tot
-avom pe suflet, nu astoptăm să vi-
de sus... căderea, gata, puterea e
noi, fiind mai mulți aici se înțelege,
varășe Melencu, că ai rămas, cam sin-
r. Ce mai aștepti?

Pasagerii în cor: Lupătm, luptăm /
și halta curățăm!

Pasager II: Am îndurat prea mult!

Pasager III: Ne-a ajuns cutitul la os!
In timpul asta, impiegatul imită
sturile revoltatilor, tot mai amuzat
hotărîrea lor mereu aminată. In
pa următoare cei din sala de astep-
re se incolonează și se îndreaptă
re cabinetul lui Melencu.

Pasagerii în cor: Luptăm, luptăm /
și halta curățăm!

In momentul in care au ajuns lângă
mpiegat, acesta vorbește la telefon.

Impiegatul: Da, halta Măruntelu!...
am de Paris? Poate verde de Paris!...
posibil!... Și cu personalul nostru ce
cem?... Pe o linie moartă?... Există
r cine plătește intirzierele?... De
rnu... Catastrofă? Unde?... Sabotaj
va?... Doamne, dar bine... Catastrofa
catastrofă...

Pasagerii în cor: Catastrofă!
Pasagerul V (în soaptă): E groasă si-
ntia!

Impiegatul (ceva mai relaxat): Slavă
ului, sint în afara pericolului...

Pasagerul II: In haosul asta ge-
ral nici cu trenurile nu mai esti în
surantă.

Impiegatul: Unde-l ordin nu-l toc-
ală! Și, in primul rînd e o mare o-
are pentru noi să primim un Orient
pres...

Pasager III: Doamne, ce aud!

Pasager I: Și eu!

Impiegatul: Poate opri, unde in altă
rte să facă o cruce!

Pasager V: Oprește in Măruntelu un
ernational? (impiegatul face un semn
aprobare). Fraților, am intrat și
i in Europa!

Pasager II (incercînd să-l calmeze):
nu între ea în noi!

Pasager V: Dar n-auziti ce spune?

Impiegatul (uitîndu-se la ceas): Dom-
le, trebuie să facem totul ca să iasă
mai bine. E in regulă! (Pune tele-
nul in furcă). Pasagerii sint cu toții
nspuși. Cîteva clipe stau smirnă.

Pasager V: Vine dinspre Paris sau
duce într-acolo?

Impiegatul (calm, încă prietenos): Se
ce, firește!

Pasager V: Oprește, am înțeles?

Impiegatul: Depinde.

Pasager V: De ce depinde, domnule
necu?

Impiegatul: Tovarășe Melencu!

Pasager V: Ne-am pierdut cu toții
oul, domnule, că zvonurile astea nu
și pot lăsa pe nimenia întreg la min-
Bași cumul nevinovat in pușcărie.

reste Orient Expresul și la noi in
runtelu?

Impiegatul: Dacă ordinul vine de jos,
buie!

Pasager III: Nu o luați și dumnea-
astră așa! Credeti că se poate face
sa?

Pasager IV: Am și eu vreo legătură
Oțalu?

Impiegatul (îngăduitor): Numai prin
ient Expres!

Pasager V (și el îngăduitor): Cînd
sa Dumnezeu, toate se rezolvă, că
e mare și puternic! Pină unde puteți
de bilete, domnule Melencu?

Impiegatul: Ce vorbă e asta? Pină
de dorește fiecare.

Pasager III: Cum așa? Să zicem că
iă la...

Pasager I: De mină, nu?

Impiegatul (ironic): Doar nu de pi-
r.

Pasager V: Prin toată Europa?

Pasager III (slinos): Domnule șef,
mente turbulente, ca să nu le zic
fel (arată cu capul spre Pasager I,
e se furîșează afară, temător la
ia situație creată) plătitte probabil
tru a ne face să ne certăm noi, fra-
între noi...

Pasager II: Destabilizatoare.

Pasager III: Cum spune și dumnea-
a, aruncat un zvon urît.

Impiegatul: Poate că nu-i chiar un
on.

Pasager V: Imposibil, tocmai acum
d și halta noastră comună se lea-
atit de repede de Paris! Orice ni
r mai spune, nu mai putem da cre-
e elementelor dușmănoase...

Pasager II: Și destabilizatoare!

Pasager III: Și așa și altfel. Prin ur-
nare...

Impiegatul: In halta Măruntelu, co-
titivul de pasageri, luînd in considera-
comportarea — incalificabilă — tre-

buie să scrieți neapărat și cuvîntul
asta, doar e la modă, a tovarășului...

Pasager V: Domnule Melencu, tre-
buie să ne credeti că...

Pasager III: In nebulnia asta a
schimbărilor, fiindcă și televizorul și
ziarele și-au adus aportul de ne-am ză-
păcit cu toții, am crezut că e de dato-
ria noastră să punem umărul...

Pasager V: Dar ne-am lecutit pen-
tru totdeauna de politică, nu e pentru
noi, domnule Melencu, sint treburi
mult mai frumoase pe lumea asta...

Pasager II: Zău, așa, sintem frați, ro-
mâni, trebuie să găsim unul la altul in-
telegere, mai ales in colective, in
gări, in halte.

Impiegatul: Unde manevrele se fac tot
cu un felinar roșu!

Pasager V: Domnule Melencu, dar
asta e o regulă internațională, cum o
putem schimba noi românii, fiindcă am
fost inconjurați de cînj roșii, de dra-
pele roșii, de flori roșii. Am ajuns toți
ca niște tauri in arenă, dar, cu timpul,
ne vom da seama...

Impiegatul: Că felinarul roșu se a-
gală la anumite case.

Pasager V: Ticălosul!

Impiegatul: Pardon?

Pasager V: Vorbeam de cel care a
aruncat otrava și-a fugit. Ca un tîlhar a
fugit. O, doamne, dacă-l mai văd o dată,
fac moarte de om (il caută peste tot cu
privirea pe Pasager I). A aruncat o pia-
tră in baltă și acum a luat-o la sănă-
toasa.

Pasager III: Dar nu i-a mers. Bine
că ne-am dat seama de rolul de bine
său, rău, jucat printre noi, printre ro-
mâni.

Pasager V: Voia, domnule, nici mai
mult nici mai puțin să alungăm din halta
noastră pe domnul (aruncă priviri pline
de respect spre Melencu) care ani
de-a rîndul ne-a intimpinat și călăuzit
drumul spre marile orașe ale țării...

Pasager II: Și ale lumii, acum de-mi
este permis!

Pasager III: Pentru că dumneavoaș-
tră, domnule Melencu, ati fost...

Impiegatul: Dar nu mai sint. (Și
stringe bagajele). Rămîneți cu bine,
domnii mei!

Sar cu toții și-i ațin calea.

Pasager V: Nu ne puteti lăsa in clipe
atît de grele.

Impiegatul: Sint destui oameni pre-
gătiți pentru meseria asta. Oricine mă
poate înlocui.

Pasager III: Nimeni, niciodată, dar,
mai ales, acum!

Impiegatul: Trebuie să las locul
unuia mai bun...

Pasager V: Nimeni nu poate fi mai
bun ca dumneavoaștră in astfel de cli-
pe. Treceam printr-un moment istoric,
dacă-mi permiteti să mă exprim așa,
miine, poimîine sintem cu toții răs-
punzători de el.

Impiegatul: Rolul meu in istorie,
pardon, in această haltă s-a încheiat.

Pasager III: Abia începe.

Impiegatul: Mă muștră cumplit con-
știința.

Pasager II: Nu-i dați ascultare.

Impiegatul: Cum poți să mai tră-
iești ca o oaie neagră?

Pasager V: Într-un fel sau altul, am
ciripit cu toții, dar numai dumneavoaș-
tră acum vă faceti procese...

Impiegatul: Și cînd se vor scoate do-
sarele?

**Pasager III (transfigurată, trecut de
ape):** S-a anunțat ceva? Cînd au de
gînd?

Impiegatul: Preț de zile, ore sau mi-
nute.

**Pasager V (și el temător și transfigu-
rat):** Dar nu e posibil! (mai încet, că-
tre public). Orice e posibil acum, cînd
fiecare face ce-l taie capul.

Impiegatul: Acum totul se stabilește
de jos in sus. Nu mai pot spera la vreo
iertare.

Pasager III (vinăt deja): Trebuie fă-
cut ceva, așa nu se mai poate... Dar de
ce intirzie trenul de Paris?

Impiegatul: Are o intirziere planifi-
cată. Oricum il veti primi și-i veti da
verde, dumneavoaștră.

Pasager V: Domnule Melencu, mai
aveți timp de gîndire. Și-apoi, gîndi-
ți-vă și la noi, nu mai putem rămîne
prea mult in halta asta.

Impiegatul: Vă privește, eu trebuie
să mă predau acum.

Pasager III: Trebuie să ne înțelegem
și pe noi.

Impiegatul: Tocmai că vă înțeleg
atit de bine, mă predau.

Pasager II: Dar nu înainte de...

Pasager III: De a ne aranja și noi.
De a ne aranja cu toții, cînd timpul se
scurtează vîzînd cu ochii.

Pasager IV: Dom'șef, mai prînd eu
legătura cu Oțalu?

Impiegatul: Numai prin Paris, ma-
măe!

Pasager V: Țara arde și baba se piap-
tănă!

Pasager II: Baba arde și țara se piap-
tănă.

Impiegatul: Tot aia e acum. (vrea să
iasă afară).

Pasager V (căzîndu-i în genunchi):
Domnule Melencu, salvează-ne!

Impiegatul: Părăsînd halta, vă ră-
mine toată libertatea de alegere.

Pasager III: Numai somnătura dum-
neavoaștră și stampila haltei ne mai pot
salva. Și Orient Expresul, dacă Dum-
nezeu e și cu noi.

Impiegatul (simulînd iluminarea):
A, pînă de ce nu spuneti așa, fraților
(aruncă bagajele și urcă pe un scaun
pentru a putea să numere pasagerii).
Cite bilete, ca să zic așa, pentru afară?

Pasager IV: Eu vreau numai pentru
Oțalu.

**Pasager V (oarecum încîntat de hotă-
rîre):**

dan stanciu

Mecanicul de întreținere

Am lăsat o in genunchi să aduce tributul de miere
pe care mi-l datora (erau ani grei pe tapet) și
am purces la dezarticulare: a angrenajelor de-
suețe in raport cu noua nebulnie ivită in Viața-
pe-Roși și apoi (dar simultan) a aripilor din fier
delaminat care acopereau (spre Tomis) orizontul
naval O luasem din apropierea unui zero unde se
pregătea să dispară de tot N-am fost chiar silit
s-o trec strada însă am ajutat-o să umble corect
in primele seri Mi aduc aminte cum se impiedica
de morți și gifiia in preajma șantierelor Cum se
oprea cînd vedea un balon pe pămînt sau un ciine
vinînd Sau ce privire arunca muzelor de carton
și antrenorilor cu ambiții mari Era ca un conte
printre dulgheri inota in neant Risca să-i cadă
scinduri pe glezne sau rindeaua să-i taie pielea
aceea dulce a pieptului

Am slăbit mai întii discul montat pe ușa vanei Dormise
cineva acolo maneta era minjată de vise rele in-
tregi In dosul panoului de coordonare și pe cutie
mîșunau arătări cu burta de foc Era jale din punct
de vedere al substanței care trebuia zisă Era din-
tr-o familie ferită de intențiile suveranului Așadar
se putea plimba in voie prin Sparta admirînd ca-
taramele telepaților Cînd am ridicat-o venea din-
tr-un asemenea voiaj mai avea de trecut un hop
și s-ar fi trezit in tăcere cu iarba pe ea Avea și
un suris potrivit altor țeluri Am pus pe liber ma-
nometrele și am dat drumul la grile să intre noua
Cuplarea s-a intrerupt Mijeu printre aburi citeva
rampe mai tinere Cu inelele de garanție am prins
oglanda ochiul colector și tubul-tambur Gura cup-
torului s-a deschis

S-au auzit bolboroseli Inete Șuierat gemete hohote
Prunci vorbind in idiom Un lătrat de elev risete
plins Pocnituri Bivibrații pe canalul mediu goluri
hertziene Purici pe scală Gargara din gîtul ploimii
și deodată nimic Totul mut Ea n-a înțeles ce voiam
Credea (cred) c-am s-o invit la un chin vesel și
delicat Pe baza vagului aer de gringo in care in-
templător eram invelit Greșea N-avea (biata de ea)
de unde ști ce preț pun pe exterior Pe ce ne face
simpli bonzi într-un sol de piramidă moale Numai
buni de respins de Aia Ce Ne Duce Vrînd un nor
dorea și evantaiul din pene de vorbe al tezei una-
nim admise

Aici e un lucru anormal și nenorocos i-am spus și i
l-am arătat Era doar la doi-trei milimetri de
mîntea ei Creștea și ea nu-l lovea In perete s-a
produs o smucitură Teava a fișnit pe alături și a
încercat să agațe contorul Acesta s-a apărât răs-
pîndînd țipete scintei și un jet de monograme
șerpuitoare

Am blocat priza N a mai fost lumină un timp In con-
tinuare am acționat bezmetic împins de viteza
prea puternică a devenirilor Am sugrumat alimen-
tarea cu frig Am spart cu titlu de represalii du-
zele N-am iertat cuva unde printre inimi de crom
fierbea selectorul și i-am impus cazanului collian
să crape A fost un atac bine purtat și treptat agre-
gatele s-au potolit și s-a împrăștiat confuzia Mi-a
spus pe un pod (redau chiar acele cuvinte): N-am
pe nimeni acasă.

Am insoțit-o
Pe drum mi-a povestit cum l-a cunoscut pe Ilie la un
bazar cum el i s-a adresat destul de sfios deși avea
un vultur in plasă cum s-a culcat cu el citeva luni
zi de zi (rareori noaptea) cum îi cumpăra bluze
fine și ghioceci și ce pustie e camera ei de cînd el
a pierit într-o vijelie

Regret i-am spus
La ea am întreprins ce se face de obicei in asemenea
imprejurări Cu erori de apreciere la cele dintii
aderențe dar n-a durat mult Dunele amare s-au
netezit relativ lesne mai ales că avantajul tere-
nului era de partea pisicii Era în iarna aceea cînd
se primeau vești prin embrion La două săptămîni
mergeam la atelier să controlez presiunile

Pe urmă ea alege un sediu rece (vocile care vin dină-
untru de dincolo de timpan o somau) iar eu —
cum vezi — șed lingă vas Aștept să fie fierbinte
și atunci inchiid valva

Altminteri iese cine știe ce și ne arde cetatea

paul tumanian

FREȚURI CONVENABILE

erenul viran imprejmuit cu gard se potrivește, trebuie s-o mărturisim, cit se poate de bine cu ceea ce se ascunde îndărătul său : străduța cu toi cărora li s-a îngăduit să îmbătrânească în tihnă, căsu

Ca să vezi însă mai departe decât ceea ce înfățișează luminosul teren viran celor ce trec cu tramvaiul, trebuie să te afunzi în umbra străduței cu case vechi, să poposești lângă cișmeaua publică. Și dacă o pornești într-acolo numai fiindcă un prieten ți-a recomandat cizmăria de pe străduța umbră de toi drept locul unde încă n-au ajuns să strimbe din nas la vederea încălțăminteii din cale-afară de uzate, unde ei nu te sfătuiesc să cumperi o pereche de încălțări noi și la fel de proaste, ba dimpotrivă, te poți alege cu o reparație pe cinste, ei bine, nimeni nu te va osindi dacă te vei lăsa îndușat de firma unui profesor de chitară, nimeni (sau aproape nimeni) nu va găsi că gîndești strimb preferind un bătrîn pensionar caar dă lecții de chitară. Căci bătrînii pensionari au ajuns să înțeleagă că, fie și după o lungă bijibială poți încerca să dai lecții despre ceea ce te pricepi mai bine să faci. Și fiindcă, deși bătrînii, sînt încă influențabili (în bine! zic ei), firmele de pe străduța umbră de toi s-au înmulțit peste noapte, cum s-ar zice : **INGRIJESC COPIL MIC ÎN ORELE DE DIMINEAȚĂ... ACORDEON — PREDAU LECȚII DORITORILOR... FEMIE SERIOASĂ — SPĂL LENJERIE LA DOMICILIU... PRIMESC ÎNCĂLȚĂMINTE PENTRU REPARAȚII MĂRUNTE. PREȚURI CONVENABILE...**

Nu mai că spre a vedea toate acestea nu-l de-ajuns să treci în tramvai, ci trebuie să cobori la prima stație, să te întorci puțin și s-o lei pe străduța umbră, unde pensionarii nu numai că și-au agățat firmele ci stau ei înșiși în fața caselor, așezați în șezlonguri sau la măsuțe încroștite din trunchiuri de copac înfipte în pămîntul îndelung muncit — mărturie că ceea ce au scris nu-l mincună. Stau cit și ziua de lungă în șezlonguri, fiecare în curtea sa, au rareori prilejul să ciștige ceva de pe urma meșteșugului lor, dar nici nu se codesc să dea un sfat acelui dintre ei pe care „il calcă” un misteriu, sau chiar și mușterului, spre a-l lăuda ca a știut să aleagă : **NUMAI AICI SE POATE FACE O TREABĂ DE NADEJDE :**

— Ai făcut foarte bine, stimate domn ! Vecinul meu repară încălțăminte, și o repară trainic, dragă domnule, iar eu dau lecții de chitară. Căci, spune-mi dumneata, la ce-ți folosește să ai încălțăminte bună dacă ea nu-ți călăuzește pașii încotro trebuie să ți-l călăuzească ? Iartă-mă că ți-o spun, dar să știi de la mine că pină și o păsărică, după ce a isprăvit de ciugulit, se pune pe cîntat. Așa că, dragă domnule, eu nu numai că pot să-ți dau lecții de chitară, dar mă pricep să ți-o acord, și să te învăț și pe dumneata s-o faci, fără ajutorul altuia, și dacă astăzi îți cer cinsprezece lei pentru acordat, a doua oară nu-ți mai cer nimic. **FIINDCĂ NU MAI AI NEVOIE !**

...Nu te va învinui nimeni că te lași îndușat de profesorul de chitară — bătrîn pensionar, nici de cizmar și nici de alții care practică meșteșugul încă și mai nobil, de cei ce au găsit că nu se cuvine să-și agațe deasupra ușii firme mizgălite cu litere albe pe fond albastru,

pentru care chiar și scrisul neîngrijit ar fi o proastă reclamă, așa cum cei ce se indelețnesc cu legatul cărților, cu toate că înainte de vîrsta de șaizeci și cinci sau șaizeci și șapte de ani n-au pus mina pe vreo carte decît doar spre a o citi, și nici măcar nu se pot lăuda cu prea multe cărți citite. Dar de îndată ce și-au instalat pe masa de lucru o presă, de îndată ce pe rafturile din cămară s-au înmulțit, alături de scule, bidoanele de clei, ghemle de sfoară de in, bucățile de muca-va sau de carton alb, hirtia pentru legătorie — o dată cu toate acestea teama lor de cărți s-a risipit. Sînt în stare să-ți recomande o culegere de **Gazeta Matematică** din anul 1926, colecție completă, pentru care au primit comandă, dar „clientul” a dispărut, și e păcat ca o astfel de colecție, bine legată, cu coperti verzi, să rămînă nefrunzărită, căci — îți spun ei — orice carte este o desfășurare pentru mintea și inima celui ce o frunzărește.

— Încearcă doar, stimate domn, uită-ți-vă la cărțile acestea, puteți să le și pipăiți, ba chiar vă sfătuiesc s-o faceți. luați aminte la culorile copertilor, îndrăzniți și deschideți cartea, și mărturișiți că țaria copertii vă dă nzația că deschideți, o cutie, ba chiar vă mirați că în loc să găsiți o cutie goală, vă întîmpină acest titlu scris cu litere rotunjite — **ISTORIA REGULAMENTULUI ORGANIC... Dar aceasta ?** Încearcăți, vă rog : **TRATAT DE ANATOMIE ȘI FIZIOLOGIE UMANĂ...** Ați zice că desenele sînt de Gustave Doré ! Dar nu sînt, dragă domnule : pe vremea aceea trebuia să ai un ochi exersat ca să deosebești un desen de Gustave Doré de acela al unui bun meșteșugar. Să nu mai vorbim de hirtie ! Este abia cu puțin mai groasă decât foita de țigară, iar dacă o privești în lumină, ce vedeți ? Un filigran ! Și nu vă faceți griji : mă pricep să leg o carte, și o fac nu numai bine ci și cu tragerea de inimă. Desigur, ați putea să spuneți că tragerea de inimă nu vă privește și nu intră în preț, sau că n-ar trebui să intre în preț. Iar eu v-aș putea răspunde că intră adevăr, în preț nu intră, dar că intruciva vă privește. Vă rog să mă credeți că am legat cărți despre care clientii mi-au spus cîștit că i-au refuzat legătorii de profesie.

...Pășești mai departe, și se ivește în cale o altă firmă, mizgălită fără pic de gust. Fiindcă meșteșugul bătrînului pensionar nu are nici o legătură cu arta : **REPAR BRETELE** stă scris pe mica firmă.

— Arta nu-l totul în viață, tinere domn, asta s-o știi de la mine. Eu, de pildă, n-am purtat niciodată curca la pantaloni... (Stai să vezi unde vreau s-a-jung). Doar bretele. Dacă aș fi încercat vreodată — nu acum, după ce o viață întregă am purtat bretele și pe drept cuvînt ar putea să spună cineva că m-am obișnuit — ci de-aș fi încercat cînd eram de vîrsta dumitale, n-aș fi putut îndura, aș fi simțit că mă sufoc. Pe cînd așa... (Și bătrînul pensionar trage de bretele, întinzîndu-le și lăsîndu-le să-l plesnească peste pînteul rotofei). Dacă nu mă crezi, pune-ți o pereche de pantofi noi și du-te la un muzeu de pictură. Pantofii te string și nu-ți mai arde de tablouri. Tot ce vrei este s-a-jungi mai degrabă acasă, să lezezi pantofii și să-ți cufunzi picioarele într-un lighean cu apă fierbinte. Tot așa-i și cu bretelele. Numai că de multe ori cei ce le-au purtat pină ce-a-i început să se roadă, le acunță și le clene să-și cumpere altă pereche. Socotesc că e mai bine să-și cumpere o curcă, fiindcă toată lumea poartă curca de piele. Asta-i mare greșală, vreau să zic că-i o prostie nu numai să-ți cumperi cu-

rea de piele, dar e tot pe-atît de greșit să arunci bretelele vechi numai fiindcă s-au ros nițel. De obicei se rod la capete, și fiindcă totodată elasticul se lasă, ce crezi dumneata că fac ? Le scurtez ! Și crede-mă, tinere domn, nici nu vei simți că s-a schimbat ceva.

Dar pină să intri în vorbă cu el, pină ce se stîrnește discuția, pot să se scurgă multe ore de tăcere, ore de așteptare, deși el nu se știe dacă așteaptă cu adevărat, căci o zi de vară este lungă-lungă și, deși se spune îndoebște că dacă zilele trec repede și ești neîncetat zorit, abia atunci anii trec încet — cu toate acestea nimeni n-ar putea să jure că asta e adevărat și pentru ei. Trebuie să cauți adinec în amintirea ta ca să mai găsești o singură astfel de zi cum pentru ei sînt cu zecile, o zi cînd încă înainte de revărsatul zorilor somnul să te fi părăsit întocmai cum un val rățacit lasă bucata de plajă umedă și încernită, nisipul îmbibat susurind de plăcere — o astfel de zi, cum la ei se numără cu zecile, nu se știe dacă ți-o va mai hărăzi bunul și nu tocmai îndurătorul Dumnezeu; cînd, mijind, zorile fac să albăstrească zidurile caselor învecinate, în timp ce îndărătul casei, în curcicia ascunsă vederii trecătorilor, pe mășuca de lemn natur, săpunul, nefolosit de aseară, s-a zbicit în săpunieră sub cerul liber, săpunul pe care mina lor nu întotdeauna îl pune la locul lui ci uneori de-a dreptul pe scindura mesei, pîndînd-o cu alb... Pentru profesorul de chitară e încă prea devreme să se apuce de treabă, căci nu toți s-au trezit, și atunci se gîndește cu o oarecare invidie la legătorul de cărți, căcuia la orice oră îi e dat să mîngie copertile netede și reci, de toate culorile, „sîntînd” într-un fel ciudat ceea ce scrie acolo înăuntru; dar acelulași profesor de chitară nu-i stîrnește nici o umbră de regret meșteșugul reparatorului de bretele; incetineala cu care se mișcă este singurul lucru care îl legă, slobozenia pîntecului, peste care s-a întins lejer puloverul tricotat în casă, căci în privința asta s-a lăsat convins cu ușurință : curca de piele este o adevărată pacoste.

Au de așteptat în liniște, dar nu înțînși pe pat, cu minile sub ceafă, ci „umblînd de colo pină colo”, străbînd curtea care arată ca o oada ceva mai mare, răcoroasă, ceva mai dezordonată decît o oada dar nu mai dezordonată decît bucătăria de vară cu pereti de scindură, unde pe masa cu perdeluță, ascunzînd butelia de aragaz, zace răsturnat un al doilea coas deșteptător al familiei, răsturnat fiindcă altfel nu mai merge, și chiar și așa și-a prefecut toată noaptea înghețat de spaimă că inima sa de alamă i se va opri pe negîndite.

Și abia după aceea, după ce ora de blînda dezmoțea a trecut, încep să se gîndească la ordinea din curte, pe care de fapt nici unul din ei n-o vrea perfectă, se gîndesc că dacă cișmeaua din curte n-ar mai fi, atunci n-ar mai crește nici iarba sălbăticită în jurul ei, iarba voșnic însetată de apă, fie ea și apă leșioasă, care, străbînd curtea, se revărsă peste trotuar, scurgîndu-se în gura de canal.

A sosit acum clipa să recunoști că legătorul de cărți, în afară de colecția de **Gazeta Matematică**, pe care nu i-a adus-o nici un „client” ci el însuși a găsit-o zăcînd în propriul său șopron (și deci „clientul” n-a dispărut decît în măsura în care a uitat acolo cele câteva reviste), în afară de **ISTORIA REGULAMENTULUI ORGANIC** și de **TRATATUL DE ANATOMIE ȘI FIZIOLOGIE UMANĂ**, n-a legat în viața lui nici o altă carte decît cele câteva volume de povești ale nepoțelilor sale, printre care și o carte scoasă cu adevărat din incendiu, o carte tot de povești, editie bibliofilă, pe care nu l-a răbdat inima s-o lase în halul în care era, cu violete și ilustrații nicicum asemănătoare cu desenele lui Gustave Doré, dar mult mai izbutite decît ar fi putut să le facă el, necunoscînd niciodată titlul unui basm cum este **TINERETE FĂRĂ BĂTRINETE ȘI VIAȚĂ FĂRĂ DE MORTIE** sau încapătînarea vrednică de admirație a lui **PRISIEA CEL VOINIC** ; și dacă ginerele său a socotit că

nu se cuvine ca bătrînul pensionar să facă o lucrare atît de bună fără să-și primească răsplata, bătrînul pensionar a oprit cu un gest hotărît mina vîrta în buzunar după bani, sub privirile uimite ale fetiței, și i-a spus ginerelei : „Eu tot n-am ce să fac cu banii”. Și alte cărți n-a mai legat niciodată, dar nu este mai puțin adevărat că oricînd un necunoscut ar fi putut să afle cit de bine lucrează și ce puțin pretinde pentru munca sa, și ar fi putut să se aleagă cu o „comandă” serioasă. Dar glasul i-ar fi tremurat, cu toată experiența sa de o viață, dacă ar fi ajuns să-i spună „clientului” său prețul muncii sale și al materialilor folosite. Fiindcă Dumnezeu l-a ajutat să treacă dincolo de clipa cînd orice om capătă încredințarea că nu-i nici o înșelătorie s-o spu răsplăcit : „După muncă, și răsplata !” Așa că spre sfîrșitul vieții a devenit din nou șovăitor, cu toate că bătrîna sa nevastă care **INGRIJESTE COPIL MIC ÎN ORELE DE DIMINEAȚĂ**, îl privește cu reproș, fiindcă ea n-ar fi putut să refuze niciodată plata pentru osteneala ei ce s-ar fi săvîrșit într-o casă străină unde toți sînt pe deplin încredințați că altfel nici nu s-ar putea, fără bani a încă. Doar știind asta, că n-ar fi putut refuza, îl privește muștrător pe bătrînul legător de cărți, care s-a trezit peste noapte șovăitor ca în prima tinerețe. Dar ca să uite amîndoi asta, mai sînt încă zib destule. Pentru asta, da. Și pentru a se liniși în privința reparaturului de bretele, de asemenea, fiindcă în sufletul legătorului de cărți chiar începuse la un moment dat să incolțeașă invidia : reparaturul a găsit un lucru care este la îndemina oricui, acela de a purta bretele elastice în loc de curca de piele; și la drept vorbind, firma se putea foarte bine să fie întocmită și astfel :

PURȚATI BRETELE ELASTICE !
Efectul pentru el cel puțin, ar fi fost același. În schimb, cei ce treceau pe strădă ar fi putut să și-o bage bine la cap, să alege la cel mai apropiat magazin și să-și cumpere bretele, deși poate că n-ar fi știut de unde le-a venit ideea, căci povata atît de nelsemnatei firme ar fi fost asemenea unui ser care lucrează într-ascuns : vezi — nu știi c-ai văzut —, dar faci potrivit indemnului a ceea ce ai văzut scris. Sau, același lucru se poate spune și înlocuind cîteva cuvinte : auzi — nu știi c-ai auzit —, dar faci potrivit indemnului a ceea ce ai auzit. Adică acordurile de chitară te fac să simți într-un fel nedestulșit că viața se schimbă, dar ceea ce a trecut rămîne cumva întipărit pe strune. Căci, la drept vorbind, te-ai putea întreba : „Ce-ar putea ci să mă învețe ?” Și el știe că ar putea, dar nu găsește cuvintele să ți-o spună, fiindcă dacă ar fi în stare, nu și-ar mai agăța deasupra ușii firme **CHITARĂ — PREDAU LECȚII DORITORILOR**, sau **ACORDEON — PREDAU LECȚII...** Faptul că și-a agățat firma este o recunoaștere că viața i-a fost prea scurtă ca să învețe pentru el însuși, ceea ce cel de vîrstă mijlocie au învățat de mult. Știe că un copil și-ar putea arăta interesul, dar îl liniștea răbdarea să învețe cum ar putea deveni sunet fiecare notă precisă și, descurajat, n-ar avea scrupulele celor de vîrstă mijlocie să ți-o spună de la obraz : „Mai bine mă duc să mă joc”.

Meșteșugul lor e răbdarea, încredințarea că încă mai sînt zile destule, și că în vederea lor, a bătrînilor pensionari, cufundați în șezlonguri sau sezînd pe scaune nu departe de cișmea, sau chiar și în picioare, rezemați cu coatele de ulucii gardului, lângă poarta casei, li se va întipări bine în minte, fără alta schimbare decît aceea că din cînd în cînd cite unul dintre ei nu se mai ivese într-o bună dimineață la locul sau, alături de firma mizgălită neglijent :

INGRIJESC COPIL MIC ÎN ORELE DE DIMINEAȚĂ... ACORDEON — PREDAU LECȚII DORITORILOR... FEMIE SERIOASĂ — SPĂL LENJERIE LA DOMICILIU... PRIMESC ÎNCĂLȚĂMINTE PENTRU REPARAȚII MĂRUNTE... PREȚURI CONVENABILE.

Februarie 1978

nina josu

Scrisoare lui Eminescu

Eu astăzi îți trimt scrisoare
Pe foi veline de omăt,
Dar jalea prinsă de ninsoare
Vine la mine, îndărăt.

Și necut-încet o duce vîntul
Peste întînsul pulberat,
Dar n-o primește nici pămîntul
De-atît amar în ea lăsat.

Și n-o încapă nici vîzdubul
Prin care trece orice gînd,
Și grav rănit e-n mine duhul
Cînd vîd tot neamul singerid

Sîntem străini la noi acasă ;
Sîntem bătuți și prigonîți
De-o mină, care nu ne lasă
Să răsufilăm nestingherîți.

Ah, sufletul se-ndoaie-n mine
Sub greutatea ăstor vremi
Și mă întreb ce îl mai ține,
Cînd și a respira te temi.

Ce greu se lasă pe morminte,
Peste biserică albă iar,
Un duh ce vrea să ne asfințe
Și grai, și suflu, și hotar.

Un duh ce nu se mai cunoaște
De cînd i-i chipul neguros,
Și care nu va mai renaște
Din nou în strămoșescul os,

Ce și-a pierdut înfățișarea
Și-al curățeniei cristal,
Și care a ajuns la starea
De-a fi izbit de orice mal.

Și-n care se adună toate
Blestemele acestui neam,
Pin-cînd nu va simți că-l bate
Cu brațu-i tare orice ram.

Îți scriu de ziua ta scrisoare,
Poetule îndurerat,

Știînd că n-ar avea iertare
Acel, ce neamul și-a trădat

Acel ce duce-o viață plină
Tîndu-l pe cel drept din scurt,
Știînd că orice lumină
I-arată firea de mancurt.

Eu astăzi îți trimt scrisoare
Pe foi veline de omăt,
Dar jalea prinsă de ninsoare
Vine la mine, îndărăt.

Omul de fier

Ziua de azi ne dezvăluie nelegiuirile lui Stalin

Plin de negrele-i fapte
Ca un idol sever
Și ca spuma prin noapte
Trece omul de fier.

Are gînduri inaple
Să răsune-n eter
Ca o ceață prin noapte
Trece omul de fier.

Cite crime-au fost coapte
În cel cranii stingher ?
Ca o ceață prin noapte
Trece omul de fier.

În lumina de lapte
Ce-a ajuns pin-la cer
Ca o cobă de noapte
Trece omul de fier.

Cit e ora ? Cinci, șapte ?
Și de unde acest ger ?
Ca o boală prin noapte
Trece omul de fier.

Chinutele șoapte
O ieșire își cer,
Ca o hulă prin noapte
Trece omul de fier.

Culoarea partidului și culoarea banilor

Cindva culoarea partidului (nu e nevoie să mai spun care) era roșie. Roșie ca flacăra incendiului revoluționar, roșie ca singele martirilor clasei muncitoare (ni se spunea la orele de dirigenție și la instrucțiunile pionerești). Roșie ca pojarul distrugător ce ne devasta țara, roșie ca singele victimelor jertfite pe altarul zeițărilor barbare ale materialismului istoric (ne șopteau în taină părinții și prietenii mai vîrstnici).

O singură culoare și două interpretări contradictorii!... Poate în nici un alt domeniu schizofrenia cotidiană ce a marcat (poate pentru totdeauna) generația mea născută și crescută sub zodia „socialismului real” nu s-a manifestat mai acut ca în acela al atitudinii față de partid (nu e nevoie să mai spun care) și de simbolurile lui, cromatice sau nu.

Un plictis ucigător amestecat cu mari doze de scribă ne pricinuia bunăoară circuitul ambulant de la ficare 23 August sau 1 Mai, dar ascultam cu reală emoție „Internationala” la sfîrșitul defilației. Recunoșteam fără greș esența canibalică a marxismului trecut prin bucătăria stalinistă, dar ne însoira și un neîndoios respect, ca o mistică sumbră și austeră.

Pentru mine personal, culoarea partidului (nu e nevoie să mai spun care) a început să pălească în urma unei întîmplări cu tîlc pe care am avut norocul să o trăiesc acum mai bine de 20 de ani.

Student fiind, îmi completam fruga la pensie lunară pe care mi-o puteau oferi ni mei cu diverse munci ocazionale, între care aceea de translator de greacă și spaniolă pe lingă diverse delegații străine ce soseau la defuncta (astăzi, și sper pentru totdeauna) UGSR. Intr-una din aceste ocazii mi-a fost dat să întîmpin și una cîprietă, compusă dintr-un veteran al mișcării sindicale din țara respectivă și membru al Biroului Politic al puter-nicului partid AKEL (comunist) din Cipru, și un mai tînar tovarăș de organizație și de idei.

Odată preluați delegații de la aeroport, i-am condus la Casa de Oaspeți a UGSR, situată într-o cochetă vilă pe malul lacului Floreasca, nu chiar în cartierul exclusiv al bonzilor (căci sindicatul — nu-l așa? — erau o simplă „curea de transmisie”), dar oricum într-un peisaj de vis. Seara, după cină, în elegantul salon de mese cu oglinzi venețiene, plusuri și covoare groase de Buhara, mezinul sindicalist se infundă relaxat într-un fotoliu și, adresîndu-se veteranului, îi spune pe un ton nostalgic: „Ei, tovarășe Cutare, bine o mai duci tovarășii români, ce zici?” La care bătrînul combatant îi răspunde pe un ton cumpănit și înțelept: „Ai răbdare, tovarășele, las' că luăm noi puterea odată și odată.”

Firește (nu eram nici eu de azi de ieri) nu ignoram privilegiile feudale pe care se le arogase nomenclatura în țara mea ca și în toate celelalte țări din Est, nici scadalosele inegalități sociale pe care le în-tăurise în numele unei ideologii egalitare („Clasa muncitoare bea șampanie prin reprezentanții săi!”) Inșă acest scurt dialog mi-a risnit și bruma de iluzii ce îmi mai rămăsese vizavi de „mistica” marxist-leninistă. Am înțeles brusc că așa ceva nu există, nici nu a existat vreodată, că în spatele frazeologiei și martirologiei revoluționare, chiar acolo unde comunistii nu dețin puterea, se ascunde brutalul „Scoală-te tu să mă arzi eu”, pofta abia disimulată de a exproprii burgeoisii numai și numai pentru a-și apropria bunurile și stîlucii de viață, și mai ales aceea de a-și cuceri feudele ca prolele tovarășilor români, sovietici, cehi, cubanezi sau mongoli... (Acesta nu înseamnă că nu au existat și nu există — din ce în ce mai puțin, din ce

în ce mai dezamăgiți — și comunistii o-nești: am cunoscut și dintre aceștia. Numai că ei par a fi destinați rolului de „carne de tun”, de „țapi ispășitori” și îndeosebi — ceea ce e mult mai umilitor — acclui de „idioti utili” care cred că luptă pentru emanciparea proletariatului din sclavia salariată, sub flamura roșie). În realitate, culoarea partidului (nu e nevoie să mai spun care) a fost și este culoarea banilor.

Ceva s-a schimbat totuși de-a lungul vremilor. Mult timp comunistii au vizat, ca metodă pentru dobîndirea și uzurparea doritei culori, pe luarea puterii. Cînd însă, acolo unde nu o aveau, a devenit din ce în ce mai clar că proletariatul, avînd și altceva de pierdut decît lanțurile, nu este deloc dispus să-și asume de bună voie alte lanțuri mult mai grele, ei au început — gospodari pricepuți —, pe sub pojghița din ce în ce mai transparentă de poleială roșie, să-și vopsească aici și acum partidul în culoarea banilor. Iar tovarășii lor instalați la putere, presimțînd probabil urganul anului 1989, n-au disprețuit — gospodari prevăzători — precauțiunea de a pune din timp deoparte bani albi pentru zile negre.

Căci culoarea partidului (nu e nevoie să mai spun care) se poate schimba: el poate lua alt nume — Socialist Democrat, sau FSN, sîre o pildă —, și poate bate cu ei chiar la porțile mult blamatei pînă ieri, revizionistei Internaționale Socialiste: culoarea banilor însă (mai ales cînd bate spre verdele dolarilor), niciodată.

Pe la 1900, finanțele partidului bolșevic înfloreau grație generoaselor „cotizații” prelevate direct din diligențele băncilor din Caucaz de către tovarășii Iosif Visarionovici Diugasvili, zis Koba, a cărui eficacitate în campania economică l-a îndreptătit să adopte pseudonimul de Stalin — „oțelitul”. Peste vreo treizeci de ani, cînd metodele sale de oțel aduseseră țara la sapă de lemn, el nu uita de înșășiitatea partidului ajuns între timp la putere, cu fostul pistolar drept secretar general. Amintindu-și de vechile și verificatele metode, despoale muzele Rusiei de opere de artă, într-o cantitate îndestulătoare ca să se constituie cu ele, între altele, fondul principal al Pinacoteei Naționale din Washington.

O descindere a politiei la sediul fostului PSUG din fostul Berlin de Est a descoperit recent un urias matranazic cu valută, pe care tovarășii o scoteau din țara încăpută pe mina revansarilor de la Bonn, spre a o plasa la sigure bănci moscovite.

În Cipru (fiindcă veni vorba), țară mică și bătută de soartă, partidul AKEL controlează cel mai mare concern din industria vinului, iar vechea noastră cunoștință, veteranul sindicalist, am auzit că ar fi posesorul — ori doar un nrte-nom? — al unei rețele de birouri de turism și voiaj a cărei cifră de afaceri depășește pe aceea a firmei președintelui Vasiliou, care este una dintre cele mai importante exportatoare de software către țările Orientului Mijlociu.

Iată cîteva exemple de management comunist (deprins fără îndoială de altundeva decît din manualele de economie politică pentru uzul instructorilor de partid). Cunoșe și un altul, asupra căruia aș vrea să mă opresc mai pe larg.

De curînd s-au încheiat la Atena lucrările ultimului Congres al Partidului Comunist din Grecia, unul dintre cele mai închinate din lumea occidentală, alături de cel francez.

În perioada premergătoare evenimentului, ba chiar și pe durata lui, s-a asistat

Valeriu OIȘTEANU — U.S.A.

la o acută confruntare între aripa conservatoare (citește stalinistă) a partidului și cea „liberală” sau „renovatoare”, confruntare ce a creat într-o parte a publicului expectativă că aceasta ar putea amorsa un proces conducînd fie la emergența unei Stingi „moderne”, „europene”, „civilizate” (eventual de tip italian), fie la scindarea partidului. Dar — pariunt montes... —, rezultatele Congresului au fost de o derizorie insignifianță: din statute nu a dispărut nici „marxism-leninismul” nici „centralismul democratic”, în funcția de secretar general a fost aleasă o „doamnă de fier” din aripa dogmatică (căreia inițial organizația ei de bază nu îi acordase nici măcar mandatul de delegat), iar noul birou politic, în urma unui jalnic compromis (în favoarea unității, desigur), include cîteva „renovatori”, în chip de alibi și suliman al majorității conservatoare.

În ce mă privește — și fără a-mi recunoaște vreau dar deosebit de previziune politică —, mulț trîmbițată alternativă nu mi-a dat sentimentul de a fi una reală. Și aceasta nu numai din considerente de principiu, ca de pildă că comunismul nu poate fi reformat ci doar desființat, dar și din rațiuni mult mai concrete și specifice.

În primul rînd aș aminti lipsa de credibilitate a termenilor alternativei în contextul local. Căci dinozaurilor gerontocrații staliniste ce proiect politic au a Je opune „liberalii”? Alianța cu socialistii lui Andreas Papandreu (PASOK), o mișcare politică de un populism tiersmondist cu accente cînd demagogice cînd de-a dreptul fascizante, a cărui conducere este suspectată de mari malversatii financiare pe durata celor opt ani de guvernare a țării.

În al doilea rînd, și în principal, pentru că și în acest caz bătălia pentru culoarea partidului nu a reușit să ascundă faptul că ea se purta în realitate pentru culoarea banilor. Într-adevăr, una din cerințele cele mai insistente formulate de congresiștii mai îndrăzneți, mai tenace ocolite de conducerea comunistilor greci și mai adînc îngropate după Congres a fost aceea de transparentă în finanțele partidului.

Miza trebuie să o recunoaștem, nu este mică. Potrivit unor informații dezbătute în presă pe durata Congresului și invers, sunat negate de la tribuna acestuia, PC din Grecia este pe cale de a deveni cel mai puternic trust industrial-comercial al țării. Cîteva numere concludente: averea imobilă a partidului cîndrîne — după estimările cele mai modeste — peste 800 de clădiri numai în zona Atolei; profitul declarat al numai una din întreprinderile controlate de PCG, concernul editorial și tipografic „Tyrookdotiki S.A.”, se ridică la 500 de milioane de drahme (pe anul 1988); practic înestimabilă este cifra de afaceri realizată în străinătate, cu „ajutorul frăteș” al rășosotului PSU din Germania Răsăriteană, al PC francez și al celui portughez.

Virful vizibil al sistemului îl constituie, în această ultimă privință, o re-

țea de societăți anonime care, valorificîndu-și afinitățile „ideologice” cu fostele state socialiste, realizează afaceri deosebit de bănoase cu URSS, RDG, Bulgaria etc. La limita legalității dar frizînd onerosul se aflau grasele bonificații încasate de managerii comunisti pentru bunele oficii (citește misi-tia) pe lingă autoritățile din Est, în numele unor comercianți și industriași greci doritori să pătrundă pe aceste piețe. Îndeosebi demnă de a reține atenția noastră este partea scufundată a imensului ghetar. Ea curînde, între altele, violarea amarelui „internationa-l impotriva Republicii Sud-africane, traficul cu arme care, prin intermediul rețelei Stasi din Africa, ajungeau pînă și la guerrillele anticomuniste din Angola sau Mozambic, sau aprovizionarea tot cu arme, și cu o admirabilă imparțialitate, a ambelor părți angajate în măcelul irano-irakian unde — amă-nunt hazliu — comunistii concuiau cu mult succes industria stălață de armament a Greciei.

Din toate aceste sumare date se poate înțelege de ce nu am crezut nici o clipă în scindarea partidului, pe care unii o anunțau, luîndu-și probabil dorințele drept realitate. Antrenriză demult falimentară sub aspect politic, dar prosperă sub cel economic Partidul Comunist își va menține coeziunea atîta vreme cît îl va uni culoarea magnetică a banilor. Numai că, astfel, această coeziune seamănă din ce în ce mai mult cu aceea a unei organizații criminale.

Dacă așa stau lucrurile într-o țară cu un nivel satisfăcător de transparentă informațională unde, de bine de rău, măcar cite unele pot răzbate la suprafață, care va fi fiind situația în originala noastră „democrație”?

La mai bine de un an de la „revoluție”, persistă o serie întreață de mistere ale acesteia, așteptîndu-și în mod chinuitor dezlegarea. N-am să le enumer aici: ele sînt de o tristă notorietate. Dar, alături de întrebările care pe drept cuvînt se ridică în primul plan, mai există una, deloc de negliat: Ce se înfîmîlă cu imensul patrimoniu — vizibil sau nu — al Partidului Comunist din România?

Scheletul sinistrului politiei comuniste a fost fără îndoială sfîșiet și sfîșiat grav. Dar, prin intermediul astfel create, bogăția — și bogățiile — de torsione, spoliere și teroare s-a scurs și se scurge și acum în direcții unor „ini-tiative” sau a unor rețele — și sări constituie rapid o structură corporativă și oficioasă, după modelul familiilor mafioate. Prezența de pe scena de destule figuri cu un aspect și cu rădăcini întinse, în Parlamentul Românesc, demonstrează că puterea noilor „masi” este în creștere.

La fenomenul respectiv m-am referit și cu altă ocazie. Nu voi abia însă să o repet și aici, în termeni mai tăioși. Nu de o restaurare comunistă mă tem în momentul de față, ci de capitalismul pe care l-ar putea modela această nouă burghezie emergentă. El va fi pe măsura „socialismului” practicat de aceeași indivizi pînă deunăzi: tilhăresc, nemilos, devastator, obligîndu-ne să repetăm dureroase etape pe care Occidentul le-a depășit de secole. Nu este exclus ca Bucureștii secolului XXI să semene într-o mizerie cu Londra lui Dickens sau cu Parisul „Mizerabililor” lui Hugo.

Poate că merităm mai mult decît atât. Dacă nu vom fi atenți, culoarea partidului (nu e nevoie să mai spun care), după ce ne-a întinat trecutul și ne maculează prezentul, amenință, perpetuată în culoarea banilor, să ne minjească și viitorul.

Victor Ivanovici

*) În primele săptămîni de dură decembrie, Andrei Pleșu semnala dispariția unor tablouri, sculpturi, icone etc., de mare valoare, din muzeele românești, în timpul regimului ceaușist. De atunci încoa ce n-am mai auzit nimic despre chestiunea respectivă. Încă una dintre „enigmele” post-revoluționare, ocultate în prezent de block out-ul informațional FSN-ist.

Urmare din pag. a 9-a

HALTA

rirea impiegatului): Trebuie să dai și matale o raită prin Paris.

Pasager IV: Am logătură și de-acolo?

Pasager III: Toate drumurile lumii trec acum pe la Paris, (căt-re impegat) Scrie, domnule Melencu, pentru totți, bătrîna asta nu trebuie să ne încurce socotelle! Trebuie să vadă și ea Orașul lumină.

Pasager IV: Au și apă acolo?

Pasager III: Apă, ulei, zahăr, carne, medicamente, tot ce-ti pofteste inima...

Pasager IV: Taie-mi și mie, dom'șef, o chitanție!

În timp ce impiegatul, după ce a coborît de pe scaun, trece într-un colț și simulează că scrie bilete de călătorie, se aude semnalul unui tren.

Pasager III: Orient Expresul?

Pasager V: Mai încape vorbă!

Pasager II: Oprește, nu?

Pasager V: Doar e la mina domnului Melencu.

Pasager III: Grăbiți-vă, dom'șef, să nu-l scăpăm!

Impiegatul (rinjînd): Nu-l scapă nimeni! Dar cum o să vă descurcați la graniță?

Pasager V: S-or găsi oameni de bine și pe-acolo.

Se aud zgomote tot mai apropiate. Apoi trecerea trenului prin halta.

Pasager III (transpus): Ce fu ăsta, domnule Melencu?

Impiegatul (simulînd scrisul): Păi, trenul, ce să fie!

Pasager II: Orient Expresul?

Impiegatul: Și da și nu!

Pasager V (furios, îl prinde pe impiegat de umeri și-l scutură): Ori da, ori Nu?

Impiegatul: Intre ele, Pasager III! Cum vine asta, tovarășe Melencu?

Pasager V (pregătîndu-se de atac): Eu cînd mă enervez, nu mai răspund de gesturile mele!

Sare să-l lovească, dar în clipa următoare brațul îi este prins de Pasager I, reapărut în cabinetul impiegatului, de data asta în uniformă de politist. Bătrîna își aruncă și ea masca și se înțelege că face parte din echipa poliștilor.

Pasager IV: Vă rog, pașapoartele, domnilor!

Pasagerii II, III și V sînt paralizați. Se supun controlului fără să cîrtească.

Pasager I: Domnule Melencu ați scris deja mandatele?

Impiegatul: Vechile obisnuite nu se pot ultia atît de ușor, domnule maior!

Pasager I: Pardon, domnule colonel!

Impiegatul: Scuzati! Nu știam că revoluția v-a făcut și dumneavoastră un dar.

Pasager I: Se aprobă, între noi, grațiații!

Cortina

Iov, rană și rază

Iumea modernă s-a născut în clipa în care Iov a devenit emblema absurdului. În acest fel, relația uman-divin a fost fracturată iremediabil. A prelua figuri mitologice exemplare pentru a decora cu ele panoplia ignobilă a mentalului modern este totalmente antispiritual. Savanții conferențiază, preoții cădelnițiază, miniștrii toastează. „Sex, lies and video-tapes” (Cannes, '89). Cine mai are nevoie de Iov, cel uitat pe muntele de nevoaie? Dar litera scripturii fuge din carte și presară o altă Cale Lactee...

Poate n-aș fi scris aceste rânduri dacă reluând de curind lectura acestui mit fundamental n-aș fi sesizat un amănunt ce-mi scăpase anii trecuți. Destinul lui Iov nu reprezintă numai o sumă de probe, ordalii pe care el trebuie să le treacă pentru a-și întări credința în Dumnezeu, ci și un pariu teribil între Divinitate și Satana. Ca în cosmologiile bogomilice întruchipate în sud-estul european, „creația” lui Iov, de fapt despuieră sa de toate cele lumești, se realizează cu concursul Adversarului, dar neafectând nucleul spiritual din adin-cimea ființei. Dacă ar fi fost un exemplu al absurdului Iov ar fi trebuit să devină un barbar, mîncat de lepra satanică până la os. Dar dacă în final ajunge să-l vadă pe Dumnezeu, îndumnezeindu-se pe sine, aceasta înseamnă că încă de la începutul calvarului simburile minții sale nu fusese atins de suferință. Astfel, tot supliciu pus la cale de Satana este o schelărie iluzorie în fața lumii divine ce nu pierd din mințea lui Iov, așa cum patimile christice, după monofiziți, au fost pure iluzii față de nemurirea Celui care nu a încetat o clipă să rămână Dumnezeu, deși a îmbrăcat vestmînt omenesc. În fond, prin ignoranță Satana pierde pariul neînțelegînd că omul adevărat, cu vocație spirituală, nu poate fi distrus în familie, averea sau carnea sa, ci numai în inima inimii ce o poartă în sine. Dacă ar fi înțeles acest lucru Satana n-ar fi căzut în cursa pe care i-o întinse Dumnezeu și nu s-ar mai fi întimplat nimic. În fond, creațiunea, de la firmamentul ceresc și pînă la miza aparent minoră a vieții individuale, este tocmai această dispută între Demonul dinamic și Dumnezeul imobil, dinamismul celui dinții esuînd mereu în fața contemplației celuiilalt. Dintr-un pătimitor, Iov devine un contemplator. Este chiar destinul lumii mîntuite prin oglindirea teleologică. Dar să urmărim acest moment

esențial. Prima dată Dumnezeu spune: „Iată, toate câte arc sunt în puterea ta! Numai asupra lui mîna să nu-ți întinzi” (1.12) A doua oară, la noua provocare, Dumnezeu completează „opera”: „Iată, îl dau pe mîna ta. Viața lui însă, să o cruți” (2.6) Satana nu simte că ultima condiție îi va marca înfrîngerea. Drumul deschis lui Iov, astfel, este un drum inițiativ. În noaptea blestemelor sale el dă doar iluzia că și-ar pierde mințile. Macerarea trupului său, împreună cu tensiunea nervoasă, reprezintă condiția pentru serenitatea finală. Rana abisală se convertește într-un vîz celest. De fapt, începutul inițierii lui Iov, nu întimplător, este chiar invocarea indistințiuunii. „Intunericul să se aleagă de ziua aceea și Domnul din cer să n-o mai pomenească și lumina să n-o mai lumineze” (3.4). Sau mai departe: „Iar noaptea aceea beznele s-o ia. Să nu mai fie numărată la zilele anului, în socoteala lunilor să nu mai între” (3.6). Se observă că blestemul său nu este simplă exercitare a negării pe orizontală, ci proiecția unei noi dimensiuni în străfundurile cosmice. Iov depășește stadiul bunului credincios pentru a cunoaște solitudinea plină de riscuri. Clipa nașterii sale să se piardă în tenebre, dar tenebrele acestea sînt ale primordialității. Din acest moment lumea exterioară a încetat să mai existe pentru sine iar el nu mai trăiește decît pentru viziunea divină. Despuierea lui Iov înseamnă esențializare. Esențializarea este îndumnezeire. Theosis. Intervalul devine identitate. Acum se impune un paradox sublim. Cei trei prieteni care apar. Elifaz, Bildad, Tofar, încearcă să-l convingă pe Iov de păcatele de care s-a făcut vinovat și de care nu este, totuși, conștient. Logica lor e simplă și reducționistă ca în tratamentele psihanalitice. Dacă Iov pătimește pătimirea sa se datorează unei culpe grave. Dar culpa lui rezidă tocmai în lipsa oricărei culpe. De aceea, suferința e inițiativă și nicidecum penitentă. Iov nu ispășește un trecut, ci edifică un viitor, adică intrarea sa în Împărăția Cerurilor. El caută deci simultaneitatea cînd toate cele pe care le-a pierdut succesiv îi vor fi redare instantaneu. Ceea ce se întimplă în final: „Și Dumnezeu schimbă soarta lui Iov după ce s-a rugat pentru prieteni și Dumnezeu întoarse îndoit lui Iov toate câte avusese” (42.10). Se pune însă întrebarea dacă reasezarea lui Iov în datele prosperității este simplă întoarcere pe plan material sau îmbogățire în spirit. Mai ales că înainte de pa-

Grămada de frunze
fumează molcom :
nu știe că a venit Anul Nou.

GLOSSĂ

GALB (1)

FAPT

Să taci în intervalul dintre două eclipse.

INTERVENȚIE

Cei care țin pisici au geamurile mai curate. Cei care țin pești știu număra mai lute pe degete. Cei care țin oameni nu mai au nici o calitate: deținutul i-au frustrat de toate.

POEM

Norii se formează doar acolo unde nu există ideea de cer.
Un singur fir de iarbă e mai înțelept

decît Kant pentru că ia din lumină doar atîta cit îi trebuie.

GALB (2)

FAPT

Sărăcie e numită adesea căldura inimii. Arborii își lasă umbra și-n vîzduh, de-ar fi acolo cineva s-o prindă.

INTERVENȚIE

Panoplia cu săbii își aduce aminte: erau unul și unul cei ce le minuiiau. Schimbarea nu e un steag, mai curînd un vierme.

POEM

Granițele unei țări sînt ca norii. Limba unui popor e ca ploaia de vară. Gîndurile noastre sînt ca șopirlele: trăind pe fragmente cuceresc infinitul.

Consantin Abăluță

ragraful citat se spune clar: „Din vorbe ajunse la ureche auzisem despre tine, dar acum ochiul meu te-a văzut” (42.5). Iov, deci, îl vede pe Dumnezeu. Realizarea sa spirituală reprezintă depășirea condiției umane. Firește, mitul biblic se rotunjește ca într-un happy-end în clipa în care precizează că bogăția i se redă celui frustrat, dar după ce-a văzut Nevăzutul Iov nu mai poate rămîne „bărbatul fără prihană și drept” ce fusese inițial. De aceea, toate cifrele care se dau despre noua avere a lui Iov, cred, sînt pur simbolice iar specificarea din final că ar fi murit „bătrîn și sătul de zile” e cumva inutilă și ușor ridicolă fiindcă, nu există îndoială, din momentul în care a avut vederea Domnului, Iov a ajuns mort pentru lume. Sensul esoteric al acestei cărți vetero-testamentare depășește conotațiile etice. Astfel, credința lui Iov nu e numai pusă la încercare, dar se și desăvîrșește într-un asemenea grad încît muntele de gunoale pe care stătea devine tron ceresc. În furtuna disperării, în jureșul lamentării, în convulsiile suferinței el descoperă geometria perfectă a înțelepciunii: „Noaptea mi-au prefăcut-o în ziua, din fața întunericului a ieșit lumina” (17.12). Oare omul locuit de o asemenea intuiție rămîne simplă pradă a nebuniei? Cîtuși de puțin. Ceea ce în ochii celor trei prieteni ai lui e numai delir și vinovăție nerăscumpărată în ochii lui Dumnezeu este gnoză eliberatoare. Cînd marele teolog al apofazei, Meister Eckhart, vorbea acum opt secole credincioșilor în termenii negativității el știa că fiecare om poartă în sine destinul lui Iov și de aceea trebuie pregătit pentru asceza renunțării. Dar secolul doispneze era doar un strop de timp topit în

cleștarul credinței. Pe atunci oamenii știau că pînă la pace Dumnezeu a adus sabia și tăișul separării. Oricînd, în mijlocul celei mai ponosite sau îmbelșugate existențe putea să se aprindă cărarea razei care ardea legăturile de rudenie. Iar privirea lui Dumnezeu fixa în simultaneitate pe morți, născuți și nenăscuți. Acum, în lumea mizeriei și a proteinelor, a metabolismului dezlanțuit și a hipertensiunii arteriale, în multe biserici, la liturghie se și evită lectura fragmentului din evangheliile în care se spune că Domnul Iisus a venit pe pămînt să aducă sabia, să-i despart pe copii de părinți, pe soți unii de alții. Bunkerul comunitar nu trebuie zdruncinat în nici un chip și nimeni, republican sau monarhist, conte sau burghez, nu mai simte nevoia de Iov. „Și după ce nu voi mai fi în pielea mea și ea se va nimici, atunci afară din trupul meu vedea-voi pe Dumnezeu” (20.26). N-ar trebui scris acest paragraf pe frontispiciul fiecărei biblioteci? Căci nu stăm noi pe un munte de cărți pe care nu știm să le eliberăm din tipar, după cum nici ele nu știu să ne elibereze din trup?

Iar în încheiere aș vrea să citez un scurt fragment dintr-o predică a lui Meister Eckhart care ne poate restitui puțin din noblețea inexistenței: „Il (Dieu, n. n.) se tient autant au-dessus de l'être que l'ange le plus haut au-dessus d'une mouche”. Cînd Satana a pierdut pariul nu a știut acest lucru. La fel e și condiția noastră atunci cînd privim dansul gizeilor în soare și nu înțelegem nimic din caligrafia sa...

Dan Stanca

ingrid beatrice coman

*
* *
Motto: „Tristețea mea aude
nenăscuții ciini...”
N. Stănescu

Auzi cum se dezbracă plopii de vrajă
noptilor durule
Cînd clopotarii fără nume măsoară
liniștea din turn?
Pe umeri li se anină molcom bătuți de
brumă liliacii
Auzi copita ce alungă în pietre ploile
de serum?

Ascultă, La castel se toarnă în cupe
vinuri descintate
Pe trepte ard rostogolite săruturi în
străline nopți
În urne tremură nisipul unor furtuni
neintimplate
Ascultă, Ploi întîrziate strivesc lumina
pe la porți,

Printre coloane timpul umed ca o
perpoaică se strecoară.

Bătrînul rege cu privirea adăpostită n
vagi istorii
Își va ucide umbra lungă într-un turnir
la miezul nopții
Pe ziduri ninse să și creșteze în zori
albitele memorii,

Cenușa păsărilor arse va troeni statul
de gheață
Cînd stele, stinse colinda vor ca
într-un straniu requiem
Biserici fără de icoane și un Dumnezeu
mereu la pîndă
La ceas tîrziu s-audă ciinii cu
nonăscutul lor blestem.

Trec care

Trec care cu stele pe uliți
Cu roțile grele și vechi
Să spele statuile oarbe
Trec care cu stele perechi

Și-i toamnă, și-i ceață, și-i seară
Sălbatic umbre coboară
Să sece izvoare departe
În umbre de clopote sparte.

Lumina se neagă pe sine
Colind de contururi bizare
Și toamna răzbate-n mestecenți
Și n zarea cu vămi călătoare.

Blestemul asfințitului se sfarmă
Însingurînd cu umbra lui lumina
În urma neștiuților arhangheli
Tot colindînd să-și afle rădăcina.

Povară-ne-nălțatelor ofrande
Descintă rar a clopotelor turmă
Bătrîni zeli au tresărit departe
Orfani de rugăciunea cea din urmă.

Se scutură castanii

Se scutură castanii în albă cavalcadă
Trec zei în lungi convoaie iubirea s-o
măsoare
Cu tălpile rănite tot descintînd nisipul
De pieptul lor se sfarmă surd vaturii
călătoare.

Bat clopote departe, în temple neștiute
Corăbii rătăcite la maluri să se-adune
Cu aripile ninse trec păsări hăituite
Bat clopote de sticlă lumina s-o sfărîme

Se scutură castanii, iubite, la răspîntii
Vom zăbovi cu tîmpla pe rana lor pustie
Cum bîntuie lumina vitralii neștiute
Cînd malurile-s albe de sarea lor tîrzie

Sărutul tău ca ploaia rănește asfințitul
Ca un blestem al toamnei în depărtarea
mută

Tîrziu lăsa vei palma cu drumuri
răvășite
S-adăpostească timpul cu umbra ei
durută.

Nebuni de-atîta goană prin cețurile albe
Vom îngropa departe ecourile strănil
Iubite, lasă jarul tăcerii să te soarbă
Cînd la hotar de noapte se scutură
castanii...

Moștenirea cuvintelor

Unul dintre cele mai fascinante momente care mi-au marcat existența a fost, în copilărie, **descoperirea Abecedarului**. Dintr-o dată, lumea căpăta formă și sens, în care conștiința mea pruncă intra ca într-o catedrală. Ritualul ce a urmat, de-a lungul a ani de zile trecuți prin școli și biblioteci, nu a fost decât periplul unei inițieri ce refăcea, în termeni sublimați, drumul devenirii întru civilizație al omenirii. Liantul acestei edificări a umanului prin exercițiul spiritual neîntrerupt este **cartea**. În forme de o varietate deconcertantă cuvântul scris a însoțit prin secole strălucitoarea orbită a înălțării omului, în efortul său prometeic de a dobândi olimpiana iluminare a zeilor.

Ceea ce este curios, în toată această cristalizare a cuvintelor în idei și a acestora în cărți, este că experiența spirituală astfel aglutinată și difuzată în mulțime nu este considerată decât o unealtă demonică. Invenția lui Gutem-

berg, tiparul cu litere mobile, este unul dintre marile gesturi revoluționare ale creativității umane. Din secolul al XV-lea lumea se află, datorită acestui pas cutezător, pe un alt versant al evoluției sale, în cuprinsul căruia noile tehnici de comunicare prin intermediul impulsurilor optice și electronice, nu prezintă decât versiuni perfecționate ale „civilizației Gutenberg”.

Prin intermediul cărții, cuvintele devin palpabile; prin mijlocirea lor, comunicarea abstractă, apanajul oralității, dobândește concretețe; ideile sînt însoțite de proiecții ale lor în imagine. Este o falsă acreditare părerea conform căreia imaginea, ca mijloc de comunicare aparține exclusiv timpurilor moderne. Să nu uităm scrierea criptografică a egiptenilor, a extrem-orientalilor, a amerindienilor și a scandinavilor... Dar Evul Mediu european avea să cunoască, chiar după descoperirea tiparului, o explozivă penetrare a edițiilor ilustrate, religioase sau laice, de lux sau populare. Există mărturia unor ediții (hagiografii, enciclopedii, calendare, codex-uri, istorii etc.) în care numărul ilustrațiilor întrecea pe cel al paginilor tipărite. Foamea de imagine a existat dintotdeauna și a fost unul dintre cei mai des utilizați și mai eficienți factori de educație. Îmbinarea acestor două arte — a scrierii și a gravării — dăinuie și astăzi, multe dintre capodoperele spiritualității umane căpătînd o asemenea fastuoasă întru chipare — mostre de rafinament și armonie. Cartea devine, prin strădania celor ce o făuresc, un obiect de artă ea însăși.

Valorile bibliofile nu-s doar un capriciu de colecționar, ci **semnul solidarității culturale dintre generațiile ce se succed într-o civilizație**. În fața timpului și a conștiinței de sine, lumea, fără această secreție mefistofelică a voinței ei creative, ar fi fost mai săracă, dacă nu chiar infirmă, aidoma unei vieții

Dan PERJOVSCII

fără trecut, fără memorie! Nu întîmplător, printre marile ei minuni, antichitatea durase și Biblioteca din Alexandria. Incendiul ce a mistuit-o este resimțit și astăzi drept una dintre marile tragedii ale umanității. Dispariția unei biblioteci are ceva din cruzimea absurdă a unei sinucideri. Față de cărți, oamenii ar trebui să aibă același cult ca față de divinitățile esențiale ale speranței lor în eternitate. Venind mai aproape de actualitate, românii au trăit cu intens dramatism acele ceasuri din Revoluția din decembrie '89, în care forțe ale obscurului, unelte troglodite ale ignoranței poruncitoare au dat focului unul dintre cele mai mari și mai prețioase tezaure naționale de carte: Biblioteca Universității Bucureștene. Nici un ajutor ulterior nu a putut recupera ireparabilul pierderilor capitale săvîrșite acolo. De atunci trăim amputați de un segment al ființei noastre cugetătoare.

Altă secvență: asistăm în urmă cu vreo doi-trei ani la gestul unui remarcabil pictor al nostru, ce-și abandonase pentru moment șevaletul, pentru a purcede la o lucrare ale cărei dimensiuni culturale erau greu de bănuț inițial. Acum, opera lui este finită. Este vorba de o carte. Dar nu una oarecare și nu oricum făcută. Își dădeau mîna, în concepția acestui artist, toată marea tradiție a manufacturii de carte și tehnicile

de gravare și imprimare, fără ca prin acest gest creația lui să reprezinte doar un act mimetic, restaurator sau un simplu exercițiu de virtuozitate. Nimic din toate acestea. Cartea, prin întregul ei conținut, ca și prin eminența podoa-bei ei artistice, devenea, pe măsură ce se întrupa din rîvna creatoare a meșterului, **un obiect unic**, cu virtuți aproape sacre. Era, dacă vreți, consacrarea în contemporaneitate a unui monument sui-generis celei mai cutezătoare și durabile dintre scornelile omului, prin care este sfidată însăși autoritatea creatorului suprem.

O asemenea religie a mînat omenirea secole de-a rîndul spre promisiuni spirituale. Adică, spre eliberarea de sine și de povara distructivă a ignoranței. Rădăcinoasă din fire, ființa omului își află în universul miraculos al cărții reperul celei mai firești și mai accesibile ale perpetuării dreptului său la supremația luminii și a inteligenței creatoare. Printr-o asemenea moștenire perpetuă de gânduri și cuvinte, generațiile de pretutindenea și de oricînd ale omenirii își dau mîna într-o fraternitate și o armonie de spirit de nimic egalată. Prin forma și conținutul ei, cartea rămîne semnul distinctiv al aspirației noastre spre perfecțiune.

Corneliu Antim

Dan MOHANU

muzica

Agenda muzicală '90 — '91

Nu știu cită muzică s-a compus după decembrie '89. Probabil (după spusele unor autori) că mai puțin. Sensibil mai puțin. Și nu e rău. Pentru că „inflația” a dat întotdeauna și multe „fructe” discutabile, iar „tăcere”, „gestația” îndelungă nu pot îngrăjora decât niște spirite contabile.

Prezențele muzicale în afara țării, însă, au fost cel puțin notabile. La Bourges sînt interpretate cu succes **Finalalpha** de Octavian Nemescu, **Archaeus in Euphonia** de Nicolae Brînduș, **Glass-music** de Ljvîu Dăncănu, **Cellifonia** de Călin Ioachimescu și **Alternances** de Adrian Iorgulescu. La Darmstadt, **Ceasurile Doinei Rotaru** obțin un Stipendiumpreis, la concursul internațional de compoziție din orașul Barcs — Ungaria, Dan Deacu (poate cel mai reprezentativ „optzecist”) obține premiul I ex-aequo pentru piesa **Voci**

de corn dintr-un recviem necunoscut. Și exemplele ar putea continua.

Ultima săptămîină din mai '91 va fi marcată de cel mai important eveniment muzical românesc dinaintea festivalului Enescu — Festivalul de muzică contemporană de la București. În premieră. După cehi și polonezi, România reintră și ea în circuitul internațional al promovării fenomenului muzical contemporan. Programul este mai mult decît promițător. Se reunesc aici, după foarte mulți ani, mai toți compozitorii importanți ai diasporei. Mitrea Celarianu cu **Weij Paul Celan**, Costin Cazaban cu **Treillis** (pentru ansamblul Ars Nova), Horațiu Rădulescu (în calitate de compozitor și dirijor), Violeta Dinescu cu piesa pentru fagot **Satya**, Alexandru Hrisanide în triplă ipostază de pianist, dirijor și compozitor, Costin Miereanu și neobositul prieten al României — saxofonistul Daniel Kientzy, într-o primă audiere cu **Obelis** pentru Wolfgang Amadeus de Tiberiu Olah. Mai rețin atenția tot o primă audiere (integrală) a **Quasi opere** lui Liviu Dăncănu, **Concert pentru vioară și orchestră** de Nicolae Brînduș (solistă Malina Dandara) și, în sfîrșit, **Recviemul** de Miriam Marbê pentru mezzosoprană, cor și orchestră. Un program încărcat, deci. O sponsorizare bogată.

E de sperat ca publicul să fie (numeric vorbind) pe măsura eforturilor, nu puțin, pe care le-a făcut Uniunea Compozitorilor.

Valentin Petculescu

tele-imaginea

Credibilitate

domnul Florin Brătescu a primit o însărcinare deosebită. Este purtătorul de cuvînt al Televiziunii. Să fi fost domnia sa ales pentru timbrul vocii deosebit de cald, inspirînd încredere? Dar nu era singurul. Doamna Gabriela Neagu posedă aceleași calități, ba, mai mult decît atît, este femeie. Cine s-ar gîndi să devină agresiv în fața unei femei, chiar dacă ea este Gabriela Neagu? Probabil a fost preferat domnul Brătescu pentru că imaginea sa este legată pentru mulți dintre teledependenți de interesele, de altădată, emisiuni „Reflector”, un fel de emisiuni de opoziție ale TVR din epoca de aur sau de cele în care erau prezentate partidele de opoziție în perioada pre-electorală. Oricum pentru cei care își pun semne de întrebare asupra imparțialității T.V. în transmiterea informațiilor ce privesc viața politică parlamentară și neparlamentară, apariția domnului Florin Brătescu are un aer cit de cit liniștitor. Nu se poate spune că domnia sa face parte din grupul de prezentatori care una citesc și alta spun în colțul gurii, în virful limbii, în arcuirea sprincenelor, în mimica atît de expresivă cînd e vorba de a crea o complicitate cu milioanele de telespectatori. Florin Brătescu, după cum spunem, este ponderat, exact, calm, inspiră încredere. Nu l-am văzut niciodată agitîndu-se, dînd replici „mușcătoare”, comentînd subtextual, arătîndu-se partizan sau dimpotrivă. Și ia-tă-ne în fața ecranului așteptînd de la domnul Florin Brătescu un comunicat ce emană de la însăși conducerea superioară a instituției înconjurată cu ziduri sirmă ghimpată, șanțuri cu apă, cor-

doane de poliție, jandarmerie, parașutiști și alte trupe speciale.

Și ce aflăm noi, increzătorii. Că există tot felul de organizații, grupuri, alianțe, înși, indivizi, niște nimeni, care-și tot arogă obligații, datorii civice fără să le-o ceară nici guvernul, nici poliția, nici armata, nici S.R.L., nici..., fără să-i autorizeze nimeni dintre cei care dau autorizații și toată strînsura asta n-are ce face și se ia de Conducerea Televiziunii cerîndu-i demisia, pîi, se poate? Se poate, doamnelor și domnilor, ca aștia așa-ziii, mai mulți sau mai puțin, destabilizatori etc. etc., să se pună cu Conducerea Televiziunii? Conducerea care este pusă de Președinte și Parlament!

Acum, că tot veni vorba, încă nu ne am lămurit, actuala conducere pare-se că a fost pusă unde este pusă de fostul viitor Parlament și fostul viitor Președinte. Sau ne înșelăm profund și groaznic?

Iar contestatarii sînt reprezentanții răsculaților din Brașov 1987 și ai Alianței Civice și nu ai „așa zisei” sau ai „mai mult sau mai puțin” ci chiar ai Alianței Civice, cit este și cit reprezintă aceasta. Sau ne înșelăm profund și groaznic?

Cert este că tentația Canalului 5 francez este tot mai puternică iar prezența sa tot mai justificată. S-ar putea să aflăm de la ei ce se mai întîmplă pe la noi.

Odată cu noua sa însărcinare domnul Florin Brătescu începe să-și diminueze din vechea sa credibilitate. Nimeni nu-i poate da alta, nouă.

Eugen Uricaru

Car'men PAIU

Andrei OIȘTEANU

Cind moartea este un roman...

Cu *A l'ami qui ne m'a pas sauvé la vie*, roman apărut în 1990 la Gallimard, Hervé Guibert și-a reglat câteva conturi: cu sine, în primul rând. Apoi, firește, cu ceilalți (lucru care i-a cam usturat — a se vedea fermecătoria Isabelle Adjani, care iese cu șarmul considerabil stîrbit de pe urma relatărilor lui Guibert!). Motivul reglării acestor conturi, oarecum în pripă și destul de *suns façons* era cumplit de simplu: „J'ai eu le sida pendant trois mois. Plus exactement, j'ai cru pendant trois mois que j'étais condamné par cette maladie mortelle qu'on appelle le sida. Or je me faisais pas d'idées, j'étais réellement atteint, le test qui s'était avéré positif en témoignait...”, etc. Ca toți cei puși în fața zidului, Guibert speră că „execuția” sa nu va avea loc, că va scăpa printr-un miracol, în ceasul al doisprezecelea sau în ultimul minut al teribilei așteptări... Speră, și în tot acest timp scrie o carte — aceasta. Motiv de speranță ar exista, chiar mai mult decît la ceilalți condamnați: Bill, prietenul american, savant richissim, tocmai pune la punct experimentarea unui nou vaccin. Hervé se agată, firește, de această ultimă șansă, crede în ea cu disperare... Or se întimplă exact ceea ce nu și-ar fi imaginat: nu ineficiența vaccinului (lucru, oricum, luat în considerație), nici intoleranța pacientului, nu — toate acestea nici măcar nu mai au cum să fie verificate pentru că Bill, prietenul în minile căruia stă elixirul miraculos (crezut ca atare de către pacient), **le laisse tomber!** Adică îl duce cu vorba, pînă cînd dispăre cu totul... **Incommunicado.** Hervé insistă, îl urmărește pe Bill (scrieri, telefoane, fax-uri) pînă cînd își dă seama că, de fapt, acesta a experimen-

tat deja vaccinul pe altcineva — pe fratele amantului său. Și că rezultatul e nul... Din această poveste semănînd a farsă macabră, sau nici măcar — poveste care, oricum, dovedește, dacă mai trebuia dovedit, că viața întrece literatură și că cel mai bun autor rămîne, totuși, Destinul (sau Dumnezeu) —, Hervé Guibert face, cu o aplicație morbidă, un roman. Roman care este mai mult decît un simplu roman: căci răbdarea lui Guibert, devenită obsesională, de a și nota, ca într-o fișă de observație, evenimentele zilnice, cu disperările și trădările inevitabile (corpul este cel care-l trădează cel mai mult!), cu flash-back-uri într-un paradis nu prea îndepărtat ce părea etern (al sex'n drogului, cu legături multiple și parteneri necunoscuți) și care s-a năruit brusc, cel puțin pentru Guibert, o dată cu moartea lui Foucault (Muzil) — unul din prietenii săi... această răbdare îl face să-și ridice, poate inconștient, un cavou din timpul vieții. Al vieții care i-a mai rămas: cartea este această punere lentă, dar sigură, în mormînt... Fascinat, Guibert își asistă, scriind cuvintele care îi innegresc paginile, la propria sa înmormîntare — sperînd totodată să nu fie așa. Un exorcism, de bunăseamă. Cavou, sau **tombeau** pur și simplu — cartea, un **tom** ca atîtea altele, îi evocă poate sfîrșitul: dar este un sfîrșit pe care de data asta, orice ar face, nu-l scrie el, autorul mai mult sau mai puțin omniscient... **Autorul**, acest personaj la persoana întâi care-și istorisește trista poveste, care știe că va muri (nu însă și cînd) este, fără îndoială, „ficțiunea” cea mai tulburătoare pe care va fi născocit-o Hervé Guibert, unul din scriitorii cei mai răsfațați ai editurilor Minuit și Gallimard (12 cărți în aproape zece ani), scena-

ristul unui film — *L'Homme blessé* — făcut de Chéreau, fost critic fotografic la *Le Monde* etc., etc... Moartea lui însăși este (devine) un roman! Peste evidența acestei cutremurătoare certitudini, mai sînt foarte puține de spus.

Tablou „clinic” al unui om care se luptă cu boala sa scriînd, totodată, un roman — *A l'ami qui ne m'a pas sauvé la vie* reușește să transfigureze sordidul unei povești-document prin ceva care nu mai ține de „artă” propriuzis (de altfel impropriu, în atare condiții) și care s-ar putea numi o **intelligență a montajului**. Cartea nu este un „jurnal de bord” al unei ultime călătorii (cea dinaintea alunecării peste bord), nici un strigăt difuz aruncat celor de pe mal: ea este într-adevăr un roman, populat de un freamăt de personaje vii, celebre sau nu (Adjani, Foucault, mai sînt și alții), surprinse cu o stăpînire a tehnicii romanești care atinge performanța, destul de insolită, de a ni-i „inchipui” ca fictivi... Acest frison, al realității ce trece drept aparență, iluzie, paralel cu acela, glacial, care te duce invariabil la concluzia că autorul își descrie propria agonie, că nu este **asta**, ci **alaltă** — nu ficțiunea, ci realitatea cea mai brută... sînt, amîndouă, suficient de puternice pentru a citi romanul pe nerăsuflăte; dar, best-seller funebru, cartea lui Hervé Guibert nu poate fi citită **numai** în acest mod. Juxtapunînd păreriile lui despre sine, despre ceilalți, cu admirațiile sale nedismulate (pentru Thomas Bernhard, de pildă, care-i prilejuiește un „portret de cititor” memorabil: „Je haisait ce Thomas Bernhard, il était indeniabement meilleur écrivait que moi, et pourtant, ce n'était qu'un patineur, un tricoteur, un ratiocineur qui tirait à la ligne, un faiseur de lapalissalades syllogistiques, un puceau tubard, un tergiVERSEUR noyeur de poisson, un diatribaveur enculeur de mouches salzbourgeoises...”) și, mai ales, cu urile sale, adesea nejustificate, avem în plus un autoportret „în oglindă neagră” — a cernelii care curge în sensul invers acelor ceasului și a paginilor care cresc pe măsură ce limfocitele scad; așa încît, aproape de nerecunoscut în ultima imagine a cărții („La mise en abime de mon livre se referme sur moi. Je suis dans la merde. Jusqu'ou souhaites-tu me voir sombrer? Pends-toi Bill! Mes muscles ont fondu. J'ai bras retrouvés mes jambes et mes bras d'enfant.”), Guibert este în fine descifrabil, recognoscibil ca persoană prin această „trecere prin acid” a personajului său. Acuză de „bîrfeli răuvoitoare” ce i s-a adus este cu atît mai surprinzătoare cu cît, din tot romanul, **Hervé Guibert** este singurul „personaj” care răspunde aceluiași nume; și chiar dacă un minim

efort de perspicacitate descoperă în spatele unor nume romanești altele, reale (de exemplu Marine = Isabelle A.), acuza este ea însăși răuvoitoare față de autor însuși, care nu ș-a menajat cituși de puțin în autoportretul pe care și l-a făcut. Cui i-e frică de Hervé Guibert? Unei anumite părți a lumii artistico-mondene, asta e sigur; iar lucrul într-adevăr sinistru este că această „anumită parte” (inclusiv presa) nu i-a iertat lui Guibert faptul de a nu fi murit după acest roman și de a „recidiva” scoînd un fel de urmare al acestuia... Problema în sine depășește literatura, devenind ea însăși, prin implicațiile sale, posibil subiect de roman: adică, întorcîndu-se într-un anume teritoriu al best-seller-ului — de data aceasta în **trăit!**

Despre ce este vorba? Françoise Giroud publică recent un articol devastator, de tipul **Quousque tandem abutere, Catilina...**, prin care îi reproșează lui Guibert că... „se continuă”, pentru a folosi un eufemism; numai că de data asta este vorba de viața unui om care „se continuă”, cu o voință ieșită din comun, iar nu de un oarecare roman de gară!... Termenii autoarei, prea injuriosi pentru a fi reproduși aici, nu fac decît să aplice un epitet definitiv peste o mic burgheză mediocră (Madame Giroud), „tricotuză” de melodrame dezlîinate și care, în pană de subiecte, se aruncă în plin bovarism mass-media (căci este știut că mass-media nu trăiește decît din, și prin, asta!) Iar epitetul este, scurt: **fascist**. Madame Françoise Giroud este fascistă fără ș-o știe (culme a bovarismului); dar este fascistă (și) pentru că, într-o lume a totalitarismului mass media, nu este capabilă să facă gestul elementar de ne-complezență — acela de a **tăcea**. Ea prelungeste, dimpotrivă, legile comerțului pînă în cuvîntul vorbit — care devine bun public, sau **merde à tous...**

Incidental Giroud va mări, probabil, vînzarea cărții lui Guibert — dar, pentru el, este un amănunt lipsit de orice importanță. Hervé Guibert, condamnat de SIDA, nu va mai scrie... Dar „mărala” acestei „rechete” care este ultimul său roman pune în discuție o întreagă strategie, dictatorială, a cererii și ofertei. Căci legile comerțului sînt, firește, implacabile și, dacă scoți un roman (autobiografie) în care vorbești despre SIDA ca despre șarpele încălzit la sîn, lumea se așteaptă ca, în cele din urmă (și nu peste mult), mușcătura lui să fie fatală... Pe scurt, și se cere să crăpi. A face altfel înseamnă a strica jocul, a introduce o necunoscută în neprețuita ecuație a cererii și ofertei; iar urmările (a se citi: pedepsele) nu vor întîrzia...

Alex. Leo Șerban

confluente

Întîlnirile memoriei

O întîlnire neașteptată și de nimic anunțată se produce între doi scriitori irlandezi, beneficiind de aceeași celebritate, dar total diferiți în privința formulei lor artistice. Dacă Eugene O'Neill a provocat o „renaștere a tragediei” prin piesele sale, James Joyce reprezintă, cum se știe, alături de Proust, promotorul unui nou tip de roman, acela dominat de acțiunea „memoriei involuntare”, ori „afective”, deschizînd drumul spre „etajul inferior” al psihicului uman. Și totuși, în pofida faptului că Eugene O'Neill cunoștea, la rîndul său, zona respectivă, preocupat fiind de știința psihanalizei, așa cum reiese din **Straniul interludiu**, și poate, cu precădere, din **Langul drum al zilei către noapte**, ambii ajung, la un moment dat, să trazeze aceeași temă, țînînd de domeniul acestui tip de memorie, prezentă, deci, în mod evident și în cazul său, nu numai în cel al lui Joyce, doar că într-o formă mai puțin spectaculoasă.

Titlul însuși al nuvelei, tînde să sugereze această temă, prezentă și în opera confratelui său, american de origine irlandeză: **Cei morți**, inclusă în volumul **Oameni din Dublin**, se referă, ca și **Straniul interludiu** al lui O'Neill, la obsesia pe care o reprezintă anumiți oameni dispăruți pentru cei ce i-au cunoscut bine, chiar foarte bine, împiedicîndu-i astfel să trăiască **realmente**. Fără a atinge nici o clipă tema supranaturalului, cei doi autori scriu în lumină un infern al psihicului uman, incapabil să-și mai schimbe direcția gândirii și a afectivității. Există, cu toate acestea, o deosebire: în timp ce la Joyce resuscitarea e departe de a provoca ura și cu atît mai puțin tentativa de respingere a amintirii lor ce nu se vrea ștersă, la O'Neill asistăm, dimpotrivă, la

o veritabilă ofensivă, dusă cu toate mijloacele posibile, împotriva acestora.

La Joyce, amintirea apare fără preaviz, și abia la sfîrșitul nuvelei, deși aluziile la „tematica” morții se produc intermitent pe tot parcursul ei; în timp ce la O'Neill, știm, dimpotrivă, de la început, în ce privește conflictul piesei, că el este dat tocmai de moartea unui bărbat și putem deja presupune, fără să ne înșelăm, că acest eveniment va dirija întreaga acțiune, devînd catastrofal destinele protagoniștilor.

Un grup de rude și prieteni se adună spre a sărbători Crăciunul; atmosfera este, se-nțelege, plăcută încă de la început și nu înțețează să devină tot mai antrenantă pe parcursul seriei și al nopții. Oaspeții petrec „se schimbă glume, toată lumea este fericită; din cînd în cînd, totuși — fără ca cineva să le atribuie vreo semnificație premonitoare — elemente morbide sau doar, să spunem, nepotrivate, se strecoară în atmosfera din jurul mesei. Domnul Brown, om de viață, petrecăreț și băutor de nădejde, își toarnă o porție frumoasă de whisky și glumește afirmînd că e „prescripție medicală”, apoi invită niște domnișoare la un punct: bînd zdrăvăn, el capătă un accent dublinez „foarte triplu”. El este însă cel ce provoacă involuntar prima imixtiune a macabrelui, atunci cînd un alt invitat, Freddy Malins, spune că vrea să-și petreacă concediul la o mănăstire benedictină și-i descrie pe călugării respectivi, menționînd, pe lingă alte reguli ale ordinului lor, că „dorm în serie”; domnul Brown, bine-dispus, întreabă de ce nu folosesc „niște paturi cumsecade, cu arcuți?”, provocînd, astfel, răspunsul cuiva care motivează gestul prin necesitatea de-a își aminti neîncetat de scurtimea vieții ca și de moartea care îi așteaptă pe toți — ceea ce atinge un moment de tăcere jenată.

Discursul lui Gabriel pare să fie dominat, inconștient și cu atît mai tulburător, de dorința de-a preîntîmpina rememorarea finală a soției sale, Greta,

cu care se va afla într-o coliziune pe cît de ironică, pe atît de tragică, din punct de vedere retrospectiv; el spune: „avem cu toții amintiri din adolescență, a fețelor celor absenți, cărora le simțim lipsa în seara aceasta”. Nota cea mai puternic premonitoare — și care aduce la apogeu ironia soartei în ceea ce-l privește — este precizarea sa, cum că „nu vreau să îngădui nici unei predici întu-necate să se strecoare aici, printre noi, în seara aceasta...”.

Elementele proprii vieții sînt numeroase și puternice, vrînd parcă să contracareze presiunea, nevăzută încă și care va izbucni peste scurt timp, din partea „celor morți”; un asemenea element „vital” îl reprezintă „acostarea”, de către domnișoara Ivors, a lui Gabriel, precum și tot ceea ce implică petrecerea.

Este, totodată, momentul în care încep să apară primele umbre: Gabriel o vede pe soția sa stînd nemișcată în pragul de sus al scării și pîrînd să asculte atentă ceva, drept care are impresia că nu o mai recunoaște: „o femeie stînd în capul primului șir de trepte, în umbră și ea. Nu-i vedea fața...”, fără să bănuiască cît de justificată este impresia lui: „Ce simbol putea înfățișa o femeie stînd pe trepte, în umbră și ascultînd o muzică îndepărtată?” Începînd cu acest moment, evenimentele se precipită, imixtiunea trecutului e rapidă și totală: Gabriel va constata cu groază că este — și a fost fără conștient — concurat dintotdeauna de iubitul mort al Gretei, dispărut la vîrsta de 17 ani („de dragul ei”), despre a cărui existență nu a știut niciodată nimic. Reacția lui, am spus, nu este una de ostilitate, ci de spaimă, căreia îi urmează un sentiment al extincției generalizate, convertit într-o viziune proiectată asupra lumii întregi. „Toți aveau să devină umbre”, conchide el.

Deloc asemănătoare, personajele lui O'Neill nu acceptă, începînd chiar din primele momente, această imixtiune a amintirii — reprezentată tot de un „iubit mort”, cel al Ninei, numit Gordon și ucis în Europa primului război mondial. Sint oameni mai mult sau mai puțin practici — cel puțin, așa pare doctorul Darell, cel ce declanșează ofensiva și-i atrage de partea ei pe Marsden împreună cu viitorul soț al Ninei, Evans — fiind, în orice caz, lipsiți de acea viziune metafizică proprie lui Gabriel, ce îl invadează, paralizant, din clipa în care află de tragedia soției sale. Lupta este necrutătoare, Darell preia inițiativa și recurge la toate metodele: vorbește întruina („psihoterapeutic”) cu Nina, o convinge să-l ia de soț pe

Evans — de multă vreme îndrăgostit de ea — îl pune pe Marsden, care nutrește aceleași sentimente, să îi poarte, la rîndul său, de grijă. Acțiunea este abia la început, desfășurarea ei acoperă două decenii, pentru a se dovedi inutilă: băiatul Ninei (botezat Gordon în amintirea „cei lui Gabriel”) este o copie uluitoare a iubitului, ucis în război, a cărui amintire nu a încetat să-i bîntuie pe toți trei. Deși avîndu-l tată pe doctorul Darell, Gordon pare să aibă acca capacitate de fascinație, asociată cu forța neomenească pe care le avusese cel ce i-ar fi fost, într-o altă situație, tată. Ridicînd la apogeu tensiunea ce dăinuise timp de douăzeci de ani, Gordon-fiul (să-l numim așa) îl determină pe doctorul Darell să aprecieze, într-o anumită împrejurare, că „e timpul ca Gordonii aceștia să primească o lecție de la viață”, dorindu-i înfrîngerea într-o competiție sportivă, cu intenția de-a îi distruge **aura de infailibilitate** ce-i aparținea, reeditînd-o pe aceea a predecesorului său. El recunoaște, într-o formulare memorabilă, că cei de tipul lui Gordon sînt „morți vii și invulnerabili”. Ofensiva, cu tentativele ei, pe cît de calculate pe atît de inverșunate, avînd ca țintă alungarea din amintire — dintre ei — a fantomei strălucitoare și perfecte, se împotmolește și dă greș, definitiv.

Referirile la „memoria afectivă” sînt, cum spuneam, mai discrete la Eugene O'Neill. Joyce o face vizibilă printr-un procedeu ce aminteste de Proust și-l anunță pe Ulise: melodia îndepărtată, cîntată la pian de unul dintre invitați, este aceeași cu cea cîntată de prietenul Gretei și aduce reînvierea, astfel, a amintirii iubirii dintre ei. Spre deosebire de Nina, Greta și-a trăit-o în secret, cu întreaga ei încercătură de durere; dar tăcerea ei, ca și crizele inițiale, urmate de exteriorizările intermitente ale Ninei, sînt determinate, de fapt, de un același sentiment, deosebit de puternic și de periculos: acela al **culpabilității**, care nu le-a părăsit niciodată. Cu mult mai puternice decît dragostea și mai presus de aceasta — par să afirme doi mari scriitori ai veacului nostru —, **sentimentele de vinovăție** sînt acelea care nu permit uitarea, într-o anumită categorie a trăirilor afective, situîndu-se, în acest mod „deconspirat”, la baza fenomenului numit al „memoriei involuntare”, sau constituînd, cel puțin, una dintre explicațiile ei.

Nicolae Baltă

Interviu cu VASILIS VITSAXIS

Născut în 1919 la Atena, Vasilis Vitsaxis s-a ocupat, în paralel cu activitatea diplomatică — ambasador al Greciei în India, în țări din America Latină, O.N.U. în S.U.A. — cu literatura și filosofia. Autor al mai multor plachete de versuri a căror rezonanță insolită este recunoscută nu numai în țara sa, ci și peste hotare (una din culegerile sale, *Reflets*, a fost încununată cu Premiul Academiei Franceze în 1969). Ca filosof, se preocupă în principal de studiul comparativ al religiilor, domeniu în care s-a distins ca unul dintre cei mai apreciați cercetători greci. Unul din succesele sale de răsunet în domeniu îl constituie eseuul, de mici dimensiuni, dar extrem de interesant și sugestiv prin conținutul intitulat *Platon și Upanișadele*, apărut concomitent în engleză, la New Delhi, în 1977, și în greacă, la prestigioasă editură ateniană „Estia”. Fondator și președinte al Societății Elene a Traducătorilor de Literatură, Vasilis Vitsaxis desfășoară o intensă activitate pentru promovarea relațiilor culturale interțări prin intermediul literaturii.

— Sinteți președintele Societății Elene a Traducătorilor de Literatură. V-am ruga să ne vorbiți despre activitatea, scopul și succesele acestei Societăți.

— Inițiativa de fondare a Societății Elene a Traducătorilor de Literatură am luat-o în urmă cu 6 ani, când, după 35 de ani de carieră diplomatică, m-am întors definitiv în Grecia. În cele peste trei decenii cât am trăit în străinătate, am constatat că propagarea literaturii noastre era săracă și sporadică. Săracă deoarece nu exista un for potrivit în Grecia care să promoveze literatura beletristică elenă, pe piața internațională. Sporadică deoarece, de câte ori se întâmpla să fie tradusă o carte, acest lucru se făcea fie pentru că un editor din

străinătate aflase întâmplător de existența ei, fie pentru că un scriitor avea norocul să cunoască personal un traducător sau un editor dornic să se ocupe de opera lui. Fondarea Societății Elene a Traducătorilor a avut așadar drept prim scop sistematizarea promovării literaturii după criterii obiective de calitate, dincolo de orice preferințe personale, ideologice sau de alt gen. Alte scopuri ale Societății au fost și rămân acelea de a contribui la îmbunătățirea calității traducerilor (acordarea de premii, publicarea de recenzii critice, informarea publicului asupra tălmăcirilor cele mai izbutite etc.), precum și protejarea drepturilor sindicale ale traducătorilor.

Societatea noastră funcționează declin în virtutea acestor scopuri și se poate mândri azi cu succese notabile, cum ar fi publicarea (pe bază de reciprocitate) a numeroase antologii de literatură greacă (în China, Chile, Cehoslovacia etc.) și promovarea cărților de beletristică pe piețe străine, printre care și România. Pe scurt, am avut o activitate bogată în toate domeniile, pe care nu o pot prezenta în detaliu în cadrul restrâns al unui interviu.

— Ce rol joacă, după opinia dumneavoastră, traducerea în viața culturală a Greciei anului 1991?

— În ciuda faptului că producția literară a spațiului elen este foarte bogată atât calitativ cât și cantitativ, traducerea de opere literare ale scriitorilor străini sînt intens căutate și se cîtesc cu mult interes, deoarece Grecia a fost dintotdeauna deschisă spre orizonturile spirituale străine cu care și către care comunicarea a fost neîntreruptă și esențială pentru evoluția ei. Astfel, traducerea de opere literare, ca și comunicarea artistică de orice gen (expoziții de artă, concerte muzicale, turnee ale ansamblurilor folclorice etc.) constituie o componentă principală a pieții culturale grecești.

— Există multe traduceri din literatura neogreacă în limbi străine? Dar din literatura universală (și românească) în neogreacă?

— Traduceri de opere literare grecești există în principal în așa-numitele „limbi mari” (engleză, franceză, germană, spaniolă, rusă), nu însă întotdeauna așezate corect din punctul de vedere al reprezentativității producției noastre literare, există (mai puține) și în limbile „mai mici” spre care, în mod firesc, și eforturile Societății noastre au fost mai susținute. Literatura română contemporană și recentă nu este necunoscută publicului grec. Dar există o mare distanță până la a fi cunoscută grecilor în

mod satisfăcător, așa cum merită și așa cum ar trebui să fie, dacă ținem cont de traiectoria noastră comună, geografică și istorică.

— Cu experiența dumneavoastră în diplomație, ce credeți că s-ar putea face pentru intensificarea relațiilor româno-elene pe plan cultural?

— Prima necesitate în prezent este promovarea acelor schimburi care pot deveni viabile numai prin colaborarea strînsă și neîntreruptă a forurilor competente (cum sînt Ministerul Culturii și Uniunile Scriitorilor și traductorilor), dar și a traducătorilor și editorilor particulari interesați. Societatea noastră, așa cum știți deja, stimulează transpunerea în practică a unui asemenea program.

— În ultimele luni, cititorii români au avut prilejul să cunoască fragmente din lucrarea dumneavoastră *Platon și Upanișadele*, care se traduce în prezent în limba română, a circulat în mai multe ediții, în afară de cea în engleză, sîrbă, indiană și coreeană. De curînd am publicat la editura ateniană „Estia” o carte în două volume de aproape 1000 de pagini, intitulată *Reflecție și credință*. În acest studiu am întreprins o cercetare paralelă între gîndirea antică grecească și indiană și creștinism axată pe cinci teme centrale — revelația, salvarea, trinitatea divinității, noțiunea de timp și conceptul de divin.

— Pînă în prezent am publicat 18 cărți: proză, poezie, traduceri de artă de estetică și lucrări de filosofie. Traduceri ale lucrărilor mele s-au realizat în toate țările europene și în multe țări asiatice. Îndeosebi cartea *Platon și Upanișadele*, care se traduce în prezent în limba română, a circulat în mai multe ediții, în afară de cea în engleză, sîrbă, indiană și coreeană. De curînd am publicat la editura ateniană „Estia” o carte în două volume de aproape 1000 de pagini, intitulată *Reflecție și credință*. În acest studiu am întreprins o cercetare paralelă între gîndirea antică grecească și indiană și creștinism axată pe cinci teme centrale — revelația, salvarea, trinitatea divinității, noțiunea de timp și conceptul de divin.

Interviu realizat de
Elena Lăzăreanu

Urmare din pag. a 16-a

PENDULUL LUI FOUCAULT

țele și buclele fundului. Trei este mai magic decît toate pentru că nu e cunoscut de corpul nostru, nu avem nimic de trei ori, și trebuie să fie un număr foarte misterios pe care-l atribuim lui Dumnezeu, în orice loc am trăi. Dar dacă stai și te gîndești, eu am o singură trebușoară, tu ai tot o singură trebușoară — să taci și să nu faci pe deșteptul — și dacă punem aceste două trebușoare laolaltă, dăm la iveală o altă trebușoară și devenim trei. Dar atunci e nevoie de un profesor universitar pentru a descoperi că toate poezia au structuri ternare, trinități și chestii din astea? Dar religiile nu le facem cîtuși de puțin cu computerul, erau cu toții oameni de bine, care regulau cum se cuvine, și toate structurile trinitare nu sînt un mister, sînt povestea a ceea ce faci tu, despre ceea ce făceau ei. Dar două brațe și două picioare fac patru, și iată așadar că și patru e un număr frumos, mai ales dacă

te gîndești că animalele au patru labe și în patru labe merg copiii cînd sînt mici, cum știa și Sînclul. Despre cinci să nu mai vorbim, sînt degetele de la mîna, și cu două mîni capeti celălalt număr sacru care e zece, și adevărul e că zece sînt și poruncile, alfel dacă ar fi douăsprezece cînt preotu, spune unu, doi, trei și arată degetele, ajungînd la ultimele două ar trebui să împrumute și de la mina paraclicerului. Acum ia corpul și numără toate lucrurile care răsar din trunchi, ca brațe, gambe, cap și penis sînt șase, iar pentru femeile șapte, și de asta mi se pare că pentru autorii tăi șase n-a fost luat niciodată în serios decît ca dublul lui trei, pentru că folosește doar pentru masculi, care nu au nici un șapte, și cînd comandă ei preferă să-l vadă ca număr sacru, uitînd că și țîțele mele ies în afară, dar s-o luăm încet. Opt — Doamne sfinte! — nu avem nici un opt... ba nu, așteaptă, dacă mîinile și picioarele

nu contează cite unu ci cite două, din pricina cotului și a genunchiului, avem opt oase lungi care ies în afară, și dacă mai adaugi la acestea opt și trunchiul nouă, căruia dacă-i mai puși și capul fac zece. Mi se pare că dacă învîrtindu-te în jurul capului capeti toate numerele pe care le vrei, gîndește-te la găuri.

— La găuri?
— Da, cite găuri are corpul tău?
— De, să le număr. Ochi, nări, urechi, gura, curul fac opt.

— Vezi? Încă un motiv pentru care opt este un număr frumos. Dar eu am nouă! Și cu a noua te fac să vii pe lume, și iată de ce nouă este mai divin decît opt. Vrei oare și explicația altor figuri asemănătoare? Vrei anatomia acelor menhire de care autorii voștri vorbesc mereu? Se stă în picioare ziua și lungit noaptea — chiar și trebușoara ta, nu, nu-mi spune ce face noaptea, faptul e că lucrează drept și se odihnește culcat. Și deci starea verticală e viața, și e în legătură cu soarele, și obeliscurile se ridică în sus ca și copacii, în timp ce starea orizontală și noaptea sînt somn, și deci moarte, și toți adoră menhire, piramide, coloane și nimeni nu adoră balcoane și balustrade. Ai auzit vreodată de un cult arhaic al parmalicului sacru? Vezi? Și asta și deoarece corpul nu-ți îngăduie, dacă adori o piatră verticală, chiar dacă sînteți mai mulți, o vedeți toți, pe cînd

dacă în schimb adori un lucru orizontal îl văd numai cei din primul rînd, iar ceilalți împing spunînd și eu, și eu, și nu-i frumos așa ceva la o ceremonie magică.

— Dar fluviile?
— La fluviu important e nu că sînt orizontale, ci că au în ele apă, și n-ai vrea acum, cred, să ți explic eu legătura între apă și corp... Da, în sfîrșit, sîntem făcuți așa, cu corpul acesta, toți, și pentru aceasta elaborăm aceleași simboluri la milioane de kilometri distanță și prin forța lucrurilor totul se aseamănă, și atunci vezi că oamenii cu puțintică minte în cap dacă văd cup-torul alchimistului, totul fiind închis și fierbinte înăuntru, gîndesc la pîntecul mamei care face copilul; și numai diabolicii tăi o văd pe Madona care se pregătește să facă copilul și se gîndesc la cup-torul alchimistului. Așa au trecut mii de ani ca să caute un mesaj, și totul era de fapt aici, era de ajuns să se privească în oglindă.

— Tu întotdeauna îmi spui adevărul. Tu ești Eu! meu, care de altfel este Eu! meu văzut de Tine. Vreau să descopăr toate arhetipurile secrete ale corpului.

În seara aceea am creat expresia „A face arhetipuri” pentru a însemna momentele noastre de tandrețe.

În timp ce adormeam, Lia m-a lovit ușor pe umăr:

— Uitasem să-ți spun, a zis, sînt însărcinată.

moda, altfel

„găina nu-i pasere,
racul nu-i pește și
subofițerul nu-i ofițer”

I. S. Turgheniev

Imaginăm, după mărturiile scrise, un mini-dicționar de culori.

adelaida, — o culoare vioară, oscilînd între cea a liliacului și a violetei; „Era îmbrăcat c-o redingotă veche, ruptă, de culoare adelaida sau, cum se spune la noi, idilaida, cu nasturi mici și cu guler de pluș” (Cancelaria, I. S. Turgheniev).

amarant, — culoarea florei cu același nume, o floare de toamnă, de un roșu aprins, de purpură, închis, întunecat (la noi e cunoscută sub numele de „creasta cocoșului” sau „coada vulpii”). Pentru antichitate **amaranta** era simbolul imor-

talității, de aceea era consacrată mortilor. În 1635, regina Suediei, Cristina, a creat „Ordinul galant al Amarantei”, în cinstea ambasadorului Spaniei, cu ocazia unui bal, la care ea a apărut deghizată în Nimfă Amaranta, cu veșmînt amarant. Nu e numai un colorant pentru textile ci și pentru alimente, în scopuri decorative. „Pantaloni și ciorapi erau de mătase albă dar hainele maestrilor de ceremonii erau violet cu aur, cele ale prefecților palatului amarant cu aur, cele ale șambelanilor roșu cu aur... etc.” (Le Petit Homme Rouge; The Court of the Tuileries).

absint, — culoarea lichiorului produs din planta absint, un verde clar, strălucitor deși conține și galben, ca ochii de pisică. Sfîrșitul secolului trecut a înregistrat numeroși băutori de absint, mai ales în cafenelele pariziene sordide sau în lumea artiștilor disperăți. Lui Baudelaire îi plăcea absintul. „Fabricarea și vînderea absintului sînt interzise în Franța, prin legea din 16 martie, 1915” (Larousse). Culoarea rezistă, triumfătoare în pictură și industria textilă.

benoiton, — un verde amintînd malacitului și care a făcut mare modă după succesul comediei lui Sardou, „La Famille Benoiton”.

bismark, — nuanță apărută la Paris

în 1866, datorită „neuitatului” Bismarck și cu toate că prima dată și-a pierdut un „c”, mai se afla în mare vogă la sfîrșitul anului 1868. Niciodată în analele modei o culoare nu a avut o popularitate mai mare și mai de durată. În nenumărate intensități au fost mătăsuri, satinuri, catifele, stoffe de lînă și țesături de bumbac Bismarck, ghete și mănuși Bismarck, umbrele și pălării Bismarck (unele împletite din pai Bismarck), iar doamnele, ca să fie mai „ultimul strigăt”, își vopseau mese de pîr în culoarea Bismarck. În realitate (pentru că restul e imaginație, nu?) bismark era un fel de maron care a cunoscut diferite nuanțe. La început cînd, avea nuanță havanez, s-a numit Bismarck dar deodată a luat un ton mai palid și a devenit cunoscut ca Bismarck bolnav, pînă cînd, spre sfîrșitul „carierii și gloriei”, a apărut în tente mai calde decît cele inițiale și a fost botezat, pe rînd, Bismarck multumit și Bismarck furios. Au existat și „variațiuni pe temă”, Bismarck glaci și Bismarck sculptor (Feminine Fashions, London, Chatto and Windus, 1907).

bordeaux, — culoarea vinului de Bordeaux.

bleu, — iată culoarea care deține recordul în ceea ce privește varietatea nuanțelor, căpătînd nume după tot ce

poartă un ton cît de puțin asemănător cu culoarea cerului sau a mărilor (dulci iluzii!), deci „a nesfîrșitelor cărări”, „des rideaux bleu de ciel” și „la mer d'un bleu foncé, d'un bleu de ciel” și bleu oțet, bleu azur, bleu barbușca, bleu canar, bleu electric, bleu lavandă, bleu jad, bleu păun, bleu marin, bleu Nattier, bleu pastel, bleu turquoise, bleu de France, bleu gendarme, bleu husar, bleu orizont, bleu Eugenia (culoarea ochilor Împărătesei); după numele de familie, era folosită și denumirea de bleu de Montijo) bleu de Groenlanda și mult învidiatul bleu des blondes, suav ca al florilor de „nu mă uita”.

Atențiune!
În cîrînd domnul Bručan, cu sensibilitatea estetică ce-l caracterizează, va introduce în lumea cuorilor bleu oliv de piatră romană și în timp ce o anumită persoană se va simți rădăcină pînă la roz, poporul vrăjit de alita farmec și culoare, va țipa pînă de entuziasm: „Eli, Eli, lama sabachthani?”

Corina Cristea

Luceafărul 15

PENDULUL LUI FOUCAULT

Lia. Acum aş vrea cu disperare s-o revăd, dar s-ar fi putut să n-o fi întâlnit-o niciodată, şi ar fi fost rău...

Era 16 Iulie din optzeci şi unu. Milano se depopula, sala de consultare bibliografică a bibliotecii era aproape goală.

— Bagă de seamă că volumul 109 mă pregăteam să-l iau eu.

— Ş-atunci de ce l-ai lăsat în raft?

— Mă dusesem la masă să-mi controlez o notă.

— Nu e o scuză.

Se dusese mîndră la masă cu volumul ei.

— Cum izbuteşti să citeşti dacă nu e în Braille? o întrebam.

Îşi ridicase capul şi într-adevăr din pricina părului nu ştiam dacă era faţa sau ceafa.

— Cum? mă întrebuse. Ah, văd foarte bine şi așa. Dar spunînd asta îşi dăduse ciuful la o parte şi avea ochii verzi.

— Ai ochii verzi, i-am spus.

— Aşa cred. De ce? E rău?

— Prostii. Măcar de-ar fi așa.

Așa a început.

— Mănincă, mănincă, ești slab ca un fir, mi-a spus la cină. La miezul nopții eram încă la restaurantul grecesc de lângă Pilade, cu lumina: era aproape topită în gîtul sticlei, ca să ne povestim totul. Făceam aproape aceeași treabă, ea revedea articolele pentru enciclopedie.

Aveam impresia că trebuia să-i spun ceva. Pe la unsprezece și jumătate noaptea îşi dăduse ciuful la o parte, ca să mă privească mai bine, eu îndreptasem arătătorul spre ea, cu degetul gros ridicat și zisesem:

— Pim!

— E ciudat, a spus ea, și eu.

Și așa trupurile noastre au devenit un singur trup și din seara aceea devenisem pentru ea Pim [...].

„— La ce te face să gîndești peștele ăsta?

— La alții pești.

— Și la ce te face să gîndești alți pești?

— La alți pești.”

(Joseph Heller, *Catch 22*, New York, Simon & Schuster, 1961, XXVII)

M-am întors din Piemont cu multe remușcări. Dar de cum am revăzut-o... Călătoria aceea îmi lăsase în suflet urme pe care le găsesc acum importante și atunci nu mă preocupaseră...

Izbuteam tot mai greu să despart lumea magiei de cea căreia-i spunem astăzi universul preciziei. Regăseam personaje despre care învățasem la școală ca fiind purtătorii luminii matematice și fizice în mijlocul tenebrelor superstiției, și descopeream că lucraseră cu un picior în Cabbala și cu celălalt în laborator. Reciteam poate întreaga istorie cu ochii diabolicilor noștri? Dar apoi găseam texte de netăgăduit care-mi arătau cum fizicienii pozitiviști de cum ieșeau de la universitate se duceau să se amestece în tot felul de ședințe de spiritism și cenacluri astrologice, și cum

LIA

Prima impresie a cititorului este că Lia — al treilea personaj feminin despre care ne propunem să vorbim — este tot un personaj livresc, mental, calculat cu răceală și minuit cu abilitate în povești pentru simbolistica lui. Ca și celelalte personaje. De altfel Eco o spune de la început, în motto-ul primului capitol închinat ei (35, cartea a V-a, GEBURAH), că a împrumutat-o din Dante. „Cîntă fugind printre copaci în goană: / Eu Lia sînt și floare string cu floare / Să-mi fac în jurul capului coroană. (Purgatoriul, XXVII, 100—102 — în traducerea regretatului George Buznea.)

Parcurgînd însă întreg textul rezervat ei, impresia se schimbă. De fapt Lia este personajul cel mai autentic, mai viu, mai adevărat; ea nu mai este Amparo (al cărui episod poate să minnească și să-l discrediteze pe Belbo), ci soția lui Belbo, cea care-i face un copil și care l poate salva. Ba am putea spune că e singurul personaj normal din toată cartea, celelalte, ahtiate de putere, de bani, de vise deșarte de cucerire și distrugere a lumii evoluînd absurd, caricatural, nefiresc, incredibil. Care e explicația? Nu credem că este cea furnizată de critica curentă, care dă toate acestea pe seama jocului „gratuit” al autorului, care vrea să creeze o formulă abstractă de povești cu finalități speculative și pur teoretice, și vrea să se singularizeze cu mindrie și superioritate... etc. De ce credem așa ceva? Pentru că apare Lia.

Nu știm dacă Eco vrea să fie în același timp și Casaubon, și Diotallevi și Belbo, cum prea ușor se spune, și sîntem convinși că toată țesătura asta narativă atât de complicată cu citate și înșiriri de nume străine, prolixă și obositoare, cu scheme criptice, tabele, hărți și cifre, cu înșiriri sugrumante din domenii științifice, tehnice și geografice extrem de multiple și de greu de urmărit, nu sînt întâmplătoare. De te fabula naratur — despre tine se vorbește aici — e un dicton mai vechi și drag lui Eco. Și „fabula” aceasta vorbește de fapt despre noi, despre lumea de azi, despre confuzia ei, despre credințele și poftele ei absurde, amestecate cu electronica și cu energia atomică, etc., etc... Lia este argumentul nostru. Un om normal, firesc, frumos care există ca să dea realitate și veridicitate cărții. Lumea noastră trăiește, totuși, există și oameni adevărați, mai există totuși o scăpare: Lia. Nu știm cit se implică Eco în construirea celor trei redactori care caută Planul, deși poveștile copiilor din timpul Rezistenței sînt desigur amintiri personale ale scriitorului, dar sîntem tentați să bănuim că Lia conține mai multă afectivitate din partea celui care a creat-o decît oricare alt personaj.

Oricum pentru cine n-a citit cartea și nici „extrasele” noastre din „Luceafărul” și se întîlnește aici pentru prima dată cu cartea, fragmentul de față este merit să dea un exemplu de proză autentică și să demonstreze că este o „bucată” care face parte dintr-un excepțional produs literar din zilele noastre.

De data asta colajul s-a făcut cu fragmente din cap. 53 (cartea a V-a, GEBURAH) și cap. 63 (din aceeași carte).

Newton ajunsese să descopere legea gravitației universale deoarece credea că existau forțe oculte (îmi aminteam de explorările sale în cosmologia rosacrociană)...

M-a salvat Lia, măcar pentru o vreme.

Îi povestisem totul (sau aproape) despre vizita în Piemont, și seară de seară mă întorceam acasă cu noi și noi amănunte neobișnuite de adăugat la fișierul meu de încrucșări. Ea comenta:

— Mănincă, ai ajuns ca o scobitoare.

Într-o seară se așezase alături de masa de scris, își despărțise buclele din mijlocul frunții, ca să mă privească drept în ochi, își pusese mîinile în poală ca o gospodină. Nu se așezase niciodată așa, depărtînd picioarele cu fusta întinsă de la un genunchi la altul. M-am gîndit că era o poză neplăcută. Dar după asta i am văzut fața și mi se părea mai luminoasă, ușor acoperită de o culoare dulce. Am ascultat-o — dar nu știam încă de ce — cu respect.

— Pim, nu-mi place cum trăiești povestea asta de la Manuzio. La început adunai fapte cum se adună scoicile.

Acum se pare că vrei să primești în vis numere de la loto.

— E pentru că așa mă distrez mai mult.

— Nu te distrezi, te împătumești, și e altceva. Fii atent, ăia or să te îmbolnăvească.

— Acum să nu exagerăm. Cel mult sînt bolnavi ei. Nu innebunești cîtuși de puțin dacă ești infirmier la un balamuc.

— Asta rămîne de văzut.

— Știi că n-am avut niciodată încredere în analogii. Acum m-am pomenit într-o trombă de analogii, o Coney Island, un Întîi Mai la Moscova, un An Sfînt de analogii, îmi dau seama că unele sînt superioare altora și mă întreb dacă din întîmplare nu există cumva o rațiune în asta.

— Pim, îmi spusese ea, și-am văzut fișele pentru că trebuie să le reordonez. eu. Orice lucru descoperă diabolicii tăi, e deja aici, bagă bine de seamă, și își bătea ușor cu palma pîntecul, coapsele și fruntea.

Așezată astfel, cu picioarele desfăcute care-i întindeau fusta, drept în fața mea, părea o doică solidă și inflo-

ritoare — ea, așa de plîpîndă și mlădie — pentru că o înțelepciune liniștită o lumina cu o autoritate matriarhală.

— Pim, nu există arhetipuri, există corpul nostru. Înăuntru pîntecului e bine, pentru că aici crește copilul, se strecoară păsărica ta foarte veselă, și coboară mîncarea foarte gustoasă, și de aceea sînt frumoase și importante caverna, ungherul, galeria, subterana, și chiar și labirintul care e făcut cu bunele și sfintele noastre burți, și cînd cineva trebuie să inventeze ceva important de aici îl scoate, pentru că de aici ai venit și tu în ziua în care te-ai născut, și fertilitatea e întotdeauna într-o gaură, unde mai întîi ceva macerează, și pe urmă hopa sus un pui de chinez, un curmal, un baobab. Dar sus e mai bine decît jos, pentru că dacă stai cu capul în jos îți vine singele în cap, pentru că picioarele put, dar părul mai puțin, pentru că e mai bine să te sui într-un copac și să culegi fructe, decît s-o termini sub pămînt să îngrași viermii, fiindcă rareori îți faci rau călînd în sus și de obicei îți faci rău căzînd în jos, și iată de ce susul e angelic și josul e diabolic. Dar cum e adevărat și ceea ce am spus mai înainte despre pîntecul meu, sînt adevărate amîndouă aceste lucruri, e frumos josul și ceea ce e înăuntru, într-un sens, și în altul e frumos susul și ceea ce este în afară, și nu are legătură cu spiritul lui Mercur și cu contradicția universală. Focul ține de cald și frigul îți aduce bronhopneumonia, mai ales dacă ești un înțelept de acum patru mii de ani, și deci focul are virtuți misterioase și pentru că îți frige și puiul. Dar frigul păstrează proaspăt același pui, iar dacă focul îți atîngi îți face o băsică uite atît de mare, deci dacă te gîndești la un lucru care se păstrează de milenii, cum e înțelepciunea, trebuie să te gîndești la ea pe un munte, pe vîrf (și am văzut că e bine), dar într-o cavernă (ceea ce e tot atît de bine) și la frigul etern al zăpezilor tibetane (ceea ce e cit se poate de bine). Și după asta dacă vrei să știi de ce înțelepciunea vine din orient, și nu din Alpii elvețieni, este pentru că trupul strămoșilor tăi, dimineața, cînd te trezeau și era încă întuneric, se uita la răsărit sperînd să răsară soarele, și să nu plouă, ce mama dracului...

— Da, mama.

— Păi firește că da, copilul meu... Și acum să trecem la numerele magice, care plac atît de mult autorilor tăi. Unu ești tu, că nu ești doi, una e afacerea ta de acolo, una e afacerea asta a mea, și cite unu e nasul și inima, așa că vezi cite lucruri importante sînt cite unu. Și doi sînt ochii, două urechile, nările, sîinii mei și ouăle tale, picioarele, bra-

Traducere și prezentare de Florin Chirișescu

Continuare în pag. a 15-a

bridge

Orgoliul originalității

Nu s-ar putea spune că jucătorului de bridge, fie el experimentat fie el începător, îi lipsește orgoliul. Ba chiar are mai mult decît amatorii altor jocuri, iar uneori are prea mult. Orgoliul bridgeist-ului poate fi în legătură

cu multe lucruri din sfera jocului sau din vecinătatea ei (inteligența, abilitatea, intuiția, rigoarea, etc., etc.) dar printre cele mai seducătoare, mai cu seamă în cazul începătorilor, e originalitatea. Orgoliul originalității îi stăpînește pe mulți dintre cei pe care propria voință sau împrejurările i-au adus la masa de bridge, cu atît mai accentuat cu cît experiența în materie e mai mică. Îi atestă, înainte de toate, tendința unor jucători care abia de au descifrat alfabetul bridge-ului de a inventa sisteme de licitație, ca și cum cele deja consacrate n-ar fi îndestulătoare. Cît despre licitația naturală, nici nu vor să audă, pîrîndu-li-se din cale afară de banală. E interesant că în majoritatea cazurilor elaborarea unui sistem de licitație cu orice preț original este însoțită

de o încredere oarbă în superioritatea respectivului sistem. Această asociere a orgoliului cu infatuarea îi face pe cei în cauză să pună eventualele eșecuri (care se întîmplă să fie în chip frecvent nu eventuale ci sigure) pe seama hazardului, a manevrelor adversarilor care încurcă anume licitația sau a cineștie căror pricini din afara lor. Numai gîndul că sistemul lor de licitație ar putea fi defectuos nu-i traversează deloc. De aci vine, de fapt, tot necazul. Pentru că nu orgoliul originalității e răul cel mare ci orbirea pe care o provoacă jucătorului atîns de el. Care jucător va continua să liciteze în sistemul său personal, indiferent de cite eșecuri îl întîmpină și interpretînd orice obiecție critică la adresa sistemului ca pe un act de rea credință. Și astfel, eșecurile se

tot adună, implicînd în ele nu doar pe „inventator” dar și pe partenerii săi, echipa, și, finalmente, chiar și pe adversari fiindcă o licitație proastă, repetată de la o partidă la alta, sfîrșește prin a altera și licitația adversă și, pînă la un punct, întreaga partidă. E drept că, într-un tirziu, sub apăsarea unui car de eșecuri, orgoliul originalității își recapătă vederea, trecînd subit din faza infatuată în faza deprimată. Numai că — spune statistica — pentru insul respectiv acest „într-un tirziu” înseamnă prea tirziu ca s-o mai ia de la capăt cu însușirea altui sistem de licitație și, în consecință, iese definitiv de la masa de joc fără glorie și, lucru înca mai important, fără nici o mulțumire lăuntrică...

Laurențiu Ulici